

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย” ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาทบทวนเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน
 - 1.1 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนตามทฤษฎีปัทธสถาน
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางวิชาชีพของสื่อมวลชน
 - 1.3 บทบาทของสื่อมวลชนในกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อข่าวและคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อข่าวและหลักการรายงานข่าว
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว
3. แนวคิดและเทคนิคการรายงานข่าวการเมือง
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง (Politics)
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับข่าวและข่าวการเมือง
 - 3.3 แนวคิดและเทคนิคการรายงานข่าวการเมือง
4. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน
 - 4.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน
 - 4.2 หลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์
5. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว
 - 5.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ
 - 5.2 ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว
6. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ (Concept of Competency)
7. หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ตามทฤษฎีปทัสถานทางการสื่อสารมวลชน

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสังคมนั้น มีแนวคิดและทฤษฎีหลายทฤษฎีก่อร่างไว้ ทฤษฎีหนึ่งที่สามารถอธิบายมาตรฐานการสื่อสารในสังคม และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาอ้างอิงกันมากเมื่อกล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ทฤษฎีดังกล่าวคือ ทฤษฎีปทัสถานทางการสื่อสารมวลชน

ทฤษฎีปทัสถานทางการสื่อสารมวลชน เป็นทฤษฎีที่อธิบายมาตรฐานการสื่อสารในสังคมหนึ่ง ๆ โดย ซีเบิร์ตได้รวบรวมไว้ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ทฤษฎี คือ (Seebert, 1965, p. 16)

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarianism Theory)

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) นี้กำเนิดขึ้นมาในบรรยากาศทางอำนาจนิยมของตอนปลายสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา กล่าวคือ ภายหลังการประดิษฐ์เครื่องพิมพ์หนังสือได้ไม่นานนัก ในสังคมสมัยนั้นมีความเชื่อกันอยู่ว่า สัจจะไม่ใช่ผลผลิตของประชาชนส่วนใหญ่ แต่เกิดขึ้นจากนักปราชญ์ราชบัณฑิตไม่กี่คนซึ่งอยู่ในสถานะที่จะชี้ทางและนำเพื่อนร่วมสังคมของตนได้ ฉะนั้นจึงถือกันว่าสัจจะจะต้องรวมอยู่ใกล้กับศูนย์แห่งอำนาจ ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์จึงปฏิบัติหน้าที่จากเบื้องบนลงมา ผู้ปกครองประเทศในสมัยนั้นใช้หนังสือพิมพ์สำหรับป่าวร้องให้ประชาชนทราบถึงเรื่องราวที่ผู้ปกครองประเทศคิดว่าประชาชนควรทราบ และนโยบายซึ่งผู้ปกครองประเทศคิดว่าประชาชนควรจกสนับสนุน กษัตริย์ในราชวงศ์ทวดอร์และสจ๊วต ถือว่าหนังสือพิมพ์เป็นของราชบัลลังก์ ฉะนั้นจึงจำต้องสนับสนุนนโยบายของกษัตริย์ ในกรณีพิเศษเท่านั้นที่จะมีการอนุญาตให้หนังสือพิมพ์เป็นของเอกชน และการอนุญาตนี้ย่อมถูกถอดถอนได้ในเมื่อเห็นว่าไม่ได้มีการปฏิบัติตามพันธะในการสนับสนุนนโยบายของพระมหากษัตริย์ ฉะนั้นการพิมพ์หนังสือจึงเป็นเสมือนหนึ่งข้อตกลงระหว่างแหล่งแห่งอำนาจกับผู้ตีพิมพ์ ในทำนองว่าผู้ทรงอำนาจให้สิทธิผูกขาดและผู้ตีพิมพ์ต้องให้ความสนับสนุนแก่ผู้ทรงอำนาจ แต่ผู้ทรงอำนาจยังถือสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายสิทธิในการออกใบอนุญาต และสิทธิในการตรวจข่าวในบางกรณี เป็นที่เห็นได้ชัดว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ทำนองนี้ปฏิเสธสิ่งซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์คือการควบคุมรัฐบาล

ทฤษฎีการหนังสือพิมพ์ทำนองนี้ คือ ทฤษฎีที่ถือว่าการหนังสือพิมพ์เป็นผู้รับใช้รัฐ และต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเนื้อหาที่ตีพิมพ์ต่อผู้ทรงอำนาจซึ่งถือบังเหียนเป็นรัฐบาลอยู่ในขณะนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในคริสต์ศตวรรษที่สิบหกและในส่วนใหญ่ของคริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ด แนวความคิดนี้ได้กำหนดรูปแบบดั้งเดิมของระบบการหนังสือพิมพ์ของชาติต่าง ๆ ทั่วโลก และยังคงเหลือตกค้างมาจนทุกวันนี้ แม้ที่จริงแล้ว การปฏิบัติเชิงอำนาจนิยมยังคงมีอยู่ในระดับต่าง ๆ กันในทุกส่วนของโลกจนทุกวันนี้

ทฤษฎีนี้มักใช้ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ สื่อมวลชนไม่มีความเป็นอิสระ และเสรีภาพ ตกอยู่ภายใต้การชี้นำของเจ้าหน้าที่รัฐบาล มีการตรวจข่าวและการลงโทษผู้ที่เสนอข่าวผิดไปจากแนวนโยบายทางการเมืองที่กำหนด และยังมีการควบคุมโดยการออกกฎหมายและการลงโทษทางเศรษฐกิจ หรืออาจทำโดยการใช้สัมปทานของรัฐ ใบอนุญาต หรือสิทธิบัตร สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลที่มักจะอ้างสถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย หรือศีลธรรมอันดีงามของสังคมเป็นเหตุผลในการใช้แนวคิดนี้กับสื่อมวลชน ดังนั้นสื่อมวลชนมักจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล เพื่อรับใช้รัฐ ประเทศที่มีการควบคุมสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ได้แก่ ประเทศเยอรมันในยุคนาซี และประเทศอิตาลีในยุคลาสซิสต์ รวมถึงหลายประเทศในลาตินอเมริกา และตะวันออกกลาง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาการเจริญเติบโตของหลักประชาธิปไตยทางการเมืองและเสรีภาพทางศาสนา การขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยวอย่างเสรี การยอมรับเศรษฐกิจระบบเสรีนิยม และบรรยากาศทางปรัชญาทั่วไปของยุคแห่งความรู้แจ้ง (The Enlightenment) สิ่งเหล่านี้ได้ทำลายคติทางอำนาจนิยม และส่งเสริมให้เกิดแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชน เกิดทฤษฎีใหม่ซึ่งเริ่มฟักตัวขึ้นมาในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ดนี้ และได้เกิดเป็นรูปรอยแน่นอนในคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดและเฟื่องฟูในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า ทฤษฎีนี้ก็คือนทฤษฎีที่เราเรียกว่า ทฤษฎีอิสรภาพนิยม หรือเสรีนิยม (Libertarian Theory)

ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberalism Theory)

ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้มาจากการดิ้นรนของหนังสือพิมพ์ที่จะให้หลุดพ้นจากการควบคุมทางการเมืองและการปกครองในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต่อมาก็ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการโดยลายลักษณ์อักษรหลังการปฏิวัติของสหรัฐและฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 ให้ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง โดยนักปราชญ์ผู้มีอิทธิพลต่อแนวคิดนี้ได้แก่ มิลตัน (Milton) ล็อก (Locke) และมิลล์ (Mill) ซึ่งมีความคิดเห็นว่าประชาชนควรมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงและความเป็นไปของสังคม ตาม

ความเห็นดังกล่าวนี้ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง ตลาดเสรีของความคิดเห็น (Open market place of ideas)

ทฤษฎีนี้ กล่าวถึงภารกิจของสื่อมวลชนว่าประกอบด้วย การเสนอข่าวสาร เพิ่มพูนสติปัญญาของมวลชนด้วยการปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของปัจเจกชน เป็นสื่อในระบบเศรษฐกิจให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ให้ความบันเทิง และรักษารูขี้นกการเงินของตนให้ปราศจากแรงกดดัน ทั้งนี้และทั้งนั้นหน้าที่ทุกประการ จะต้องสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และไม่บังควรแสวงหารายได้ด้วยตนเองอันจะทำให้บุคลิกแห่งความรับผิดชอบต้องลดถอยไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางสังคมนี้ จะเรียกร้องให้บุคคล 3 กลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน บุคคลเหล่านี้ได้แก่ สื่อมวลชน รัฐบาล และประชาชน

สื่อมวลชน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนดังกล่าวข้างต้น สื่อมวลชนจะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันเอง ปรับปรุงทีมงานและการทำงานของตนเอง เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐบาล มีความรับผิดชอบที่จะเอื้ออำนวยเสรีภาพแก่สื่อมวลชน ช่วยเหลืออุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนให้เป็นไปด้วยดี และช่วยให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

ประชาชน มีความรับผิดชอบในสิทธิของตน ที่จะแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชน เพราะอำนาจที่มาจากประชาชนคืออำนาจสูงสุด

กล่าวกันว่า หากสื่อมวลชนและประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว จะพัฒนาการสื่อสารมวลชนไปอย่างไกลที่สุด และรัฐบาลจะควบคุมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อยที่สุด แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม ระดับการศึกษาของประชาชนด้วย ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละอารยธรรม

ประชาชนนั้นมีส่วนสำคัญมากในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองระบบประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยนั้นจะต้องสร้างจิตสำนึกขึ้นในจิตใจของประชาชน นรนิติ เศรษฐบุตร ชี้ว่า "ประชาธิปไตยมิได้อยู่ที่กลไกแห่งระบอบประชาธิปไตย เช่น รัฐสภา รัฐธรรมนูญ หรือการเลือกตั้งเท่านั้น แต่อยู่ที่จิตใจของคนทั้งประเทศเป็นสำคัญ ประชาชนต้องยอมรับและเชื่อมั่นในหลักการเสรีภาพส่วนบุคคลและการใช้เสรีภาพที่ไม่ล่วงละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น" ประชาชนในฐานะอยู่ภายใต้การปกครองน่าจะสะท้อนความคิดและความต้องการไปสู่รัฐบาลบ้าง ควรใช้สิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวและเรียกร้องให้สื่อมวลชนปรับปรุงเนื้อหาสาระและพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งอาจกระทบโดยนโยบายและการทำงานของฝ่ายปกครองในบางครั้ง บทบาทของประชาชนในกระบวนการ

สื่อมวลชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ประชาชนในฐานะผู้บริโภคข่าวสารจะต้องมีการตอบรับในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ย้อนกลับไปสู่สื่อมวลชนบ้าง ไม่ใช่เป็นพลังเงียบอย่างที่ชอบปฏิบัติกันในสังคมไทย

บทบาทของสื่อมวลชนทางด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยที่พึงปรารถนานั้น อาจจะสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

1. บทบาทของสื่อมวลชนด้านการเสนอข่าว จะมีความสำคัญเป็นอันดับแรก หากมองถึงการขาดแคลนความรู้ความเข้าใจของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต่อหน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ข่าวเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง รัฐบาลและนักการเมืองจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของชาติ ได้รู้ถึงกิจกรรมทางการเมือง เข้าใจถึงนโยบายและแนวทางการทำงานที่จะมีผลต่อวิถีชีวิตของตนเอง อย่างไรก็ตาม ข่าวสารนั้นน่าจะเป็นข่าวที่สมบูรณถูกต้อง และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการหาเสียงสำหรับนักการเมืองหรือใช้ประโยชน์เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม ความถูกต้องเที่ยงตรงและการนำเสนอให้ทราบทุกแง่มุมจึงน่าจะเป็นประโยชน์ที่สุดสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. บทบาทในการกระตุ้นและสร้างความสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและการเมือง รัฐบาลคงไม่อาจพัฒนาประเทศได้โดยปราศจากความร่วมมือของประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีบทบาทโดยตรงในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันเป็นวิถีทางการไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันสื่อมวลชนไทยไม่ว่า หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ จะมีบทบาทในม่านทางการเมืองอยู่มาก หากเจ้าของไม่หวังที่จะใช้เป็นกระบอกเสียงให้กลุ่มหรือพรรคตนเองจนเกินไป

3. การสอดส่องและตรวจสอบรัฐบาล หรือที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า “Watchdog on the government” นับเป็นหน้าที่สำคัญที่สื่อมวลชนจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของรัฐบาลในการบริหารและปกครองประเทศ สื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ปกป้องประชาชน และคอยท้วงติงไม่ให้ฝ่ายบริหารและรัฐบาลใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบพฤติกรรมทางการเมือง และเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ประจักษ์แก่สาธารณชนเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสิน

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ระบบอำนาจนิยมแตกต่างอย่างมากที่สุดกับลัทธิสิทธิมนุษยนิยม ซึ่งถือหลักเสรีภาพหนังสือพิมพ์ แนวความคิดฝ่ายอำนาจนิยมไม่ยอมรับหลักปรัชญาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี เมื่อรัฐเป็นผู้ทรงอำนาจและความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา

ของส่วนรวมอยู่ที่อำนาจของรัฐ ฉะนั้นหน้าที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ก็คือหลีกเลี่ยงการเข้าไปแทรกแซงในจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของรัฐ ผู้ปกครองหรือกลุ่มผู้นำของประเทศเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายเหล่านี้ไม่ใช่กำหนดกันใน “ตลาดของแนวความคิดต่าง ๆ” ดังที่เชื่อกันตามฝ่ายอิสรภาพนิยม ฝ่ายอำนาจนิยมเห็นว่าความคิดที่ว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้ควบคุมรัฐบาลเป็นเรื่องไร้สาระ เพราะหากเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว – ใครจะเป็นคนควบคุมหนังสือพิมพ์ ?

มีข้อพึงสังเกตว่า ในสมัยปัจจุบันมีรัฐบาลของชาติต่าง ๆ เป็นจำนวนมากซึ่งมีลักษณะค่อนข้างไปทางอำนาจนิยม ได้นำเอาหลักการของฝ่ายอิสรภาพนิยมหลายประการมาประดับประดาเพิ่มเติมจากลักษณะเดิมของตน ในทำนองเดียวกันรัฐฝ่ายประชาธิปไตยส่วนใหญ่ก็ยังมีร่องรอยของการใช้อำนาจเด็ดขาดหลงเหลืออยู่และในบางกรณี ทั้งรัฐอำนาจนิยมและอิสรภาพนิยมยังได้รวมเอาลักษณะต่าง ๆ ของลัทธิสังคมนิยมเข้าไปไว้ในองค์การของตนด้วย ความข้อนี้เป็นความจริงเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสื่อสารมวลชน ฮิตเลอร์เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนของตนรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญซึ่งรัฐบาลของตนกำลังเผชิญอยู่ ดังนั้นจึงอนุญาตให้หนังสือพิมพ์บางฉบับดำเนินการแบบธุรกิจเสรีของระบบนายทุนนิยม แต่ระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมมักยึดเอาสื่อสารมวลชนบางหน่วย เฉพาะอย่างยิ่งหน่วยสื่อสารมวลชนทางวิทยุกระจายเสียงซึ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ให้เป็นของชาติเสีย บรรดารัฐบาลอำนาจนิยมในสมัยปัจจุบันมักถือว่าวิทยุเป็นกิจการผูกขาดของรัฐ

ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory)

พฤติกรรมในทางลบของหนังสือพิมพ์เสรี ในสหรัฐอเมริกาผลักดันให้นักคิดนักวิชาการเข้ามาช่วยนักหนังสือพิมพ์และผู้พิมพ์โฆษณาสร้างจรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพมาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ผู้ที่มีส่วนในการวางรากฐานทฤษฎีนี้เป็นอย่างมากก็คือ โจเซฟ พูลิตเซอร์ (Joseph Pulitzer) ที่ได้พยายามต่อสู้เพื่อตั้งสถาบันการศึกษาวารสารศาสตร์ขึ้น (ปัจจุบันนี้อยู่ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย นิวยอร์ก) และได้เขียนเรื่องนี้ไว้ในวารสาร American Review เมื่อปี ค.ศ. 1904 ว่า

ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ความรู้ถูกถ้วนที่สุดเกี่ยวกับปัญหาที่จะต้องเผชิญ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมด้วยความจริงใจ สามอย่างนี้จะช่วยปกป้องวิชาชีพวารสารศาสตร์ให้พ้นจากความยอมจำนนต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจที่เห็นแก่ตัวและเป็นศัตรูต่อสวัสดิการของประชาชน (Joseph Pulitzer, อ้างถึงใน สมควร กวียะ, 2545, น. 91)

นับแต่นั้นมาการพูดถึงความรับผิดชอบก็ขยายกว้างออกไป หนังสือพิมพ์ต้องมีเสรีภาพตามแนวความคิดอิสรภาพนิยม แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อตัวกันไปด้วย เกิดเป็นแนวความคิดเสรีนิยมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า Neo-liberalism ในแนวความคิดนี้เสรีภาพถูกจำกัดขอบเขตด้วยความรู้สึกรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพ และโดยการควบคุมของสถาบันรัฐที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลหรือผู้ใด (Public but independent institutions) ความคิดเกี่ยวกับสถาบันรัฐที่เป็นอิสระนี้เกิดขึ้น เมื่อรัฐบาลสหรัฐจัดตั้งคณะกรรมการวิทยุ (Federal Radio Commission) เพื่ออนุญาตความถี่รวมทั้งควบคุมเนื้อหารายการ ในปี ค.ศ. 1927 และจัดตั้งคณะกรรมการการสื่อสารของรัฐบาลกลาง (Federal Communications Commission) เพื่อออกไปอนุญาตจัดตั้งสถานีและดูแลการใช้คลื่นออกอากาศ ในปี ค.ศ. 1934

อันที่จริงทฤษฎีเสรีนิยมแนวใหม่เพิ่งจะกลายเป็นทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างชัดเจนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง เมื่อคณะกรรมการเสรีภาพสื่อมวลชน (Commission on Freedom of the Press) ได้ศึกษาและรายงานชื่อว่า สื่อมวลชนที่มีเสรีภาพและความรับผิดชอบ (A Free and Responsible Press) (R. Htuchins, 1947, อ้างถึงใน สมควร กวียะ, 2545, น. 92) แม้ว่าผลงานของคณะกรรมการจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากจากวงการวิชาชีพ แต่ส่วนใหญ่ก็ได้ชี้ชัดแย้งในหลักการ จึงเท่ากับว่าช่วยตบแต่งให้ทฤษฎีนี้มีรูปร่างชัดเจนยิ่งขึ้น

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้พัฒนามาจากทฤษฎีเสรีนิยมแบบดั้งเดิม แต่จะเน้นที่ความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นให้เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง

ประการแรก จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่หลักที่จะให้บริการแก่ระบบการเมือง โดยการให้ข่าวสารและให้มีการอภิปรายโต้เถียงในเรื่องของส่วนรวมหรือกิจการสาธารณะ

ประการที่สอง ซึ่งเป็นหน้าที่รองลงมาก็คือ ควรจะต้องส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยและให้ความสว่างทางปัญญา (Enlightening) แก่สาธารณชนเพื่อจะเกิดความสามารถในการปกครองตนเอง

ประการที่สาม ควรจะต้องพิทักษ์รักษาสีติของบุคคลโดยคอยเฝ้าดูรัฐบาล (Watchdog against government)

ประการที่สี่ ควรจะต้องให้บริการแก่ระบบเศรษฐกิจ โดยเน้นส่งเสริมผลประโยชน์ของผู้ซื้อผู้ขายสินค้าและบริการด้วยสื่อการโฆษณาแต่รายได้จากการนี้จะต้องไม่บั่นทอนอิสรภาพของสื่อมวลชน

ประการที่ห้า ควรจะต้องให้ความบันเทิงแก่สาธารณชน แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นความบันเทิงที่ “ดี” มีคุณภาพ

ประการที่หก ควรจะต้องหลีกเลี่ยงไม่เสนอเนื้อหาเรื่องราวที่อาจนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่สงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือการก้าวร้าวต่อชนกลุ่มน้อย

ประการที่เจ็ด สื่อมวลชนควรจะต้องเป็นพหุนิยม คือสะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิโต้ตอบ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม แตกต่างจากทฤษฎีเสรีนิยมหรืออิสรภาพนิยมตรงประเด็นที่ว่า เสรีภาพมิได้เป็นแต่เพียงอิสรภาพที่ไร้จุดหมายปลายทาง และเสนอสนองสิทธิมนุษยชนในการแสดงออกเท่านั้น หากจะต้องเป็นอิสรภาพที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลประโยชน์ของส่วนรวมให้เกิดผลอย่างจริงจัง สื่อมวลชนมิได้เกิดมาเพื่อเป็นเครื่องมือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สร้างความสัมฤทธิ์ผลให้กับสังคมด้วย สรุปได้ว่าเสรีภาพจาก (Freedom from) หรือเสรีภาพเชิงลบ (negative freedom) ได้กลายมาเป็นเสรีภาพเพื่อ (freedom for) หรือเสรีภาพเชิงบวก (positive freedom) นั่นเอง

ทฤษฎีเบ็ดเสรีนิยม หรือทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ (Soviet Communist)

ประเทศคอมมิวนิสต์ได้รับทฤษฎีนี้มาจากแนวคิดของ มาร์กซ์ (Marx) กับ เองเกิลส์ (Angels) และเลนิน (Lenin) โดยมีความคิดว่าสื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนเปรียบเสมือนเครื่องมือของรัฐหรือของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จและความยืนยาวในการอยู่ในอำนาจของระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมโซเวียต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นเผด็จการของพรรคคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงของรัฐ โดยถูกใช้เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของพรรค ใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และชักจูงประชาชน

ผู้เป็นเจ้าของสื่อมวลชนในระบบนี้คือ พรรคคอมมิวนิสต์ หน่วยงานของรัฐบาล หรือหน่วยงานของมวลชน ซึ่งล้วนขึ้นตรงต่อพรรคคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนในระบบนี้ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ได้

อย่างไรก็ตาม หนังสือ Four Theories of the Press ได้กล่าวถึงทฤษฎีของสื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ ไว้เพียงสี่แนวความคิด ตามที่สรุปมาแล้วข้างต้น แต่ถ้าวิเคราะห์กันในเชิงทฤษฎีปทัสสถานแล้ว จะพบแนวความคิดที่แตกต่างออกไปอีกหลายแนว ที่สำคัญก็คือ ทฤษฎีสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication Theory) และทฤษฎีสื่อมวลชนแบบประชาธิปไตย (Democratic-participant Theory) ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ ดังนี้

ทฤษฎีสื่อสารเพื่อการพัฒนา

หลังสงครามโลกครั้งที่สองมีหลายประเทศที่ไม่สามารถตัดสินใจว่าจะเลือกระบบการเมืองแบบไหนมาใช้ในการบริหารประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ความจำเป็นที่ส่วนที่ต้องฟื้นฟูบูรณะเศรษฐกิจของชาติทำให้ต้องหันมามุ่งวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจกันอย่างเข้มแข็ง ผู้อำนวยความสะดวกใหญ่แห่งยูเนสโกในตอนนั้นคือ เรอเน่ มาเฮอ (Rene Maheu) ยังได้กล่าวว่า “สิ่งที่เราเรียกกันในศตวรรษที่ 19 ว่าเสรีภาพ ก็คือสิ่งที่เราเรียกกันในศตวรรษนี้ว่า การพัฒนานั่นเอง” หมายความว่า การเรียกร้องสนับสนุนให้ประเทศที่เกิดใหม่หรือที่ได้รับความเสียหายจากสงครามช่วยกันพัฒนาประเทศก่อนที่จะเรียกร้องเสรีภาพและต่อสู้กันในการเมืองจนเกิดความเสียหายซ้ำสอง แนวความคิดนี้ได้กลายเป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจที่นำความสำเร็จมาสู่ยุโรปหลังสงคราม โดยความช่วยเหลือของแผนการมาร์แชลและธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development หรือ World Bank) แต่ประเทศที่ยากจนในโลกที่สามยังไม่ประสบความสำเร็จ และยังตกอยู่ในสภาพของประเทศที่กำลังพัฒนา จนกระทั่งปัจจุบัน ความจริงการพัฒนาของประเทศในยุโรปตะวันตกไม่จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือเหลือเกินโดยตรงจากสื่อมวลชนเท่าใดนัก แต่สื่อมวลชนหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้หันมาแสดงความรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของสังคมอย่างจริงจัง โดยถือว่าสื่อมวลชนเป็นสถาบันสังคม (ตามแนวของเยอรมัน) สื่อมวลชนจึงได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาบูรณะประเทศโดยปริยาย แต่สำหรับประเทศในโลกที่สาม สื่อมวลชนไม่อาจที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาได้มากนัก เพราะตนเองก็ยังขาดโครงสร้างพื้นฐาน ความชำนาญทางวิชาชีพ เทคโนโลยีและทรัพยากรด้านการผลิต หรือแม้แต่ผู้บริหารที่สนใจและมีส่วนร่วม อนึ่ง ยังยึดมั่นในแนวความคิดแบบเสรีนิยม หรือไม่ก็ตาอยู่ภายใต้แรงบีบคั้นกดดันของรัฐบาลอำนาจนิยม

วิลเบอร์ แชมม (Wilbur Schramm) และนักคิด นักวิชาการอีกหลายท่าน เช่น แดเนียล เลอร์เนอร์ (Daniel Lerner) และเอฟเวอเร็ตต์ รอเจอร์ส (Everett Rogers) ได้เริ่มศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มาตั้งแต่เมื่อประมาณยี่สิบปีก่อน และได้เสนอความคิดอ่านเป็นทำนองว่า ภายใต้นโยบายและการวางแผนที่เหมาะสม การสื่อสารสามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศในโลกที่สามได้ ในทางปฏิบัติได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่จะพัฒนาและประยุกต์ทฤษฎีนี้ให้ใช้ได้ผลอย่างจริงจัง เช่น มีการมอบบทบาทหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาให้กับกระทรวงสารสนเทศ (Ministries of Information) ซึ่งตั้งขึ้นมาในหลายประเทศ มีการตั้งภาควิชา สาขาวิชา หรือ วิชาสื่อสารการพัฒนา (Development Communication หรือ DEVCOM) ขึ้นในสถาบันการศึกษาระดับสูง เช่น มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช ฯลฯ มีการค้นคว้าวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในสถาบันการศึกษาวิจัย อย่างเช่น มหาวิทยาลัยแสดนฟอร์ด ศูนย์วิจัยสื่อสารมวลชนและสารนิเทศแห่งเอเชีย (AMIC) เป็นต้น

ผลงานชิ้นสำคัญล่าสุดที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ก็คือ รายงานการศึกษาปัญหาการสื่อสารของคณะกรรมการแม็คไบรด์ ซึ่งได้ประมวลสาระสำคัญของทฤษฎีไว้อย่างครบถ้วน บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนมีทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ คือนอกจากจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมแล้ว ยังจะต้องช่วยต่อสู้ป้องกันอำนาจเผด็จการและอิทธิพลแทรกแซงของต่างประเทศอีกด้วย แต่ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าสื่อมวลชนและปัจเจกชนอาจจะถูกจำกัดเสรีภาพลงไปเพื่อเป้าหมายปลายทางของส่วนรวมก็ตาม

ทั้งนี้ อาจสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นข้อ ๆ ได้ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ควรจะต้องยอมรับหลักการและภาระในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามนโยบายและแผนที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยการเผยแพร่ข่าวสาร ความคิดเห็นและการศึกษาไปในทิศทางที่เห็นด้วยและสนับสนุนแนวนโยบายและแผนเหล่านั้น
2. ควรจะต้องช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อให้เป็นมรดกและเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นชาติ
3. ควรจะต้องให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนข่าวสารกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ ทางวัฒนธรรม และทางการเมือง

นับว่าเป็นการประยุกต์ทางทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมให้เข้ากับสถานการณ์ในประเทศที่กำลังพัฒนานั่นเอง แต่ความรับผิดชอบทางสังคมในแนวใหม่นี้ถูกกำหนดให้เน้นที่การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยตรง และได้รวมเอาการสร้างชาติและรักษาอธิปไตยด้านต่าง ๆ ในลักษณะชาตินิยมผสมผสานเข้าไปด้วย จะแตกต่างกับทฤษฎีอำนาจนิยมที่ตรงที่ว่าเสรีภาพของบุคคลและของสื่อมวลชนมิได้ถูกจำกัดด้วยอำนาจบาตรใหญ่ของผู้บริหารประเทศ หากแต่จะต้องผูกพันอยู่กับความรับผิดชอบตามแนวทางพัฒนาในครรลองประชาธิปไตย ในสภาพความเป็นจริง ผู้บริหารประเทศคงจะต้องกำหนดวิเทโศบายที่สามารถชักชวนสื่อมวลชนในภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาด้วยความเต็มใจ

ทฤษฎีสื่อมวลชนของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย (Democratic-Participant Media Theory)

เป็นทฤษฎีใหม่ล่าสุดในบรรดาทฤษฎีปทัสสถานทั้งหลายและยากที่สุดในการทำความเข้าใจเพราะเป็นทฤษฎีที่แทรกซ้อนเข้าไปอยู่ในทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมในประเทศเสรีที่พัฒนาแล้ว โดยนำเอกลักษณ์บางอย่างของทฤษฎีสื่อสารการพัฒนาเข้าไปผสมอยู่ด้วย แรกทีเดียวเป็นปฏิกิริยาที่มีต่อการค้าและการผูกขาดของสื่อมวลชนภาคเอกชน และต่อมาก็หันมาคัดค้านลัทธิรวมศูนย์ (Centralism) และระบบทางการ (Bureaucracy) ของสถาบันวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ (Public broadcasting Institutions) ซึ่งคาดหมายกันว่าจะเข้ามาช่วยพัฒนาสังคมและระบอบประชาธิปไตยแต่ก็ล้มเหลว วิทยุและโทรทัศน์เหล่านั้นหันไปจากประชาชนและทำตนเป็นชนชั้นปัญญา (elitist) เคียงข้างกลุ่มธุรกิจมั่นคงของสังคม

นอกจากนั้นทฤษฎีใหม่นี้ยังแสดงเจตนารมณ์ที่จะปลีกตัวเองออกจากระบบพรรคการเมืองและระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ถูกมองว่าอยู่ห่างไกลจากประชาชนในระดับล่าง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศจึงมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในชีวิตการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยสื่อมวลชนจะต้องเปลี่ยนปรัชญา ท่าที และโครงสร้างให้สอดคล้องกัน แทนที่จะตกอยู่ภายใต้ภาวะกดดันทางเศรษฐกิจและการตลาด หรือความใหญ่โตสลับซับซ้อนของระบบทางการ สื่อมวลชนควรจะลงมาอยู่ใกล้ชิดประชาชนผู้รับสาร และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของ “ผู้ใช้สื่อ” (media users) สื่อมวลชนไม่จำเป็นต้องใหญ่โตราคาแพง รูปแบบสวยงามหรูหรา แต่ควรมีขนาดเล็ก ราคาถูก รูปแบบประหยัด แต่มีจำนวนหลากหลาย ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่ควรมีก็คือ มุ่งให้ท้องถิ่นขนาดเล็ก กลุ่มผลประโยชน์ขนาดเล็ก หรือชนกลุ่มน้อยได้รับข่าวสารที่จำเป็นและมีสิทธิ์ตอบโต้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางสื่อมวลชน

ทฤษฎีสื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่พอสรุปได้คือ

1. ตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ชุมชนขนาดเล็ก และชนกลุ่มน้อยในด้านสิทธิการรู้และสิทธิการสื่อสาร (right to know and right to communication)
2. เปิดโอกาสให้ผู้รับสารทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร ความคิดเห็น และการศึกษา รวมทั้งในการบริหารในรูปแบบที่เหมาะสม

การปฏิบัติตามทฤษฎีนี้ที่พอยกเป็นตัวอย่างได้ก็คือ การดำเนินงานของวิทยุกระจายเสียงสำหรับชนกลุ่มน้อยในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ถ้าวิเคราะห์กันจริงๆ ก็จะพบส่วนผสม

ของทฤษฎีต่าง ๆ ที่คลุกเคล้าอยู่ด้วยกัน เช่น อิสรภาพนิยม ยูโทเปียนิยม สังคมนิยม เสมอภาคนิยม (Equalitarianism) ท้องถิ่นนิยม (Localism) เป็นต้น

ตารางที่ 2.1

สาระแตกต่างที่เด่นชัดของบทบาทหน้าที่ที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีปทัสถาน

ทฤษฎี	บทบาทหน้าที่ (Functions)	บทบาทหน้าที่ต้องห้าม (De-functions)
ทฤษฎีอำนาจนิยม	สนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจและรับใช้รัฐ อาจเป็นในรูปของการให้ข่าวสาร การให้การศึกษาและความบันเทิง แต่ต้องอยู่ในกรอบอุดมการณ์เชิงอนุรักษ์นิยม	การวิพากษ์วิจารณ์จักรกลทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ปกครองที่กำลังทรงอำนาจ
ทฤษฎีเสรีนิยม (อิสรภาพนิยม)	แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิงส่งเสริมการค้าและการโฆษณาสินค้าแต่ที่สำคัญที่สุดจะต้องเป็นตลาดเสรีของความคิดเห็นส่วนบุคคลเพื่อช่วยในการแสวงหาให้พบสัจจะและควบคุมรัฐบาล	แสดงเนื้อหาที่เป็นการหมิ่นประมาท อนาคต หยาบคาย และยุยงให้เกิดความกระด้าง กระเดื่องในยามสงคราม
ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม	แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง ส่งเสริมการค้า และการโฆษณาสินค้า แต่ที่สำคัญคือ การยกความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ เข้าสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อสาธารณะ ภายใต้พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม	ละเมิดร้ายแรงต่อสิทธิส่วนบุคคล และต่อผลประโยชน์ที่สำคัญของสังคม

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ทฤษฎี	บทบาทหน้าที่ (Functions)	บทบาทหน้าที่ที่ต้องห้าม (De-functions)
ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม	เป็นอุปกรณ์ของรัฐในการสร้างความสำเร็จและความสืบเนื่องของระบบสังคมนิยมภายใต้อำนาจเผด็จการของพรรคซึ่งมาจากชนชั้นกรรมาชีพ เน้นเสนอข่าวสาร ความคิดเห็น และการศึกษาภายในกรอบอุดมการณ์สังคมนิยม	วิพากษ์วิจารณ์จุดมุ่งหมายของพรรคที่แตกต่างไปจากยุทธวิธีที่กำหนดไว้
ทฤษฎีสื่อสารเพื่อการพัฒนา	สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยลดความยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ เน้นให้ข่าวสารและการศึกษาเพื่อสนับสนุนกระบวนการพัฒนา	ละเมิดต่อกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล และผลประโยชน์ของสังคม
ทฤษฎีสื่อสารมวลชนของประชาชน หรือความมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย	สนับสนุนบทบาทและสิทธิของบุคคล ชุมชนเล็กและชนกลุ่มน้อย มุ่งส่งเสริมประชาธิปไตยจากฐานล่าง โดยให้ข่าวสารความคิดเห็น การศึกษาและที่สำคัญก็คือให้สิทธิในการสื่อสารและโอกาสของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับสื่อมวลชน	ใช้สิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อลดรอนสิทธิเสรีภาพ

ที่มา : สมควร กวียะ, 2545, น.103-104

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางวิชาชีพของสื่อมวลชน

บทบาททางวิชาชีพของสื่อหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ เป็นสินค้าที่สนองตอบความพึงพอใจด้านข้อมูลข่าวสารและสติปัญญาให้แก่ผู้บริโภค ที่เรียกว่า เป็นสินค้าทางภูมิปัญญา และด้วยความเป็นสื่อมวลชนที่ต้องแข่งขันกับเวลาและต้องยึดถือการสร้างสรรค้อย่างมีคุณภาพ อันประกอบไปด้วยความถูกต้อง เพียงตรง และความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องมีเกณฑ์ด้านคุณสมบัติในการเสนอข่าว ดังนี้ (กิตติมา สุรสนธิ, 2549, น. 1-32)

1. ความเป็นกลาง (Objectivity)
2. ความยุติธรรม (Fairness)
3. ความสมดุล (Balance)
4. ความถูกต้อง (Accuracy)
5. ความกระชับและชัดเจน (Concise and Clear)

เนื่องจากสื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่สร้างภูมิปัญญาให้กับประชาชน ดังนั้น สื่อหนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทหลายประการ อาทิ

1. บทบาทใน “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) คือ การทำหน้าที่ระแวดระวังภัยให้สังคม และคอยร้องเตือนประชาชนด้วยการรายงานข่าวสาร
2. บทบาทในฐานะของ “นายประตูข่าวสาร” (Gate Keeper) คือ ทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพื่อนำเสนอให้ประชาชนได้รับทราบ
3. บทบาทในฐานะของ “ผู้กำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda Setter) คือ ทำหน้าที่จัดประเด็นหรือเรื่อง เพื่อให้สังคมเกิดความสนใจหรือนำไปสู่การพูดคุยถกเถียงกันในเรื่องนั้น ๆ หรือสร้างความตระหนักในประเด็นปัญหาดังกล่าว
4. บทบาทในฐานะของ “กระจก” (Mirror) คือ ทำหน้าที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงต่าง ๆ ของสังคมให้ประชาชนได้รับทราบ

อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่สังคมกำลังเผชิญปัญหาวิกฤตอยู่มากมายนี้ เริ่มมีการเรียกร้องให้สื่อมวลชนแสดงบทบาทเพิ่มเติมมากขึ้น จากบทบาท “ตะเกียง” ที่จะส่องทางสว่าง หรือชี้แนวทางแก้ปัญหาให้แก่สังคมด้วย

บทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ (The Role of Radio and Television)

สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ดู ผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในผู้ชมหรือผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก ได้มีการวิจัยถึงอิทธิพลหรือผลของสื่อโทรทัศน์ต่อพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน ความก้าวร้าวรุนแรง หรือการเลียนแบบก็ตาม ดังนั้น จึงได้มีการสรุปถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ไว้หลายประการ เพื่อให้เกิดผลดีต่อคนและสังคมดังนี้ (กิตติมา สุรสนธิ, 2549, น. 1-32)

1. บทบาทในการค้นหาและนำเสนอความจริง (Search for Truth) หรือทำความจริงให้ปรากฏแก่สาธารณชน

2. บทบาทในการเสนองานด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความบันเทิง เพื่อเสนอความงาม (Beauty) หรือสุนทรียภาพ (Aesthetics) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศิลปะเชิงคุณภาพ แต่เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการนำศิลปวัฒนธรรมไปใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือที่เรียกว่า พาณิชยศิลป์ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังขาดโอกาสในการเสนองานสร้างสรรค์เชิงศิลปะ

3. บทบาทในการกระจายอำนาจ หรือเสริมสร้างสิทธิเสียงและอำนาจต่อรองของกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการเสนอให้สื่อมวลชนมีบทบาทเป็นสถาบันตัวแทนของประชาชนที่ไร้อำนาจ (Powerless) ในสังคม ซึ่งการแสดงบทบาทในแง่นี้กระทำได้ในส่วนของรายการข่าวสารความรู้ รายการศิลปะ วัฒนธรรม และบันเทิงต่าง ๆ

4. ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเนื้อหาทางด้านข่าวสารบ้านเมืองและกระบวนบันเทิงรูปแบบต่าง ๆ เป็นหลัก และทำหน้าที่ในการโฆษณาสินค้าเป็นด้านรอง นอกจากการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ตามบทบาทบรรทัดฐานทางทฤษฎีสื่อมวลชน ดังนี้

- เป็นผู้รายงานความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเที่ยงตรง
- เป็นเวทีกลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นของทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคกัน
- เป็นผู้ให้ความรู้ และถ่ายทอดทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ
- เป็นผู้ให้ความบันเทิงแก่สังคม

บทบาทของสื่อมวลชนในกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ไบรอัน แม็คแนร์ (Brian McNair, อ้างถึงใน บุญรี ยี่หมะ, 2550, น. 191) กล่าวถึงบทบาทที่พึงประสงค์หรือความคาดหวังของสังคมที่มีต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในกระบวนการทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย ดังนี้

1. การเสนอข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ในขณะนี้กำลังเกิดอะไรขึ้นในสังคม อาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนกำลังทำหน้าที่ในการตรวจตรา (Surveillance) หรือการแจ้งเหตุ (Monitoring)
2. การให้การศึกษากับประชาชนถึงความหมาย และความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น
3. การเสนอประเด็นทางด้านนโยบายเพื่อให้มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นสาธารณะ โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสต่อความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีประชาธิปไตย
4. การตรวจสอบรัฐบาล และสถาบันทางการเมืองทั้งหลายให้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
5. เป็นช่องทางสำหรับสนับสนุนความคิดเห็นทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ต้องการช่องทางในการนำเสนอนโยบาย หรือโครงการต่าง ๆ ไปสู่การรับรู้ของประชาชน

เจมส์ เคอร์แรน และยีน ซีตัน (Jame Curran and Jean Seaton, 1991, pp. 277-278) เสนอว่า สำหรับทฤษฎีสื่อมวลชนแนวเสรีนิยมได้กำหนดบทบาท หน้าที่ของสื่อมวลชนในทางการเมืองว่ามีอย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. สื่อมวลชนเป็นเวทีถกเถียงสาธารณะในประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้ในแต่ละวันสื่อมวลชนทำหน้าที่สะท้อนถึงความคิดเห็นของประชาชน และกดดันรัฐบาลให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนคิด ดังนั้น สื่อมวลชนจึงกลายเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนได้มีพื้นที่สำหรับทำหน้าที่ในการตรวจสอบรัฐบาล
2. สื่อมวลชนทำหน้าที่สอน หรือให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจในการเลือกตั้ง หรือเป็นช่องทางอิสระในการสื่อสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายในสังคม
3. สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการจุดประเด็น ให้ประชาชนต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดของผู้บริหารประเทศ หรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม หรือไร้ประสิทธิภาพ

สิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นย่อมบ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตย แต่สำหรับนักการเมืองโดยเฉพาะรัฐบาลซึ่งให้ความสำคัญกับคะแนนนิยมเพื่อต้องการคงอำนาจทางการเมืองเอาไว้ ย่อมไม่พึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่คอยติดตามตรวจสอบทุกฝีก้าว ในขณะเดียวกัน ในสังคมประชาธิปไตยการที่รัฐบาลจะใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อ หรือครอบงำความคิดของประชาชนด้วยวิธีการที่ตื้นเขิน เพื่อสร้างคะแนนนิยมให้กับตนเองเป็นสิ่งที่ยากลำบากอย่างยิ่ง ดังนั้นในยุคปัจจุบันรัฐบาลหลายแห่งจึงใช้วิธีการ หรือเทคนิคใหม่ในการควบคุม และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล เพื่อให้ได้ผลตรงเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการให้มากที่สุด โดยเรียกวิธีการนี้ว่า “การจัดการข่าว” (News Management) ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้ (Heywood, 2002, pp. 206-207)

1. ตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร การให้เหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนอย่างรัดกุมรอบคอบมากที่สุดก่อนที่จะให้ข่าวแก่สื่อมวลชน
2. ควบคุมผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ด้วยการกำหนดให้เฉพาะผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจในเรื่องนั้นเท่านั้นเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่สื่อมวลชน
3. กำหนดให้เนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร มีลักษณะเป็นแถลงการณ์ขนาดสั้น ไม่มีเหตุผลเยิ่นเย้อ
4. ควบคุมการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเลือกให้เฉพาะแก่สื่อมวลชนที่อยู่ฝ่ายเดียวกัน
5. เลือกให้ข้อมูลข่าวสาร ในช่วงที่สื่อมวลชนใกล้ถึงเวลาปิดต้นฉบับ (ในกรณีของสิ่งพิมพ์) เพื่อป้องกันการตรวจสอบ หรือหาข้อมูล หลักฐานมาโต้แย้ง

อย่างไรก็ตาม ในยุคที่รัฐบาลใช้วิธีการจัดการข่าว ไม่ได้หมายความว่า สื่อมวลชนอยู่ในสภาวะตั้งรับ เพราะรัฐบาลกับสื่อมวลชนเปรียบเสมือน “น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า” รัฐบาลเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสารที่สำคัญของสื่อมวลชน ส่วนสื่อมวลชนก็เป็นช่องทางในการแพร่กระจายข้อมูล ข่าวสารของรัฐบาล แต่ก็กดดันรัฐบาลเพื่อจะได้เสนอข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีลักษณะที่เรียกว่า มีคุณค่าของความเป็นข่าว (Newsworthy) ไม่ใช่ข้อมูลข่าวสารใดก็ได้ที่รัฐบาลเสนอจะถูกหยิบยกนำมาเสนอเป็นข่าวเสมอไป

สื่อมวลชนมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกันตามที่ได้กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ความเหมือนกันประการหนึ่งของสื่อมวลชนเหล่านี้ในสังคมประชาธิปไตยก็คือ ต่างล้วนเป็นองค์กรธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งหวังผลกำไรจากการประกอบการ และต้องการขยายธุรกิจให้เติบโตมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเด็นนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ได้โดยอิสระอย่างแท้จริง

เอ็ดเวิร์ด เฮร์มาน และโนม ชอมสกี (Edward Herman and Noam Chomsky, 1988, p. 2) ยืนยันถึงความคิดดังกล่าวข้างต้น โดยชี้ให้เห็นว่ากรอบจำกัดในการทำงานของสื่อมวลชนมาจากปัจจัยหรือเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ขนาดและบุคคลที่เป็นเจ้าของธุรกิจ
2. สื่อมวลชนเป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นผลกำไรไม่แตกต่างจากธุรกิจประเภทอื่น ๆ โดยรายได้หลักมาจากการโฆษณา
3. ข้อมูลในการเสนอข่าวสาร ผู้สื่อข่าวต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งข่าวที่มาจากรัฐบาล ผู้นำทางการเมือง ผู้นำธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ
4. สื่อมวลชนคำนึงถึงความรู้สึกของคนในสังคม ตระหนักถึงการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม ส่งผลให้ขาดความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามที่ตนเองต้องการและเห็นว่าถูกต้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อข่าวและคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อข่าวและหลักการรายงานข่าว

ความหมายของการสื่อข่าว

การสื่อข่าว ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษว่า Cover หรือ Cover a story หรือ มักจะใช้กันโดยทั่วไปว่า “Reporting” ซึ่งความหมายของการสื่อข่าว ได้มีนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนและนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์ได้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

ดร.ณี หิรัญรักษ์ (2541, น. 85) ได้กล่าวไว้ในเอกสารการสอนชุดวิชา การข่าวและการบรรณาธิกรณว่า การสื่อข่าว หมายถึง การแสวงหาและรวบรวมเหตุการณ์ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นความจริงแท้และน่าสนใจมาเขียนเป็นข่าว เพื่อให้บรรณาธิการพิจารณาและสั่งตีพิมพ์สู่สายตาประชาชนต่อไป

ฉอาน วุฒนิกรมรรักษ์ (2536) ให้ความหมายของ การสื่อข่าว คือ กระบวนการปฏิบัติงานด้านวารสารศาสตร์ นับตั้งแต่การค้นคว้า และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการประเมินคุณค่าทางข่าว การตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และการเขียนข่าวเพื่อนำเสนอข่าวต่อผู้อ่านหรือผู้รับสารได้ทราบต่อไป

มาลี บุญศิริพันธ์ (2537) กล่าวถึงความหมายของการสื่อข่าวไว้ดังนี้ การแสวงหา รวบรวมข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปมานำเสนอ นับเป็นขั้นตอนที่

ผู้สื่อข่าวพยายามให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะรายงานในหนังสือพิมพ์ ต้องอาศัยทักษะ การฝึกฝนและการเสริมสร้างประสบการณ์ให้มีความคล่องตัวและรวดเร็ว ความเข้าใจในคุณลักษณะของข่าว เป็นเรื่องพื้นฐานที่จะทำให้ผู้สื่อข่าวสามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ได้เร็วขึ้น แล้วสามารถหยิบประเด็น เหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงน่าสนใจมารายงานอย่างถูกต้องครบถ้วน

จากการให้ความหมายของคำว่า การสื่อข่าว โดยนักวิชาการข้างต้นพบว่า มีคำหลัก (Keyword) ซึ่งควรอธิบายในรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

1. การแสวงหา ค้นคว้าและรวบรวม นับเป็นสิ่งที่ผู้สื่อข่าวจะต้องดำเนินการเป็น ขั้นตอนแรก ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามหลักการสื่อข่าว อันจะทำให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องเหมาะสมสำหรับการนำไปเสนอเป็นข่าวต่อไป

2. ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง คือ ประเด็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นตามความเป็นจริง จากสถานการณ์ (situation) เหตุการณ์ (occurrence) ความคิด (thoughts) หรือข้อคิดเห็น (ideas) ที่เกี่ยวข้อง โดยมีใช้เรื่องที่เสกสรรปั้นแต่งเรื่องราวขึ้นมา หรือปราศจากความคิดเห็น ส่วนตัวของผู้สื่อข่าวสอดแทรกอยู่ในข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่นำเสนอ

3. คุณค่าข่าว คือ ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในครั้งนั้น ๆ ต้องมีคุณค่าข่าวเพียงพอที่จะได้รับความสนใจจากประชาชนหรือผู้อ่าน โดยการ ประเมินข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้นว่ามีองค์ประกอบข่าวเพียงพอที่จะนำเสนอเป็นข่าวได้หรือไม่

จากคำนิยาม และคำหลักข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการสื่อข่าวได้ ดังนี้

การสื่อข่าว หมายถึง การแสวงหา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีคุณค่าข่าวเพียงพอที่จะได้รับความสนใจจากประชาชน หรือผู้อ่าน แล้วมีการรายงานข้อมูลหรือข้อเท็จจริงดังกล่าวไปยังสื่อมวลชนต้นสังกัดของผู้สื่อข่าว เพื่อจะได้นำเสนอต่อประชาชนต่อไป

ทั้งนี้ การสื่อข่าวสามารถแยกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นการแสวงหา ค้นคว้าและ รวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และขั้นการรายงาน ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงไปยังสื่อมวลชนต้นสังกัด ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และ วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งจะมีการนำเสนอข่าวไปสู่ประชาชนต่อไป

ความสำคัญของการสื่อข่าว

การสื่อข่าว มีความสำคัญในเบื้องต้นคือเป็นเครื่องมือช่วยให้สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่พื้นฐาน คือ ภาระหน้าที่ใน

การแจ้งข่าวสาร (To inform) ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างทั่วถึง (อ่าน วุฒิกรรมรักษา, 2536) นอกจากนี้การสื่อสารยังมีความสำคัญต่อชุมชนและสังคมอีกหลายประการ คือ

1. การสื่อสาร ถือเป็นช่องทางในการเตือนให้ประชาชนในชุมชนและสังคมได้รับรู้ถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้น ทั้งที่อยู่ในชุมชนหรืออยู่ห่างไกลจากชุมชน ทำให้ประชาชนได้ระมัดระวังตัว และป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ล่วงหน้า
2. การสื่อสาร ถือเป็นช่องทางในการให้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนไปสู่ประชาชนในสังคม เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวในการตัดสินใจกระทำการใด ๆ เช่น การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับสภาวะเศรษฐกิจที่กำลังตกต่ำ
3. การสื่อสาร ถือเป็นช่องทางที่ช่วยลดความสับสนกังวล หรือความไม่แน่ใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่ รวมถึงการเชื่อมโยงประชาชนในสังคมให้มีการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ และร่วมกันพัฒนาสังคมของตนเอง เช่น ปัญหาเรื่องโรคมุมิคุ้มกันบกพร่อง (เอดส์)
4. การสื่อสาร ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และความคิดของประชาชนในสังคมไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การสื่อสารและนำเสนอข่าวเกี่ยวกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ
5. การสื่อสาร ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างประชาคม (public opinion) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม เช่น กระแสเรียกร้องของประชาชนผ่านทางสื่อมวลชนต่อกรณีโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม เช่น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว

ผู้สื่อข่าวก็เป็นเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ ที่จะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานบางประการที่เป็นลักษณะร่วมของวิชาชีพต่าง ๆ และต้องมีคุณสมบัติบางอย่างซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะวิชาชีพ คุณสมบัติของผู้สื่อข่าวที่สำคัญได้แก่ (นรินทร์ นำเจริญ, 2549)

1. ต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นนักการสื่อสารมวลชน (Spirit of Journalism) หมายถึงต้องมีสำนึกทางวิชาชีพในการต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สภาวะของมนุษย์ที่ไว้ศักดิ์ศรีคือสภาวะที่ไม่มีเสรีภาพ ไม่สามารถใช้ความคิด ไม่สามารถใช้เหตุผล สภาวะที่ไม่มีเสรีภาพคือสภาวะที่ขาดจิตวิญญาณ การจะต่อสู้เพื่อเสรีภาพ เพื่อความถูกต้อง ก็โดยใช้

ความคิดอย่างมีเหตุผล (Rational Thinking) ถ้าไม่ใช้ความคิด ไม่ต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ยอมตกอยู่ใต้อำนาจมืดบางอย่าง ก็เท่ากับว่าคนผู้นั้นขาดจิตวิญญาณแห่งความเป็นนักการสื่อสารมวลชน และเป็นผู้ที่ไม่มีเกียรติในการดำรงอยู่

นอกจากนี้นักการสื่อสารมวลชนจะต้องมีหลักการของตนเอง (A man of Principle) และไม่ยอมทำลายหลักการนั้น เราจะต้องถามตัวเราเองว่า เรามีหลักการอะไร เราเป็นนักการสื่อสารมวลชนเพื่ออะไร เราจะต่อสู้เพื่อคนยากจน เราจะต่อสู้เพื่อเด็กที่ด้อยโอกาส เราจะต้องสู้กับนักการเมืองที่ชั่วร้ายชั่วร้ายหลวง เราจะต่อสู้กับความไม่รู้ของคนในสังคม เราต้องตอบกับตัวเราเอง เราต้องพยายามหาหลักการของเราเองให้ได้

2. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) สิ่งจำเป็นต่อการประสบความสำเร็จของผู้สื่อข่าวก็คือความอยากรู้อยากเห็น ผู้สื่อข่าวต้องมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้ยินหรือเคยอ่าน จะต้องมีความอยากรู้อยากเห็นกับคนที่ติดต่อพูดคุยด้วยเกี่ยวกับสิ่งที่คิดหรือรู้สึก ต้องมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ถึงสาเหตุและผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ เป็นต้นว่า ก่อนเริ่มงานในแต่ละวัน เมื่อผู้สื่อข่าวอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับเช้าแล้ว ความอยากรู้อยากเห็นก็จะถูกกระตุ้นให้พิจารณาความเกี่ยวพันว่าอะไรที่เกิดขึ้นในอำเภอ จังหวัด ประเทศ และทุก ๆ ที่ในโลก คำถามจะเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติในใจของผู้สื่อข่าวถึงความเกี่ยวพันกับอะไรบางอย่างที่เห็น ได้ยิน และอ่านว่า “ทำไม” เพื่อที่จะตอบคำถามเหล่านี้ ผู้สื่อข่าวก็จะพยายามเสาะหาเพื่อให้หยั่งรู้ถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น โดยการเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เข้ากับสิ่งที่รู้ดีอยู่แล้ว กล่าวโดยสรุป ความอยากรู้อยากเห็นจะกินความรวมถึงความปรารถนาที่จะค้นหาคำอธิบายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล

3. จมูกไวต่อข่าว (Nose for News) เป็นความสามารถในการเห็นคุณค่าของข่าวอย่างรวดเร็วฉับพลันและประเมินคุณค่าของสิ่งนั้น เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นอีกประการหนึ่งสำหรับการรวบรวมข่าว เป็นความสามารถที่จะเลือกเหตุการณ์จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีมากมายที่ผู้อ่านสนใจ สามารถนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ บางครั้งมีการวิพากษ์วิจารณ์กันว่าความสามารถในเรื่องของจมูกไวต่อข่าว (Nose for News) นี้เป็นเรื่องของพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดของแต่ละคน บางครั้งถึงกับพูดกันว่า นักการหนังสือพิมพ์เหมือนกับกวีที่เป็นมาแต่กำเนิด มิใช่จากการฝึกฝนอย่างใดก็ได้ คำกล่าวนี้ไม่ได้รับการยอมรับนัก มีการโต้เถียงกันเสมอว่าผู้สื่อข่าวไม่สามารถประสบความสำเร็จจากพรสวรรค์นั้น แต่ต้องมาจากการฝึกฝนจึงจะเป็นนักการสื่อสารมวลชนมืออาชีพได้ เหมือนดังที่ โจเซฟ พูลิซอร์ (Joseph Pulitzer) นักการหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มการทำข่าวเชิงสืบสวนได้เคยกล่าวไว้ว่า “ความเชื่อที่ว่าเราจะประสบความสำเร็จได้โดย

อาศัยความสามารถที่ติดตัวมาแต่เกิดเป็นความคิดที่โง่เขลามาก (idiot) คนทุกคนต้องอาศัยการฝึกฝน ไม่ว่าจะฝึกที่บ้าน ฝึกที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ฝึกโดยผู้มีประสบการณ์หรือที่อื่น ๆ ก็ตาม”

แม้ว่า Nose for News บางครั้งจะถูกพูดถึงในแง่ของความลึกลับของประสาทสัมผัสที่ 6 โดยนักการหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีโดยสัญชาตญาณในแง่การรู้ถึงคุณค่าของข่าว แต่ก็มักจะรวมความไปถึงความอยากรู้อยากเห็น การเตรียมพร้อมของจิตใจ ความรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติของมนุษย์ และจินตนาการ ที่จะทำให้เห็นคุณค่าว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่คนทั่วไปชอบอ่าน คนที่ไม่มีความสามารถในเรื่องของจมูกไวต่อข่าว (Nose for News) มักจะใช้ความคิดของตนเองเป็นศูนย์กลาง พวกเขาจะไม่สนใจคนหรือเหตุการณ์ เขาจะไม่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นนิสัยเพื่อค้นคว้าอะไรกำลังเกิดขึ้นในโลกนี้ อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งจมูกไวต่อข่าว (Nose for News) พวกเขาจำเป็นต้องพัฒนาความสนใจในตัวของคนต่าง ๆ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องสร้างจินตนาการให้ตระหนักถึงคน อื่น ๆ ว่าสนใจในสิ่งไหน ต้องมีความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับทุก ๆ ขั้นตอนของชีวิตเกี่ยวกับตัวของเขาเอง

4. จินตนาการ (imagination) การทำงานของผู้สื่อข่าวจะมีความเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากกว่าเรื่องที่แต่งขึ้น ในขณะที่นักเขียนนวนิยายหรือผู้เขียนบทละครจะมีความเกี่ยวพันกับเรื่องราวที่เป็นจินตนาการมากกว่า จึงทำให้คิดไปว่าผู้สื่อข่าวจะใช้จินตนาการไม่ได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง จริงอยู่แม้ผู้สื่อข่าวจะไม่ได้สร้างตัวละครและโครงเรื่องขึ้นมาเอง แต่เขาก็จำเป็นต้องสามารถประกอบหรือเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้จินตนาการจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นโดยที่เขาไม่ได้เห็นจริง ๆ ให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างร้อยเรียงกัน นอกจากนี้ผู้สื่อข่าวต้องอาศัยจินตนาการเพื่อเข้าใจประสบการณ์และแรงดลใจของบุคคลในข่าว จึงจะสามารถเขียนภาพของเหตุการณ์ออกมาได้อย่างถูกต้อง ต้องใส่จินตนาการเข้าไปในความคิดและความรู้สึกของบุคคลว่าเหตุการณ์นี้เกี่ยวกับใครและใครที่กำลังเขียนถึง การพยายามที่จะไม่ใส่จินตนาการของผู้สื่อข่าว โดยรายงานแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏเท่านั้น จะทำให้ข่าวเป็นแต่เพียงการนำข้อเท็จจริงมาเรียงต่อกัน ขาดการเชื่อมโยงให้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ลึกลงไปข้อเท็จจริงเหล่านั้น

5. มีความรู้กว้างขวาง (wide range of knowledge) อาชีพผู้สื่อข่าวจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ที่กว้างขวาง ผู้สื่อข่าวที่ดีควรรู้บางสิ่งของทุก ๆ สิ่ง (know something about everything) ทางที่ดีที่สุด ที่จะทำให้ได้มาซึ่งความรู้ก็โดยการลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัย ตลอดทั้ง 4 ปี ซึ่งก็อาจจะรวมถึงตั้งแต่ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ฯลฯ โดยนำความรู้เหล่านั้นมาฝึกฝนและ

ประยุกต์ให้เข้ากับหลักสูตรสาขาการสื่อสารมวลชน จะเป็นการเตรียมการที่ดีต่อการรายงานข่าวในการทำงานแต่ละวันของสื่อมวลชน ผู้สื่อข่าวจะถูกเรียกให้ไปรวบรวมข่าวที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละข่าวก็อาจต้องใช้ความรู้พิเศษ เช่น เพื่อที่จะได้ข่าวจากศาลากลางจังหวัด ผู้สื่อข่าวจำต้องรู้อะไรบางอย่างเกี่ยวกับการปกครองของเทศบาล เพื่อที่จะรวบรวมข่าวเกี่ยวกับการตัดสินใจของศาล ผู้สื่อข่าวก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อรายงานเกี่ยวกับการประชุมสัมมนาทางวิทยาศาสตร์ ก็ต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ การที่จะไปสัมภาษณ์นักเขียนนวนิยาย ก็ต้องมีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับวรรณกรรมหรือวรรณคดีด้วย การรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการค้าและการอุตสาหกรรม ก็ต้องเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการเงิน แรงงานและเงื่อนไขทางธุรกิจ การที่จะดึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเงิน เศรษฐกิจ ถึงสาเหตุที่ทำให้ธุรกิจตกต่ำหรือเลิกจ้างงาน ก็ต้องรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การผลิต การจำหน่าย จ่ายแจก และการบริโภค

เพราะว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่อุทิศทุ่มเทเวลาความสนใจไปที่เรื่องของ การปกครองและกฎหมาย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระหว่างประเทศ ผู้สื่อข่าวจำต้องมีความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ทั้งในแง่ของทฤษฎีและปฏิบัติจริง มีประเด็นทางการเมืองมากมายที่ถูกนำเสนอในปัจจุบันซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากทางด้านเศรษฐกิจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับอัตราภาษี การช่วยเหลือเกษตรกร เงินทุนช่วยเหลือคนชรา มาตรฐานของการดำเนินชีวิต การประกันการตกงาน การดำเนินธุรกิจแบบสายโซ่ (Chain Stores) การเปิดสาขาของธนาคารและการจัดเก็บภาษี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ นอกจากนี้จะต้องมีความเข้าใจทั้งทางด้านจิตวิทยาบุคคลและจิตวิทยาสังคมอีกด้วย เพื่อที่จะเข้าใจในปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองได้ ความเชื่อมั่นมากเกินไปในการลงทุนทางธุรกิจอย่างรวดเร็ว และขาดความเชื่อมั่นกับการตกต่ำทางธุรกิจ เป็นปัจจัยทางจิตวิทยา ซึ่งจะต้องถูกพิจารณาในการอธิบายถึงวัฏจักรทางธุรกิจ และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็จะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางการผลิต การเกษตรกรรมและการแพทย์ ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่จะอธิบายสิ่งเหล่านี้

มีความผิดพลาดเกิดขึ้นมากมายในการนำเสนอข่าวของผู้สื่อข่าวของสื่อมวลชน ปัญหาสำคัญของผู้สื่อข่าวเป็นผลมาจากการขาดความรู้ ความผิดพลาดที่เกิดจากการขาดความรู้นี้ ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดเท่านั้น แต่ยังทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในสื่อมวลชนอีกด้วย

เพื่อรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ในโลก ผู้สื่อข่าวควรอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงนิตยสารรายสัปดาห์ รายเดือน หนังสือที่ออกเป็นวาระพิเศษ ต่าง ๆ รวมถึงการติดตามข่าวสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ การติดตาม

ข่าวสารตามสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ นี่ เป็นการเตรียมตัวที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำในการทำงาน หากว่าผู้สื่อข่าวไม่รู้ว่าอะไรเกิดขึ้นในเมืองและในโลกอันกว้างใหญ่ เขาก็ยังไม่พร้อมที่จะทำหน้าที่รวบรวมข่าว

6. มีความคิดที่ชัดเจน (clear thinking) กระบวนการในการรวบรวมข่าวเป็นมากกว่าการรวบรวมวัตถุดิบ ยังรวมไปถึงการค้นหาข้อเท็จจริง การกรอง การประเมินคุณค่า และการจัดระเบียบของข้อมูลตามเหตุผล บ่อยครั้งที่ข้อเท็จจริงจำเป็นต้องมีการตีความด้วย ถ้ามีความสำคัญที่จะต้องสร้างหลักฐานให้กับผู้อ่าน ขั้นตอนเหล่านี้ต้องการความชัดเจน การคิดอย่างมีเหตุผล และการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดได้เกิดขึ้น ผู้สื่อข่าวไม่สามารถนำเสนอหรือไว้วางใจในหลักฐานที่ได้มาจากประจักษ์พยานและผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หลักฐานคำอธิบายต่าง ๆ ซึ่งได้รับอย่างมากมาจากพยานก็มักจะมีผลแตกต่างกันออกไป ผู้สื่อข่าวจะต้องมีการเปรียบเทียบกรณีต่าง ๆ ที่หลากหลายเหล่านี้กับเหตุการณ์ซึ่งรวบรวมได้มาจากผู้ที่เห็นเหตุการณ์และต้องพยายามผูกโยงเรื่องราวของเหตุการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นที่สุด ความรู้ของผู้สื่อข่าวในเชิงจิตวิทยาจะนำไปสู่การตัดสินใจได้น่าหนักมากเพียงใดที่ประจักษ์พยานหรือผู้เกี่ยวข้องจะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้ เปรียบได้กับผู้สื่อข่าวอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ต่างจากผู้พิพากษาที่นั่งอยู่บนบัลลังก์ และฟังหลักฐานจากทั้ง 2 ฝ่ายแล้วก็ตัดสินความ

มนุษย์จำเป็นต้องรู้ให้มาก แต่ถ้าเขาไม่สามารถประยุกต์ความฉลาดหรือความรู้ที่เขาได้ ความรู้ของเขาก็มีคุณค่าน้อยมาก (A man may know much, but, if he cannot apply intelligently what he know, his knowledge is of little value) ความสำเร็จของการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ที่ว่าจะได้ข้อเท็จจริงมากเพียงใดแต่ประการเดียว แต่ยังอยู่ที่การตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เขาได้มากับสิ่งที่เขารู้มาก่อนหน้านี้แล้ว และตัดสินใจอย่างถูกต้องในการนำเสนอต่อผู้อ่านอีกด้วย

ความคิดที่ชัดเจนเป็นพื้นฐานของการเขียนที่ดี ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องมีความสามารถในการเลือก การจัดระเบียบ และการเชื่อมโยงวัตถุดิบของเขา เพื่อให้เรื่องที่นำเสนอทั้งหมดเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน งานที่คิดน้อยหรือความคิดยังสับสน ไม่มีพื้นที่อยู่ในหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดการที่ดี โจเซฟ พูลิเซอร์ (Joseph Pulitzer) เคยกล่าวไว้ว่า “คิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างรวดเร็ว คิดอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดยั้ง คิดอย่างเอาจริงเอาจัง เป็นการเปิดโอกาสให้กับการทำข่าว นี่คือนเคล็ดลับความสำเร็จในการสื่อข่าว”

7. มีความสามารถด้านการเขียน(ability to write well) หากผู้สื่อข่าวไม่สามารถเขียนข่าวที่รวบรวมมาได้อย่างชัดเจนและน่าสนใจ ความพยายามของเขาก็เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ผู้รับสารจะไม่รู้สึกว่ายากอ่าน ฟัง หรือชม ข่าวที่ไม่น่าสนใจหรือเข้าใจยาก ความสำเร็จในการเขียนข่าวขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สื่อข่าวในการเลือกคำที่ถูกต้องที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างแน่นอนว่าเขาได้พูดอะไร และขึ้นอยู่กับการจัดระบบของถ้อยคำเหล่านี้ให้เป็นระเบียบที่ดีที่สุด ถ้าเลี้ยงได้ก็ควรเลี้ยง แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้จริง ๆ ก็ควรต้องอธิบายความหมายของคำเหล่านี้ด้วย เพราะว่าหนังสือพิมพ์ต้องถูกอ่านอย่างรวดเร็ว คำทุกคำจึงควรถูกจัดอยู่ในประโยคอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ทันทีที่มองผ่านสายตาในรอบแรก การเขียนเชิงวารสารศาสตร์ควรเขียนอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านทั่ว ๆ ไปเข้าใจได้ ถ้าผู้สื่อข่าวไม่สามารถเขียนให้ง่ายและดีได้ ก็เป็นเรื่องยากมากที่จะประสบความสำเร็จในวิชาชีพทางการสื่อสารมวลชนได้

8. มีสำนึกรับผิดชอบ (a sense of responsibility) ผู้สื่อข่าวใหม่บางส่วนอาจรู้สึกว่สิ่งที่เขาทำหรือวิธีการที่เขาทำไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากนัก ยกเว้นในกรณีที่มีผลกระทบต่อเขาหรือความสำเร็จของเขาอย่างทันทีทันใด ผู้สื่อข่าวมักไม่ตระหนักว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เขียนอาจมีผลกระทบต่อความคิดและอุดมคติของผู้อ่านหลายพันคนหรืออาจหลายแสนคน

การทำงานด้านข่าว ผู้สื่อข่าวทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด การทำงานของสื่อมวลชนเป็นการทำงานที่แข่งกับเวลา ถ้าขาดความรับผิดชอบต่องาน โดยไม่ได้ทำหรือทำอย่างถูก ๆ ผิด ๆ และหวังว่าจะให้คนอื่น ๆ มาช่วย จะทำให้องค์กรทั้งหมดได้รับผลกระทบ ผู้สื่อข่าวที่ขาดความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ไม่สามารถคาดหวังถึงความมั่นคงหรือความก้าวหน้าทางวิชาชีพได้เลย

ผู้สื่อข่าวจะต้องรู้สึกกับตัวเองเสมอว่าต้องเป็นผู้ชำนาญการที่จะต้องทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ในฐานะที่สถาบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันสาธารณะ และผู้อ่านก็คือลูกค้า ผู้สื่อข่าวจะต้องแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่องานให้มากที่สุดเท่าที่จะมีอยู่ในตัวของเขาออกมาให้ได้

9. ความถูกต้องแม่นยำ เทียงตรง (accuracy) หมายถึงการที่ผู้สื่อข่าวจะต้องรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้รับมอบหมายให้ได้มากที่สุดทุกรายละเอียดในการเขียนข่าว ความไม่ใส่ใจทำให้การรายงานข่าวเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง เรามักจะได้ยินประโยคเช่นนี้เสมอว่า “มันเป็นแค่ข่าวเท่านั้น” และ “เราไม่สามารถเชื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นในสื่อมวลชนได้” สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการไม่ให้ความสนใจและรายงานข่าวอย่างไม่ถูกต้องของสื่อมวลชนในปัจจุบัน ความผิดพลาดใน

การนำเสนอข่าวทำให้ความเชื่อถือของผู้รับสารต่อสื่อมวลชนค่อย ๆ ลดลงไป เพราะคนที่รู้ความจริงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถบอกได้ว่าข้อเท็จจริงที่นำเสนอในข่าวนั้นถูกหรือไม่ บรรณาธิการและผู้ตรวจแก้ต้นฉบับไม่สามารถที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดทั้งหมดของผู้สื่อข่าวที่ขาดความรับผิดชอบได้ ผู้สื่อข่าวจะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในการทำงาน เพราะสาธารณชนย่อมมีสิทธิที่จะคาดหวังต่อความถูกต้องของข่าวในสื่อมวลชน

สิ่งที่ผิดพลาดเสมอในการนำเสนอข่าวคือความถูกต้องของชื่อและที่อยู่ของผู้เป็นข่าว ซึ่งอาจจะกดผิดหรือฟังมาผิด ผู้สื่อข่าวจะต้องสอบถามการสะกดชื่อให้ดี เพื่อจะได้ไม่เขียนชื่อที่คล้ายคลึงกันของผู้เกี่ยวข้อง หรืออาจมีการตรวจสอบจากแหล่งข่าวอื่น ๆ ถ้าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียง อาจหาข้อมูลเพิ่มเติมโดยค้นจากประวัติในหนังสือห้องสมุดหรือบนอินเทอร์เน็ต แม้ว่าความรวดเร็วจะเป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็ไม่ใช่เหตุผลที่จะนำมายกโทษให้การขาดความระมัดระวังในการรวบรวมข้อมูลที่ไม่ถูกต้องได้ ต้องมีเวลาเสมอสำหรับการตรวจเช็คชื่อ ที่อยู่ และรายละเอียดอื่น ๆ ที่ถูกต้อง ในองค์กรสื่อสารมวลชนจำนวนมากที่มีการจัดการที่ดี จะเรียกร้องให้ผู้สื่อข่าวต้องเขียนข้อความในลักษณะ “ชื่อและที่อยู่ได้รับการตรวจสอบแล้ว” หรือ “ชื่อ...สะกดถูกต้องแล้ว” ไว้มุมบนของกระดาษที่เขียนข่าว

ข่าวที่มีปัญหาเรื่องความถูกต้องเสมอ ได้แก่ ข่าวสุนทรพจน์ ข่าวสัมภาษณ์ ข่าวศาล และข่าวที่เกี่ยวข้องกับการพูดอื่น ๆ เพราะปกติเนื้อหาข่าวลักษณะนี้จะยาว จำเป็นต้องทำให้สั้นลง และเข้มข้นขึ้น การรายงานข่าวประเภทนี้โดยทั่วไปจะประกอบด้วยคำพูดของแหล่งข่าวโดยตรงในเครื่องหมายคำพูด และส่วนที่เป็นข้อสรุปของข้อเท็จจริง ไม่เพียงแต่จะต้องตรวจสอบการยกคำพูดมานำเสนอทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมให้ถูกต้องแล้ว เนื้อหา น้ำเสียง และแก่นเรื่องของการพูดเหล่านี้จะต้องถูกต้องด้วย อาจดูเป็นเรื่องที่ง่ายมาก แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่ง่ายเลยที่จะนำคำพูดเหล่านี้มาประกอบกันเสนอเป็นข่าว สิ่งที่ต้องระวังเป็นพิเศษคือ แม้ข้อเท็จจริงหรือการยกคำพูดแต่ละส่วนย่อยจะถูกต้อง แต่เมื่อนำมาประกอบเป็นเรื่องราวใหม่แล้ว หลายครั้งปรากฏว่าน้ำเสียงและแก่นของเรื่องราวทั้งหมดเปลี่ยนไป ยิ่งถ้าเป็นเอกสารทางราชการที่มีความสำคัญหรือคำพูดสุนทรพจน์ของบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงเพียงไร ยิ่งต้องการการรายงานข่าวที่ถูกต้องมากขึ้นเพียงนั้น

10. ความสามารถในการทำงานได้อย่างรวดเร็ว (ability to work rapidly) ข่าวจำเป็นต้องถูกรวบรวม เขียน ตรวจแก้ไขต้นฉบับ ตัดต่อภาพหรือเสียง และนำเสนอออกมาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ การตกแต่งต้นฉบับจะต้องคำนึงถึงข้อมูลล่าสุด นอกจากนี้ยังต้องทำงานแข่งขันทับสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ อีกด้วย ผู้สื่อข่าวจะต้องคิดอย่างรวดเร็ว ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว กระทำ

อย่างรวดเร็ว และเขียนอย่างรวดเร็ว การรู้ว่าจะได้ข่าวจากที่ไหนและอย่างไรจึงจะได้ข่าวที่ดีที่สุด เป็นสิ่งที่ช่วยได้ทั้งการประหยัดเวลาและความยากลำบากของการทำงาน ความรวดเร็ว ความถูกต้อง การตัดสินใจคุณค่าของข่าว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก โดยการคิด การรวบรวมข้อมูลของผู้สื่อข่าวอย่างต่อเนื่องเท่านั้นที่จะทำให้เขาคิดและเขียนขึ้นได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม หากความรวดเร็วนั้นจะต้องมีความเสี่ยงต่อความถูกต้องของข้อมูล บรรณาธิการข่าวที่ดีโดยทั่วไปก็มักไม่เลือกเสี่ยงที่จะนำเสนอ

11. มีความคิดริเริ่มและปฏิภาณไหวพริบ (initiative and resourcefulness) แม้ว่าผู้สื่อข่าวบางคนจะทำงานอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ถูกถ้วน และทำงานอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยากที่จะเป็นผู้สื่อข่าวระดับแนวหน้าได้ หากขาดความคิดริเริ่มและปฏิภาณไหวพริบที่ดี พวกเขาอาจทำงานอย่างต่อเนื่องนับแรมปี แต่ก็อาจเข้าไม่ถึงสิ่งสำคัญยิ่งกว่าในประเด็นข่าว การทำข่าวใหม่ ๆ ให้ได้ภายในกำหนดเวลา (deadline) เป็นเครื่องวัดความสามารถของผู้สื่อข่าวคนนั้น ความรวดเร็วของการใช้ปัญญาความคิดของผู้สื่อข่าวซึ่งมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาเห็น ได้ยิน ได้อ่าน จะทำให้เขาสามารถหลีกเลี่ยงจากการรายงานข่าวประจำวันที่ซ้ำซาก การแสดงถึงความคิดริเริ่ม ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดการพัฒนาข่าวทุกข่าวที่ได้รับมอบหมาย ยังรวมไปถึงการค้นหาลึบเสาะข่าวจากทุก ๆ ที่ แม้ว่าจะเป็นงานในหน้าที่หรือไม่ก็ตาม

12. มีความวิริยะอุตสาหะ (perseverance) การทำงานข่าวเป็นงานที่ยากลำบากและท้าทาย ผู้เสียหายอาจไม่ต้องการให้ข่าว ผู้กระทำความผิดพยายามทำลายหลักฐาน เรื่องบางเรื่องอาจหาพยานหลักฐานยาก ผู้สื่อข่าวอาจถูกข่มขู่ เวลาของการทำงานข่าวไม่แน่นอน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ หากผู้สื่อข่าวไม่มีความวิริยะอุตสาหะก็ยากยิ่งที่จะสามารถรวบรวมข่าวที่สมบูรณ์ได้

13. มีความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับคนอื่น (ability to establish and maintain personal contacts) การทำงานข่าวเป็นงานที่ต้องอาศัยการติดต่อและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา เพราะผู้สื่อข่าวมีหน้าที่ในการรวบรวมข่าวสารจากคนหลาย ๆ ฝ่าย ดังนั้นหากผู้สื่อข่าวไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนฝ่ายต่าง ๆ จะทำให้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการทำงานข่าว

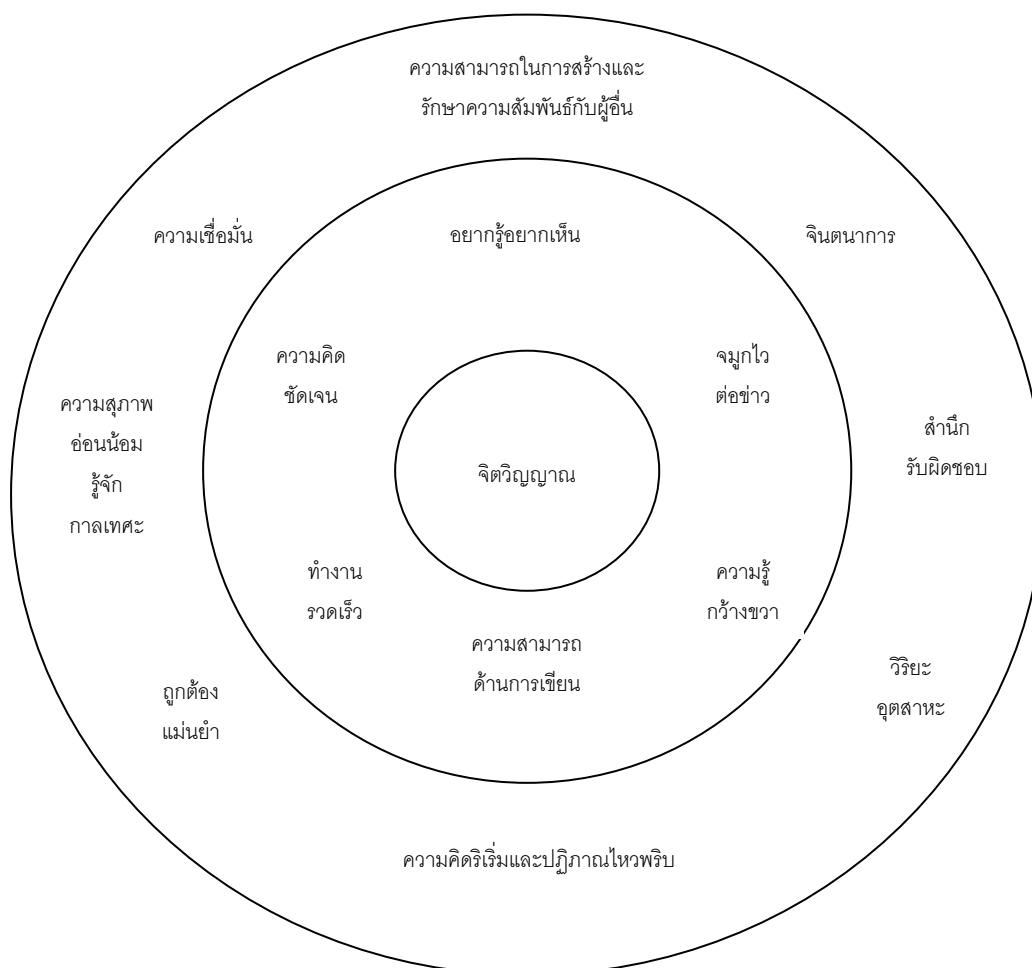
14. มีความสุภาพ อ่อนน้อม รู้จักกาลเทศะ (courtesy) ผู้สื่อข่าวมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์เสมอว่าเย่อหยิ่ง ก้าวร้าว ไม่รู้จักกาลเทศะ แม้จะไม่ใช่ความจริงสำหรับผู้สื่อข่าวทั้งหมด แต่ด้วยวิชาชีพที่ผู้สื่อข่าวพยายามตอกย้ำกับตัวเองตลอดเวลาว่า ผู้สื่อข่าว คือ ผู้รักษาความเป็นธรรมหรือเป็นผู้ให้ความรู้กับสังคม จึงทำให้ผู้สื่อข่าวจำนวนมากทำงานข่าวอย่างเย่อหยิ่งและไม่รู้จักกาลเทศะ ผู้สื่อข่าวบางรายเข้าไปสัมภาษณ์แหล่งข่าวตามสถานที่ราชการโดยไม่เสียเยื่อ

และรองทำนอง ทั้งพูดจาด้วยกิริยาก้าวร้าว ลักษณะเช่นนี้ทำให้แหล่งข่าวตีความว่าเป็นการไม่ให้เกียรติและอาจทำให้แหล่งข่าวปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ และทั้งจะทำให้วิชาชีพผู้สื่อข่าวถูกมองในแง่ไม่ดี ผู้สื่อข่าวควรตระหนักเสมอว่า วิชาชีพของตนนั้นไม่ใช่เป็นสถาบันเดียวที่รักษาความเป็นธรรมหรือให้ความรู้กับสังคม และบ่อยครั้งที่สื่อมวลชนเองเป็นผู้ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น สื่อมวลชนต้องไม่ลืมว่าต้นทุนการผลิตสื่อที่สำคัญที่สุดคือความไว้วางใจของสังคมที่มีต่อสื่อ

15. มีความเชื่อมั่น มั่นใจในตนเอง (self confident) ผู้สื่อข่าวจะต้องทำงานอยู่ท่ามกลางข้อมูลที่หลากหลาย ท่ามกลางบุคคลมากมายหลายสถานะ ดังนั้น ถ้าผู้สื่อข่าวไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะถูกชักจูงด้วยข้อมูลหรือบุคคลที่ดูเหมือนว่าจะน่าเชื่อถือให้สับสนได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ความมั่นใจในตนเองนี้ไม่ได้หมายถึงความเย่อหยิ่งหรือก้าวร้าว ผู้สื่อข่าวสามารถมีความอ่อนน้อมถ่อมตนไปในขณะเดียวกันกับที่เขามีความเชื่อมั่นในตนเองได้

จะเห็นว่าคุณสมบัติของผู้สื่อข่าวดังที่กล่าวมาข้างต้น หลายข้อเป็นคุณสมบัติทั่วไปที่แม้จะประกอบวิชาชีพใดก็ควรจะต้องมี เช่น ความเชื่อมั่น จินตนาการ และความวิริยะอุตสาหะ บางข้อเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าว เช่น การมีจรรยาบรรณต่อข่าว และความอยากรู้อยากเห็น บางข้อเป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้สื่อข่าว ได้แก่ การมีจิตวิญญาณของความเป็นนักการสื่อสารมวลชน ทั้งนี้อาจเขียนแผนภาพคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว จากวงกลมภายในแสดงคุณสมบัติเฉพาะของผู้สื่อข่าวออกมาจนวงกลมภายนอกจะเป็นคุณสมบัติทั่วไป ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1
แสดงคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว

ที่มา : นรินทร์ นำเจริญ, 2549, น. 124.

แนวคิดและเทคนิคการสื่อข่าวการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง (Politics)

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การเมือง” แม้จะเป็นคำที่ผู้คนโดยทั่วไปมีความคุ้นเคยกันดี แต่เมื่อตั้งคำถามว่า การเมืองมีความหมายอย่างไร พบว่า คำตอบนี้มีความหลากหลายมาก และหาข้อสรุปของนิยามความหมายที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจงจริง ๆ ได้ยาก อย่างไรก็ตามจากการศึกษา

ทบทวนเอกสารพบว่า “การเมือง” (Politics) มีความหมายในหลายนัยยะตามความเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ดังกล่าวต่อไปนี้

ชลธิศ วีระจิติ (2551, น. 278-280) อธิบายถึงความหมายของ “การเมือง” ว่า ในความหมายที่ผูกติดกับระบบการเมืองและ/หรือรัฐ การเมือง คือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในที่นี้มีได้หลายอย่าง เช่น อำนาจ ความศรัทธา นับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความอยู่ดีกินดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่นๆ ของสังคมได้ โดยที่ระบบการเมืองจะมีเป้าหมายในตัวเองที่แตกต่างจากระบบย่อยอื่นๆ ของสังคม เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา

ดังนั้น การเมืองจึงเป็นกิจกรรมและกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองโดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นก็คือ เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร และสิ่งที่มีคุณค่าร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของพฤติกรรมความสัมพันธ์หรือสถาบันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม การใช้สิทธิพล การใช้อำนาจและอำนาจหน้าที่ภายในระบบการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเมืองเป็นเรื่องของการก่อร่างสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในระบบการเมืองหรือภายในรัฐ ซึ่งจากมิติของการแสวงหาและแบ่งปันอำนาจดังกล่าวนี้ การเมืองจะมีความหมายแคบลงมาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง (Government) แต่การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจและอิทธิพลนั้น ไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใด อาจมองได้ว่าเป็นเรื่องของการครอบงำ หรือการมีอำนาจเหนือผู้อื่น ผ่านสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ สะท้อนให้เห็นลักษณะของรัฐซึ่งเป็นชุมชนของมนุษย์ในพื้นที่อันมีเขตแดนที่แน่นอน สามารถใช้กำลังและความรุนแรงบนพื้นฐานของการอ้างความชอบธรรม หรือเป็นที่ยอมรับได้

หากจะมองการเมืองให้กว้างขึ้นจากขอบเขตที่ผูกอยู่กับระบบการเมืองหรือขอบเขตของความเป็นรัฐแล้ว เราอาจมองการเมืองว่าผูกติดกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในมิติของชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการเมืองจะหมายถึง ปฏิบัติการทางชนชั้นประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการรักษาหรือการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของพลังทางชนชั้นต่าง ๆ ที่เข้ามาต่อสู้กัน ในพื้นที่ของรัฐแต่ละรูปแบบ (รัฐมีได้หลายรูปแบบ ตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์) กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการมองการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของการต่อสู้ทางชนชั้นชนิดหนึ่ง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของตัวกำหนด

ทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เน้นการวิเคราะห์ขั้นพื้นฐานในสังคมที่สามารถแบ่งออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ บนฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และชนชั้นต่าง ๆ เหล่านี้จะมีความขัดแย้งกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของมนุษยชาติเป็นประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งและการต่อสู้กันทางชนชั้น โดยทุกสังคมจะมีชนชั้นที่เป็นผู้ครอบงำกับชนชั้นที่ถูกครอบงำ หรือชนชั้นที่เป็นผู้กดขี่กับชนชั้นที่เป็นผู้ถูกกดขี่ กล่าวคือ ในแต่ละยุคสมัยจะมีชนชั้นหนึ่งที่สามารถยึดกุมอำนาจรัฐเอาไว้ได้ และนำอำนาจรัฐนั้นมาใช้เพื่อธำรงรักษาวิถีการผลิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ รัฐจึงเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมือง และการเมืองก็เป็นกิจกรรมของการต่อสู้ทางชนชั้น ระหว่างชนชั้นที่มีอำนาจครอบงำทางเศรษฐกิจกับชนชั้นที่ถูกครอบงำซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลงอำนาจแห่งการครอบงำนั้น การเมืองเป็นหน้าตาที่แสดงให้เห็นว่าชนชั้นที่เสียเปรียบนั้นจะไม่ปล่อยให้ระบบของการครอบงำและกดขี่นั้นดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งแสดงให้เห็นนัยทางทฤษฎีที่ว่า ความคิดและความสัมพันธ์ของมนุษย์ไม่ได้ถูกกำหนดจากตัวกำหนดทางการผลิตเพียงอย่างเดียว และรัฐก็ไม่ได้ถูกกำหนดจากฐานเศรษฐกิจเท่านั้น

ในความหมายเชิงมานุษยวิทยาอาจกล่าวได้ว่า การเมืองเป็นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและความขัดแย้ง ซึ่งเกิดขึ้นในที่ได้ที่ใดที่มีประเด็นของทรัพยากรเข้ามาเกี่ยวข้อง การเมืองจะผูกพันอยู่กับลักษณะของธรรมชาติแห่งความเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์ กล่าวคือ ที่ใดที่มีสังคม มนุษย์ก็จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการผลิต ระบบการกระจายทรัพยากร ระบบอำนาจ ระบบองค์การสังคมต่าง ๆ ระบบวัฒนธรรม ระบบความคิดความเชื่อ เป็นต้น และระบบต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะมีความเกี่ยวพันกับทรัพยากรอันเป็นที่ต้องการของมนุษย์อยู่เสมอ และเมื่อใดที่มีทรัพยากรเข้ามาในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ก็จำเป็นที่จะต้องมีการกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เป็นเรื่องของความร่วมมือและความขัดแย้ง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและความขัดแย้งในสังคมมนุษย์นี้ก็คือ การเมือง

ในความหมายเชิงสังคมวิทยาความรู้ความเข้าใจได้ว่า การเมืองคือการใช้ความรู้มาสร้างอำนาจ ดังที่มีการกล่าวไว้ว่า ความรู้คืออำนาจ การเมืองในความหมายนี้จึงเป็นมิติหนึ่งของกิจกรรมทางด้านความรู้ กล่าวคือ เป็นการนำความรู้เข้ามาวางกรอบการแก้ไขปัญหาในสังคมโดยมีระบบเหตุผลชุดใดชุดหนึ่งที่ชี้นำพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องในทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ความรู้จึงเป็นสิ่งที่วางกรอบความคิดความเชื่อให้มนุษย์ (ต้อง) ใช้เหตุผลในการตัดสินใจความขัดแย้ง รวมทั้งกำหนดกรอบของพฤติกรรมของคนในสังคม ในแง่นี้การเมืองจึงเป็นเรื่องของกลไกและกลยุทธ์ในการนำความคิดและความรู้มาสร้างเป็นอำนาจขึ้นมา

ใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ผลลัพธ์ก็คือ การที่ปัจเจกบุคคลถูกครอบงำโดยชุดของความคิดต่างๆ และไม่อาจเป็นอิสระจากชุดความคิดนั้นๆ ได้ สังคมหนึ่งๆ จึงมีการผลิตความรู้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ก็ตาม และผ่านเอาความรู้ชุดนั้นๆ มาใช้ในการกำหนดและควบคุมมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจ

การเมือง อาจมีความหมายที่ผูกติดกับประชาสังคมสมัยใหม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเมือง เป็นกิจกรรมที่อารยชนหรือเสรีชนใช้ในการประนีประนอม และแบ่งปันผลประโยชน์ภายในหน่วยการปกครองหนึ่งๆ นั่นก็คือ การเมืองเป็นกิจกรรมของอิสระชนหรือเสรีชน ในสังคมหรือชุมชนเสรี โดยการเมืองจะเป็นวิธีการในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ความแตกต่างหรือความขัดแย้งในพื้นที่สาธารณะของอิสระชนหรือเสรีชนเหล่านั้น โดยพื้นที่สาธารณะ หมายถึง ขอบเขตหรือพื้นที่ของชีวิตทางสังคม ที่ซึ่งความเห็นสาธารณะสามารถก่อตัวขึ้นมาได้ ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะดังกล่าว อาจเป็นได้ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ เช่น การมาพบปะกันของผู้คนในรูปของชมรม สมาคม กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน กลุ่มอาชีพ สมัชชา หรือที่ประชุมต่างๆ และพื้นที่เสมือน เช่น การสื่อสารไร้สาย คลื่นวิทยุ การสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การที่จะเข้าถึงพื้นที่สาธารณะโดยหลักการของสังคมอารยชนเสรีแล้ว ก็คือการเปิดให้พลเมืองทุกคนสามารถเข้าไปเมื่อต้องการหรือเมื่อรู้สึกว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในประเด็นสาธารณะนั้นๆ แต่ละส่วนของพื้นที่สาธารณะดังกล่าวจะก่อตัวขึ้นจากชุมชนสาธารณะ อันเริ่มจากจุดที่ผู้คนได้มาพบปะพูดคุยสนทนากันในลักษณะที่เป็นส่วนตัว โดยที่การกระทำของผู้คนดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อธุรกิจหรือการประกอบอาชีพส่วนตัวและก็ได้ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย แต่พลเมืองจะแสดงตนเป็นสาธารณชนเมื่อพวกเขาพร้อมกันกระทำการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั่วไป โดยปราศจากการบังคับซึ่งต้องมีการรับประกันว่าพวกเขาจะพบปะกันอย่างเสรี และสามารถแสดงออกเผยแพร่ หรืออรรถรงค์ความคิดเห็นของตนได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ เมื่อขนาดของชุมชนสาธารณะขยายใหญ่ขึ้น ก็จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว พื้นที่สาธารณะจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ อันหลากหลาย ส่วนพื้นที่สาธารณะทางการเมืองก็คือพื้นที่สาธารณะของผู้คนที่พบปะ พูดคุย ถกเถียงกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งในกรณีที่พื้นที่สาธารณะทางการเมืองจะสามารถมีอิทธิพลในการส่งต่อประเด็นไปยังรัฐบาลโดยผ่านช่องทางของฝ่ายนิติบัญญัติได้นั้น ก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายใต้ความประสงค์ของสาธารณะบนวิถีทางของประชาธิปไตย ความเห็นสาธารณะจึงมีความหมายรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์และการ

เฝ้าระวังการใช้อำนาจของหน่วยงานภาครัฐ ภายใต้ความเป็นสาธารณะ ทั้งที่ไม่เป็นทางการและที่เป็นทางการเช่นการเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกเหนือจากที่กล่าวมา หากพิจารณาในแง่ของบทบาทของการสื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันและมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการรับรู้และทัศนคติของมวลชน ซึ่งส่งผลให้สื่อมวลชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างมากกับการเมืองและ/หรือรัฐ ทั้งนี้ สื่อมวลชนเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับการเมืองและรัฐใน 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การมีอิทธิพลทางอุดมการณ์ในการสร้างรูปแบบของชีวิตและรูปแบบทางความคิด หรือการสร้างความคิด ความเชื่อ การรับรู้ให้ผู้รับสื่อคล้อยตามนั่นเอง (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2551, น. 290)

2. การส่งผลต่อการเมืองในระบบประชาธิปไตยผ่านการจัดวาระนโยบาย (Agenda-setting) การบิดเบือนข่าว การสร้างข่าวเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณะจากปัญหาที่เป็นอยู่ และการใช้โทรทัศน์เพื่อเป็นเครื่องมือในการโฆษณาหาเสียงให้ได้รับความนิยม (Marshall, 1998, น. 397)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สื่อและเสรีภาพของสื่อมีความสำคัญต่อการเมืองเป็นอย่างมาก โดยในทางรัฐศาสตร์แล้วถือว่า สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี สิ่งนี้ถือเป็นเสาหลักหนึ่งของประชาธิปไตย (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2551, น. 291) แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏอยู่เสมอว่า ผู้กุมอำนาจรัฐ หรือรัฐบาลมักไม่สามารถทนต่อการที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพและทำการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ จึงมักมีแนวคิดที่ว่า ต้องควบคุมการสื่อสารมวลชนไว้ให้ได้มากที่สุด บางครั้งก็มีการใช้กลไกทางเศรษฐกิจและธุรกิจเข้าไปครอบงำหรือแทรกแซงสื่อเพื่อกำกับทิศทางการนำเสนอข่าวสารให้เป็นไปในลักษณะที่รัฐต้องการ

ฉะนั้น จึงเกิดการใช้กลยุทธ์ กลไกหรือมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุม ครอบงำ หรือแทรกแซงสื่อมวลชนเพื่อควบคุมหรือแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่สาธารณะในสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการมีอำนาจครอบงำหรือมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการรับรู้ของมวลชนหรือสาธารณชน ดังนั้น หากพิจารณาในแง่มุมดังกล่าวนี้ การเมืองจึงมีความหมายถึง การใช้วาทกรรมอันเป็นปฏิบัติการเชิงอำนาจ เพื่อครอบงำมวลชนหรือผู้หนึ่งผู้ใด หรือเพื่อควบคุมพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่สาธารณะในสื่อมวลชน

ดังนั้น ความหมายของการเมืองจึงสามารถสรุปได้ใน 7 นัยยะดังต่อไปนี้ คือ

1. การเมือง คือ เรื่องของการก่อร่างสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในรัฐ

2. การเมือง คือ เรื่องของการแจกแจง หรือจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากรในสังคม โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม
3. การเมือง คือ ปฏิบัติการทางชนชั้นประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการรักษา หรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของพลังทางชนชั้นต่างๆ ที่เข้ามาต่อสู้กันในพื้นที่ของรัฐแต่ละรูปแบบ
4. การเมือง คือ กลไกและกลยุทธ์ในการนำความคิดและความรู้มาสร้างเป็นอำนาจขึ้นมาเพื่อใช้ในการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน
5. การเมือง คือ กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและความขัดแย้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร
6. การเมือง คือ กิจกรรมที่อารยชนหรือเสรีชนใช้ในการประนีประนอม และแบ่งปันผลประโยชน์ภายในหน่วยปกครองหนึ่ง ๆ
7. การเมือง คือ การใช้วาทกรรมเพื่อปฏิบัติการเชิงอำนาจในการครอบงำผู้ใดผู้หนึ่ง หรือเพื่อควบคุมพื้นที่สาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับข่าวการเมือง

ความหมายของข่าวการเมือง

ข่าวการเมือง หมายถึง ข่าวที่บอกเล่าข้อเท็จจริงซึ่งน่าสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของรัฐและกิจกรรมของรัฐที่มีผลกระทบต่อสังคม (นฤทธิ์ เสกธีระ, สัมภาษณ์)

ข่าวการเมือง หมายถึง ข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาล ฝ่ายค้าน นักการเมือง ข้าราชการองค์กรการเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีความเคลื่อนไหวในเชิงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง (ปราโมทย์ ฝ่ายอุประ, สัมภาษณ์)

ข่าวการเมือง หมายถึง การสื่อข่าวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมความเคลื่อนไหวทางด้านการบริหารของรัฐบาล รัฐสภา หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งในแง่นโยบายและการสัมภาษณ์ทั้งในระดับประเทศและการปกครองท้องถิ่น (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545, น.163)

ข่าวการเมือง หมายถึง ข่าวเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง การบริหารงานของรัฐบาล กิจกรรมหรือการทำงานของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ฝ่ายค้าน ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มพลังต่าง ๆ การเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังรวมถึง การรายงานข่าวเกี่ยวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ และความเคลื่อนไหวทางด้านการทหาร (พนม เทียนศิริ, 2544, น. 35)

ข่าวการเมือง คือ ข่าวซึ่งนำเสนอรายงานกิจกรรมและความเคลื่อนไหวของนักการเมืองฝ่ายบริหาร เช่น นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี หรือฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนการดำเนินงานของพรรคการเมือง โดยผู้สื่อข่าวควรสื่อข่าวเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงแยกเป็นประเด็น ดังแนวคิดของ สิริทิพย์ ชันสุวรรณ (2539) คือ

1. ข่าวการเลือกตั้ง

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว ตั้งแต่เหตุการณ์ก่อนการเลือกตั้ง การจัดตั้งพรรคการเมือง การเตรียมตัวผู้สมัครลงรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองแต่ละพรรค การเตรียมตัวหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง การรณรงค์เพื่อหาเสียง นโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการหาเสียง ผลการเลือกตั้ง รวมทั้งปฏิกิริยาของผู้ได้รับการเลือกตั้งและพลาดการเลือกตั้ง

2. ข่าวการจัดตั้งรัฐบาล

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่การประสานรวบรวมพรรคการเมืองเพื่อจัดตั้งรัฐบาล การสรรหาผู้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร และการจัดสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี รวมถึงการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภา

3. ข่าวกิจกรรมและความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และพรรคการเมืองฝ่ายค้าน

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่การดำเนินกิจกรรมของหัวหน้าพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมือง การประชุมพรรคการเมือง รวมถึงกิจกรรมที่พรรคการเมืองดำเนินต่อประชาชนในโอกาสต่าง ๆ ทั้งพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน

4. ข่าวการปฏิบัติงานของรัฐมนตรี และข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่การปฏิบัติภารกิจของนายกรัฐมนตรีเป็นรายวัน ภารกิจที่สำคัญของรัฐมนตรีแต่ละกระทรวง การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการระดับสูงในกระทรวงและกรมต่าง ๆ เช่น ปลัดกระทรวง หรืออธิบดีกรม เป็นต้น

5. ข่าวการประชุมรัฐสภา

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่การประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญและสมัยวิสามัญในการพิจารณากฎหมาย และการยื่นกระทู้ถามในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา การยื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเป็นรายคณะหรือรายบุคคล เป็นต้น

6. ข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังต่าง ๆ

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่กิจกรรมความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังที่มีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองของประเทศ เช่น การชุมนุมประท้วงยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลของกลุ่มองค์กรเอกชนและรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

7. ข่าวปฏิกิริยาของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลในการดำเนินโครงการต่าง ๆ

ประเด็นที่ควรสื่อข่าว นับตั้งแต่ปฏิกิริยาของประชาชนในการตอบรับสนับสนุนหรือคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อประชาชนและสังคม เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และโครงการพักชำระหนี้ของเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

ความสำคัญข่าวการเมือง

เหตุที่ “การเมือง” มีความสำคัญเพราะการเมืองมีผลกระทบต่อประชาชนภายในประเทศ เช่น การเลือกกระบวนการปกครองประเทศว่าจะปกครองประเทศด้วยระบอบการปกครองแบบใดจะเป็นแบบประชาธิปไตยหรือคอมมิวนิสต์ ย่อมมีผลต่อสิทธิเสรีภาพของคนในสังคม การออกนโยบายหรือการผ่านกฎหมายสำคัญๆ ในการบริหารประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อคนในสังคม เช่น การขึ้นหรือลดภาษี การประกาศสงคราม สิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากการเมือง

ดังนั้น การบอกเล่าหรือการรายงานเรื่องการเมืองจึงมีความสำคัญ เพียงแต่ที่ผ่านมาคนไทยมักคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มหนึ่งหรือเป็นเรื่องสกปรกที่ไม่น่าเข้าไปรับรู้หรือเกี่ยวข้อง แต่ความจริงแล้วการเมืองเป็นเรื่องของเราทุกคน

บรรศักดิ์ อุวรรณโณ (อ้างถึงใน นฤทธิ์ เสกธีระ, 2545, น. 1) กล่าวว่า

... แท้จริงแล้วการเมืองเป็นเรื่องของเราทุกคน กล่าวคือสังคมที่รวมตัวเป็นประเทศหรือรัฐนั้นจะต้องมีการบริหารจัดการให้คนในสังคมเกิดความผาสุก ระบอบการเมืองจึงไม่ใช่อื่นไกลแต่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการสังคมให้คนในสังคมมีความผาสุก ถ้าโรงเรียนต้องมีคนมาจัดการบริหารให้ครูสอนหนังสือได้ นักเรียนเรียนหนังสือได้ดีฉันใดประเทศก็ต้องมีผู้มาบริหารให้คนในประเทศมีความสุขฉันนั้น...

ยิ่งภายหลังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 ข่าวการเมืองยิ่งมีความสำคัญกับผู้อ่านมากขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการเมืองมากขึ้น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กล่าวว่า รัฐธรรมนูญใหม่มีเจตนารมณ์สำคัญในการปฏิรูปการเมืองไทย 3 ประการ คือ 1. การทำให้การเมืองเป็นของพลเมือง โดยการเพิ่มสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการเมืองทุกระดับ 2. การทำให้ระบบการเมือง และระบบราชการมีความสุจริตและชอบธรรมในการใช้อำนาจ และการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจในทุกระดับ ทุกด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. การทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำและรัฐสภามีประสิทธิภาพ

จากเจตนารมณ์ดังกล่าว ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการเมืองมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใด ๆ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องการเลือกตั้ง แล้วยังให้อำนาจประชาชนในการเสนอกฎหมาย และ การเสนอถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อีกด้วย เมื่อการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นข่าวการเมืองยิ่งมีความสำคัญต่อผู้อ่านมากขึ้น การรายงานข่าวการเมืองจึงมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิมที่มีความสำคัญอยู่แล้ว

สมควร กวียะ (2535, น. 79-89) กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชน ในฐานะเป็นเครื่องมือของการเมืองและเศรษฐกิจว่า ในการเป็นเครื่องมือทางการเมืองนั้น สื่อมวลชนมีบทบาทดังต่อไปนี้ 1. ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมือง 2. จัดระเบียบวาระเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ควรนำมาถกอภิปราย 3. การเผยแพร่และปลูกฝังความเชื่อทางการเมือง และ 4. การพัฒนาการเมือง

จากข้อมูลดังกล่าวมาเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ข่าวการเมืองเป็นข่าวที่มีความสำคัญ และการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนทุกยุคสมัยมักจะนำเสนอข่าวการเมืองเป็นข่าวหลักเสมอ เพราะการเมืองมีผลต่อการปกครองและการปกครองมีผลต่อประชาชน ขณะเดียวกันความรู้สึกของประชาชนก็มีผลต่อการเมืองเช่นกัน ขณะที่สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของผู้ปกครอง และประชาชน ดังนั้นความสำคัญของข่าวการเมืองจึงมีมาตลอด และจะมีตลอดไป

หลักและเทคนิคการสื่อข่าวการเมือง (Political News Reporting)

ความรู้ที่จำเป็นในการรายงานข่าวการเมือง

นักข่าวหรือผู้สื่อข่าวการเมือง นอกจากจะต้องมีความรู้ทางด้านการศึกษา มีความสามารถในการพิมพ์ข้อความที่รวดเร็ว สามารถจำประเด็นและเขียนข่าวได้เข้าใจ มีจริยธรรม รู้อะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้นที่ผู้สื่อข่าวทุกสายงานจะต้องทราบกันมาอยู่แล้ว

ผู้สื่อข่าวการเมืองยังจำเป็นต้องมีความรอบรู้ในเรื่องการเมืองและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองอีกด้วย เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปกครองประเทศ ดังนั้นผู้สื่อข่าวการเมืองจึงจำเป็นต้องรู้แทบทุกเรื่องที่เป็นภาพรวมของการปกครองประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผู้สื่อข่าวการเมืองไม่ใช่ นักการเมืองที่จะต้องรู้เรื่องราวต่าง ๆ อย่างละเอียด เพราะสาเหตุที่ผู้สื่อข่าวการเมืองจะต้องมีความรู้หลายด้านนั้นไม่ใช่เป็นเพราะจะให้ผู้สื่อข่าวไปปกครองประเทศเสียเอง แต่ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องเหล่านี้ในเบื้องต้นเพียงพอเพื่อให้สามารถเข้าใจในเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้ปกครองซึ่งเป็นแหล่งข่าว และนำเสนอหาสาระที่รับมานั้นสื่อไปยังผู้อ่านได้อย่างเข้าใจ

สำหรับความรู้ที่ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องทราบนั้นอาจแบ่งหมวดหมู่ได้ดังนี้

1. ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และการบริหารจัดการ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องมีความรู้ในลักษณะผสมผสานและสามารถนำความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการเพื่อให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นจึงไม่แปลกที่วิชาทางด้านนิติศาสตร์ วารสารศาสตร์จึงจัดให้อยู่ในประเภทสหวิชา สำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีความรู้ในหลาย ๆ ด้านแต่ดูเหมือนที่จะใช้กันมากเห็นจะได้แก่ ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ จึงขอยกตัวอย่างว่า ผู้สื่อข่าวสายการเมืองจำเป็นต้องทราบอะไรบ้าง

ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องมีความรู้ในระบบการปกครองแต่ละแบบ รู้ความเหมือนความต่างของระบอบการปกครอง ต้องรู้ถึงขั้นตอนและวิธีการดำเนินการทางการเมืองการปกครอง รู้เรื่องการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รู้เรื่องการกระจายอำนาจ รู้จักคำว่า ประชาคมเมือง ประชาสังคม

อย่างน้อยที่สุด ผู้สื่อข่าวต้องรู้ว่าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีคณะรัฐมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ มีตุลาการเป็นผู้ตัดสินปัญหาความขัดแย้ง ผู้สื่อข่าวสายการเมืองต้องมีความพื้นฐานว่า คณะรัฐมนตรีประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีประจำกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและควบคุมดูแลการบริหารประเทศ เชื่อมโยงกับฝ่ายราชการประจำซึ่งขณะนี้มียู่ 20 กระทรวง

ผู้สื่อข่าวสายการเมืองต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยต้องทราบว่าฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งจำนวนทั้งสิ้น 500 คน แบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเขตการเลือกตั้งจำนวน

400 เขตทั่วประเทศ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อที่มาจากการคำนวณคะแนนเสียงที่ประชุมลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองอีกจำนวน 100 คน และควรทราบด้วยว่า สมาชิกวุฒิสภามีจำนวนทั้งสิ้น 200 คน โดยมาจากการเลือกตั้ง ต้องทราบขั้นตอนการพิจารณากฎหมายว่าผู้ที่สามารถเสนอกฎหมายประกอบด้วยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประชาชนที่เข้าชื่อกันจำนวน 50,000 ชื่อ (ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540)

ต้องทราบว่า การพิจารณากฎหมายแต่ละครั้งต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎร 3 วาระ คือ วาระที่ 1 รับหลักการ วาระที่ 2 ตั้งคณะกรรมการพิจารณาเนื้อหา และวาระที่ 3 เห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับกฎหมายที่นำเสนอ จากนั้นต้องนำเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภา 3 วาระเช่นกัน คือวาระที่ 1 รับหลักการ วาระที่ 2 ตั้งคณะกรรมการพิจารณาเนื้อหา และวาระที่ 3 เห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ

หากวุฒิสภามีการแก้ไขร่างกฎหมายของผู้แทนราษฎรจะต้องส่งกลับให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา หากสภาผู้แทนราษฎรเห็นด้วยกับการแก้ไขก็เสนอให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้า แต่หากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยต้องตั้งคณะกรรมการร่วมกัน 2 สภาขึ้นมาเพื่อพิจารณาอีกครั้ง เป็นต้น

ผู้สื่อข่าวสายการเมืองยังต้องทราบถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเมือง นั่นคือทราบกระบวนการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือที่เรียกกันว่า กกต. ว่าเป็นองค์กรอิสระมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งต้องทราบว่าสำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ป.ป.ช. มีหน้าที่ในการพิจารณาและวินิจฉัยว่านักการเมืองหรือข้าราชการมีพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชัน หรือกระทำความผิดพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2541 หรือไม่ ต้องรู้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่อย่างไร และเกี่ยวข้องกับการถอดถอนหรือพิจารณาตัดสินว่ากฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติพิจารณานั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวต้องเข้าใจคำว่า “เจตนารมณ์ของกฎหมาย” ต้องเข้าใจความสำคัญของถ้อยคำในกฎหมาย เพราะสิ่งเหล่านี้มักจะปรากฏเป็นข่าวการเมืองอยู่บ่อย ๆ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการเมืองกับกฎหมายนั้นเป็นของคู่กัน โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบบนิติรัฐแบบประเทศไทย ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายจึงมีความสำคัญในการรายงานข่าวเป็นอย่างมาก

ในขณะเดียวกัน ปัญหาของการบริหารประเทศมักจะมีการพูดถึงปัญหาจากระบบ และปัญหาจากคนอยู่บ่อย ๆ ดังนั้นผู้สื่อข่าวสายการเมืองจึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้านการ

บริหารจัดการไว้ด้วย ต้องรู้ว่าการจัดโครงสร้างองค์กรแบบเก่านั้นคืออะไรแล้วจัดโครงสร้างแบบใหม่นั้นดีหรือไม่ดีเช่นไร ต้องรู้เรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ทั้งหมดเป็นความรู้ที่ผู้สื่อข่าวสายการเมืองจะต้องรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น ในสนามข่าว ผู้สื่อข่าวสายการเมืองจะต้องมีความรู้มากกว่านี้ และจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนั้น ผู้สื่อข่าวจะต้องมีความรู้ที่ผสมผสานระหว่างรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และการบริหารจัดการ

สำหรับกฎหมายที่ผู้สื่อข่าวสายการเมืองต้องทราบและทบทวนอยู่เสมอ เพราะเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวการเมือง เช่น

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และ ฉบับ พ.ศ. 2550
2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541
3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541
4. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541
5. พระราชสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542
6. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542
7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542
8. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542
9. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยของรัฐ พ.ศ. 2542
10. พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542
11. พระราชบัญญัติว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542
12. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2535
13. กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับพรรค เป็นต้น

2. ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์

เวลาผู้สื่อข่าวการเมืองปฏิบัติหน้าที่ในสนามข่าวโดยเฉพาะที่ทำเนียบรัฐบาลและรัฐสภาจะต้องพบกับข่าวที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ทำเนียบรัฐบาลซึ่งจะมีการ

ประชุมคณะรัฐมนตรีทุกวันอังคาร มักจะมีเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจเสนอเข้าสู่ที่ประชุมเสมอ แม้ว่ากองบรรณาธิการจะส่งผู้สื่อข่าวสายเศรษฐกิจไปประจำที่ทำเนียบรัฐบาลด้วยก็ตามแต่ผู้สื่อข่าวสายการเมืองต้องมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ด้วย เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นอาจมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางการเมืองได้

นอกจากนี้ ในแต่ละปี รัฐบาลจะต้องนำเสนอพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งเรื่องของงบประมาณนั้นมีความสัมพันธ์กับการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร ระหว่างพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลกับพรรคการเมืองฝ่ายค้าน หรือแม้แต่พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลด้วยกัน ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีนั้นจะต้องเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอนุมัติ แล้วส่งต่อไปวุฒิสภาพิจารณาอนุมัติด้วยนั้น ผู้สื่อข่าวการเมืองจึงจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณ คุณเอกสารจัดทำงบประมาณเป็น รู้จักศัพท์เทคนิคบางตัวในทางเศรษฐกิจ เช่น จีดีพี งบประมาณ งบลงทุน เงินนอกงบประมาณ เป็นต้น

สำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองที่ต้องติดตามนายกรัฐมนตรี และต้องสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีนั้น ควรรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ก็มีความสำคัญ เพราะเนื้อหาสาระหรือไฮไลต์ทางด้านเศรษฐกิจที่นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ออกมานั้น ผู้สื่อข่าวจำเป็นจะต้องฟังรู้และเข้าใจ เพราะหากผู้สื่อข่าวไม่เข้าใจและสงสัยสารพัด จะทำให้กระบวนการสื่อสารผิดพลาดได้

3. ความรู้ด้านต่างประเทศ

การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงกัน ในสมัยก่อนเราอาจจะไม่เคยรู้สึกเนื่องจากว่าข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในต่างประเทศจะมาถึงประเทศไทยจนประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นก็ใช้ระยะเวลายาวนาน แต่ในที่สุดก็ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษก็มีผลมาถึงประเทศอื่น ๆ ในซีกโลกตะวันออก การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือเปลี่ยนไปเป็นการปกครองในรูปแบบของคอมมิวนิสต์ ก็เกิดขึ้นแล้วกระจายแนวความคิดไปยังมุมต่าง ๆ ของโลก อย่างเช่น ประเทศไทย การปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการรับแนวคิดการเมืองการปกครองมาจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดสินใจเลือกเข้าข้างประเทศญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันจากต่างประเทศนั้นส่งผลต่อการตัดสินใจทั้งสิ้น

แต่ขณะนั้นข่าวสารล่าช้า ผลกระทบของต่างประเทศกับประเทศไทยจึงค่อยเป็นค่อยไป ผิดกับปัจจุบันที่กระแสข่าวที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ สามารถแพร่กระจายไปทั่วโลกได้ภายในไม่กี่นาทีก่อนหน้านี้ เหตุการณ์การก่อวินาศกรรมตึกเวิร์ดเทรด บนเกาะแมนฮัตตัน มลรัฐนิวยอร์ก ประเทศ

สหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 เป็นตัวอย่างที่ดี และเพียงพอที่จะชี้แจงหลังจากเกิดเหตุวินาศกรรม ประเทศที่มีปัญหาผู้ก่อการร้ายต่างจับมือกันเพื่อทำสงครามกับผู้ก่อการร้ายและมีผลกระทบกับเศรษฐกิจทั่วโลกในทันทีจนประเทศไทยต้องปิดตลาดหลักทรัพย์เพื่อดูแลสุขภาพการณด้วย

นอกจากนี้ ดูเหมือนว่าการเมืองในระดับโลกได้มุ่งเน้นการจับมือกันภายในภูมิภาค หรือภายในกลุ่มที่มีลักษณะประเทศใกล้เคียงกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ผลประโยชน์ต่างๆจะออกมาในรูปของการค้า การกีดกันการค้า การรักษาสังแวดล้อม การผลักดันให้ข้อขัดแย้งที่รุนแรงยุติลงด้วยความสันติ

สิ่งเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศทั้งหมด ทำให้ผู้สื่อข่าวการเมืองจำเป็นต้องมีความรู้ด้านต่างประเทศด้วย

หน่วยงานที่ผู้สื่อข่าวการเมืองประจำ

องค์กรสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของหนังสือพิมพ์ แต่ละฉบับจะมีการแบ่งสายงานข่าวที่แยกกันชัดเจน หรือที่เรียกกันว่า “โต๊ะข่าว” ทั้งนี้เพื่อแบ่งหน่วยงานที่ผู้สื่อข่าวจะต้องรับผิดชอบในแต่ละโต๊ะข่าว ซึ่งในส่วนของการเมืองจะเรียกกันว่า “โต๊ะข่าวการเมือง”

สำหรับหน่วยงาน จำนวนผู้สื่อข่าว หรือความรับผิดชอบของโต๊ะข่าวการเมืองในแต่ละหนังสือพิมพ์นั้นอาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกำลังคน งบประมาณ การให้ความสำคัญกับข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ แต่โดยทั่วไปจะมีการแบ่งผู้สื่อข่าวการเมืองไปเฝ้าทำข่าวประจำตามหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ทำเนียบรัฐบาล
2. รัฐสภา
3. องค์กรอิสระ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ศาลรัฐธรรมนูญ
4. กระทรวงที่มีบทบาทสำคัญ ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม เป็นต้น
5. พรรคการเมือง ผู้สื่อข่าวที่ดูแลพรรคการเมืองมักเป็นผู้สื่อข่าวสายการเมืองที่ประจำทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา ซึ่งจะจัดแบ่งกันว่าใครจะประจำและติดตามพรรคการเมืองไหน

แหล่งข่าวการเมือง

การรายงานข่าว คือการบอกเล่าข้อเท็จจริง ดังนั้นสิ่งสำคัญของการรายงานข่าว คือ แหล่งข่าว แต่การจะเข้าถึงแหล่งข่าวได้ ผู้สื่อข่าวการเมืองจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง

เหล่านี้เป็นลำดับไป เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจกับโครงสร้างขององค์กรทางการเมือง ทำความเข้าใจกับหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรทางการเมือง ตรวจสอบหาบุคคลที่มีความสำคัญในองค์กรนั้น ๆ โดยบุคคลที่มีความสำคัญในองค์กรเหล่านั้นก็คือแหล่งข่าวที่ผู้สื่อข่าวต้องการนั่นเอง เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นอกจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญแล้ว ยังบัญญัติให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นใหม่อีก คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น

แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงองค์กรที่มักมีความเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวการเมืองอยู่เสมอเท่านั้น ขณะเดียวกันยังจะกล่าวถึงคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แม้ว่าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะไม่ใช่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ แต่ระยะหลังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบที่สำคัญขององค์กรหนึ่ง

โดยทั่วไป องค์กรทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวการเมืองเป็นประจำประกอบด้วย

1. คณะรัฐมนตรี

ตัวอย่างเช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คณะรัฐมนตรีประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีอีกไม่เกิน 35 คน รวมเป็น 36 คน หน้าที่สำคัญของคณะรัฐมนตรี คือกำหนดนโยบายและบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีจะประชุมกันทุกวันอังคารของสัปดาห์ โดยวาระการประชุมคณะรัฐมนตรีจะนำเสนอสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าหน่วยราชการ มีหน้าที่สำคัญคือ กลั่นกรองเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นกลไกที่นำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

ก่อนหน้านี้ การนำเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีนั้น หน่วยราชการมักนำเสนอผ่านมาตามลำดับชั้น จากกรมมากระทรวง จากกระทรวงส่งมาให้สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จากนั้นสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะนำเรื่องประสานงานหน่วยงานหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการเสนอ แล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี แต่ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยตั้ง

คณะกรรมการกลั่นกรองงานเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรี โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานคณะกรรมการกลั่นกรองฯ คณะกรรมการกลั่นกรองฯ นี้มีหลายคณะแล้วแต่นายกรัฐมนตรีจะแต่งตั้ง

สำหรับผลการประชุมคณะรัฐมนตรีในแต่ละสัปดาห์นั้น โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจะแถลงต่อสื่อมวลชน โดยมีทีมงานประกอบด้วยรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ ทำหน้าที่รวบรวมประเด็นและนำมาแถลง

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า หากจะทำข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ผู้สื่อข่าวสามารถหาแหล่งข่าวเอกสาร ได้จากวาระการประชุมคณะรัฐมนตรี และเอกสารแถลงข่าวภายหลังการประชุมคณะรัฐมนตรี แต่หากเป็นแหล่งข่าวบุคคล สามารถหาได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประชุมคณะรัฐมนตรี เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่เข้าประชุม โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2. รัฐสภา

ตัวอย่างเช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา มีประธานรัฐสภา ซึ่งก็คือประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นหัวหน้าสูงสุด สภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทเขตพื้นที่จำนวน 400 คน และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน

สภาผู้แทนราษฎรมีประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นหัวหน้า ส่วนการปฏิบัติงานทางธุรการนั้นจะมีสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นหัวหน้าและผู้รับผิดชอบ

สำหรับวุฒิสภา มีสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 200 คน วุฒิสภาก็มีโครงสร้างการบริหารงานเช่นเดียวกับสภาผู้แทนราษฎร คือมีประธานวุฒิสภาเป็นหัวหน้า ขณะที่การปฏิบัติงานทางธุรการนั้นจะมีสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา โดยมีเลขาธิการวุฒิสภา เป็นหัวหน้าและผู้รับผิดชอบ

ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จะตั้งคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ของสภาผู้แทนราษฎร หรือของวุฒิสภา เพื่อรับผิดชอบพิจารณาและกรั่นกรองงานการบริหารราชการแผ่นดิน หรือพิจารณาร่างพระราชบัญญัติซึ่งที่ประชุมใหญ่มอบหมายให้ดำเนินการ เป็นต้น

รัฐสภาจะเปิดสมัยประชุมสามัญละ 120 วัน ปกติจะประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันพุธและพฤหัสบดี ส่วนวุฒิสภาจะประชุมกันในวันศุกร์ กิจกรรมการประชุมสภาจะมีทั้งเรื่อง

กระทำตามสด การพิจารณากฎหมายไปจนถึงการยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจผู้ดำรงตำแหน่งทางฝ่ายบริหาร

ดังนั้น ผู้สื่อข่าวการเมืองที่จะทำข่าวรัฐสภา สามารถหาแหล่งข่าวบุคคล เช่น ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือรองประธาน ฯ ประธานคณะกรรมการธิการชุดต่าง ๆ โฆษกคณะกรรมการ และกรรมการชุดต่าง ๆ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 500 คน สมาชิกวุฒิสภา 200 คน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขาธิการวุฒิสภา เป็นต้น

ส่วนแหล่งข่าวเอกสารมักเป็นกำหนดการประชุม รายงานผลการประชุม รายงานผลการศึกษาของคณะกรรมการ เป็นต้น

3. พรรคการเมือง

พรรคการเมืองตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะมีกฎระเบียบของตัวเองเรียกว่าข้อบังคับพรรค แม้ว่าภายในข้อบังคับพรรคแต่ละพรรคจะจัดแบ่งโครงสร้างการบริหารงานของพรรคแตกต่างกัน แต่ในโครงสร้างของแต่ละพรรคจะมีองค์ประกอบสำคัญซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค กรรมการบริหารพรรค โฆษกพรรคและทุกพรรคต้องกำหนดเวลาการประชุมสมาชิกพรรค กำหนดเวลาประชุมใหญ่สามัญประจำปี

ดังนั้น แหล่งข่าวบุคคลของพรรคการเมืองก็คือหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค โฆษกพรรค เป็นต้น ส่วนแหล่งข่าวเอกสารนั้นมักเป็นกำหนดการประชุมของพรรค ใบแถลงการณ์หรือใบแถลงข่าวของแต่ละพรรค เป็นต้น

4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 136-148 ประกอบด้วย ประธาน 1 คน และกรรมการ 4 คน รวมเป็น 5 คน มีหน้าที่จัดการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติให้สุจริตและเที่ยงธรรม หากการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติครั้งใดไม่สุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสั่งให้เลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีที่มาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 138 ที่ระบุให้

1. คณะกรรมการสรรหาจำนวน 10 คน ดำเนินการสรรหาบุคคลผู้สมควรดำรงตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 5 คน ส่งให้วุฒิสภา
2. ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาสรรหาบุคคลผู้สมควรดำรงตำแหน่งคณะกรรมการเลือกตั้งจำนวน 5 คน ส่งให้วุฒิสภา

เมื่อวุฒิสภาได้รับรายชื่อจากคณะกรรมการการสรรหาและที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้ว ให้ประชุมกันเพื่อลงมติเลือกผู้ที่ถูกเสนอมาจำนวน 10 คนนั้น ให้เป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง 5 คน

คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกจากวุฒิสภา และได้รับพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 5 คนแล้ว จะต้องประชุมกันเพื่อเลือกประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน จากนั้นจึงแบ่งงานกันทำ

โดยปกติแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีงานต่าง ๆ ที่สำคัญ ประกอบด้วยงานด้านการบริหารการเลือกตั้ง งานด้านสืบสวนสอบสวน งานด้านกิจกรรมพรรคการเมือง และงานด้านกิจกรรมการมีส่วนร่วมนอกจากนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งยังสามารถแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัดและระดับเขตลงไปได้ด้วยดี โดยมีสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหน่วยงานที่ช่วยเหลือด้านธุรการ

ผู้สื่อข่าวการเมืองที่ได้รับการมอบหมายให้ไปรายงานข่าวที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถหาแหล่งข่าวบุคคลได้จากกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 5 คน เลขาธิการการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่าย คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขต เป็นต้น ส่วนแหล่งข่าวเอกสารการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือประกาศรับรองชนะการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

5. ศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเมืองและประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นการใช้รัฐธรรมนูญจึงต้องมีข้อสงสัยในตีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในระหว่างการปฏิบัตินอกจากนี้ในคดีที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดบทลงโทษไว้นั้น จำเป็นจะต้องมีศาลที่คอยปฏิบัติหน้าที่รองรับ โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรดังกล่าวมีหน้าที่ชี้ขาดว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญและการกระทำผิดแบบใดเข้าข่ายความผิดของรัฐธรรมนูญ องค์กรที่ตั้งขึ้นมานี้คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ”

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 255-270 กำหนดให้มีประธาน 1 คน และกรรมการอีก 14 คน รวมเป็น 15 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

เหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญเข้ามามีบทบาทในการรายงานข่าวการเมืองมากขึ้น เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเด็ดขาด และมีผลผูกพันกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นั้น

หมายความว่าเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดีความใดแล้วก็ให้ถือเป็นเด็ดขาด ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้เหมือนศาลยุติธรรม

นอกจากนี้ คดีที่ขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น คดีเกี่ยวกับการกระทำตามมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญในกรณีการเจตนาปิดหรือแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งที่ผ่านมามีนักการเมืองหลายคนขึ้นศาลรัฐธรรมนูญด้วยข้อหานี้

ปกติตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะประชุมกันทุกวันอังคารกับวันพุธ และหากมีผลการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญออกมาอย่างไร เลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้แถลงหรือพิมพ์เอกสารแถลงข่าวออกเผยแพร่ ยกเว้นกรณีสำคัญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับมอบหมายหรือประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจแถลงข่าวเอง

อนึ่ง กรณีตัวอย่างดังที่ยกมากล่าวข้างต้น นำมาจากแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แทน ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานจึงต้องติดตามความรู้ในเรื่องดังกล่าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้วย

6. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)

เดิมประเทศไทยมีองค์กรที่ดูแลด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรีมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้กำกับดูแล แต่ปรากฏว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการชุดดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการทำทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงมีบทบัญญัติปรับเปลี่ยนคณะกรรมการดังกล่าว โดยเพิ่มอำนาจให้สามารถป้องกัน ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูง และกำหนดให้องค์กรนี้เป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นตรงกับใคร

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 297-302 ประกอบด้วยประธาน 1 คน และ กรรมการ 8 คน รวม 9 คน มีหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินี้จะมีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการ เลขาธิการคณะกรรมการฯ ไม่มีสิทธิออกเสียงในการลงมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการฯ จึงสวมบทบาทของฝ่ายปฏิบัติ โดยต้องนำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการฯ ที่มีหน้าที่วินิจฉัยและลงมติต่อไป

โดยปกติแล้ว คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะประชุมกันทุกวันอังคารและพฤหัสบดี จากนั้นจะมีข่าวแจ้งให้สื่อมวลชน ส่วนแหล่งข่าวบุคคลผู้สื่อข่าวสายการเมืองต้องไปรอสัมภาษณ์ตอนการประชุมคณะกรรมการเสร็จสิ้นแล้ว

7. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา หรือที่เรียกกันว่า ออมบุดสแมน (Ombudsman) เป็นสถาบันที่ให้ประชาชนนำทุกข์ที่ได้รับความไม่เป็นธรรม จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐมาร้องเรียนผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 196-198 มีจำนวนไม่เกิน 3 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา มีหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและทำรายงานเสนอให้มีการแก้ไข โดยเสนอไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ ถ้าหน่วยงานไม่ปฏิบัติตาม ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาสามารถทำรายงานเสนอรัฐสภาและพิมพ์เผยแพร่ให้สาธารณชนวิพากษ์วิจารณ์หน่วยงานนั้นได้

ความจริงแล้ว ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 คือ

1. พิจารณาและสอบสวนข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนเกี่ยวกับ

1.1 เรื่องที่ข้าราชการ พนักงานของรัฐ ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัติ นอกเหนืออำนาจหน้าที่

1.2 เรื่องที่ข้าราชการ พนักงานของรัฐ ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่นปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่โดย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชน โดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการปฏิบัตินั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายก็ตาม

1.3 กรณีอื่นตามกฎหมายบัญญัติ

2. จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา

3. เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง เพื่อวินิจฉัยในกรณีการร้องเรียน

4. เสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ให้แก้ไขปรับปรุง หรือเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติกรม.

5. แจ้งให้หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน และผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เมื่อเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ หรือมีมูลทางวินัยทางอาญา โดยให้หน่วยงานที่มีอำนาจนั้น สอบสวนและแจ้งผลการดำเนินการให้ทราบทุก 3 เดือน

6. ขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นส่งหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา และสามารถเรียกหัวหน้าพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือบุคคลใดมาให้ถ้อยคำได้

7. ออกระเบียบกฎเกณฑ์หรือหลักการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

สำหรับงานในฝ่ายธุรการและปฏิบัติการนั้น จะมีสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยมีเลขาธิการผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งส่วนใหญ่งานในฝ่ายปฏิบัติการจะประกอบด้วย ฝ่ายตรวจสอบเรื่องร้องเรียน ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่ และฝ่ายอำนวยความสะดวก

8. ศาลการปกครอง

รัฐธรรมนูญ มาตรา 276-280 กำหนดให้มีศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง ศาลปกครองสูงสุดมีตำแหน่งตุลาการศาลปกครอง ประกอบด้วย

- ประธานศาลปกครองสูงสุด
- รองประธานศาลปกครองสูงสุด
- ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองสูงสุด
- ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

ส่วนศาลปกครองชั้นต้นจะมีทั้งศาลปกครองกลาง ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และศาลปกครองภูมิภาคซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ตามที่กำหนด

ศาลปกครองจะพิพากษาคดีเกี่ยวกับหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ระเบียบ คำสั่ง ไปโดยที่ไม่มีอำนาจ หรือกระทำไปโดยไม่ถูกต้องตามขั้นตอน หรือกระทำการโดยไม่สุจริต เลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรม หรือใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ หรือคดีพิพาทที่เกี่ยวกับหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานล่าช้าเกินสมควร หรือคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง เป็นต้น

9. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ไม่ใช่องค์กรตามรัฐธรรมนูญ แต่ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นฝ่ายตรวจสอบ โดยขึ้นตรงกับนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ ดำเนินการเก็บรวบรวม ติดตามตรวจสอบ ศึกษา รวมทั้งวิเคราะห์รายงานและข้อมูลต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการ ธุรกรรม ตลอดจนเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด กฎหมายการฟอกเงิน

มูลฐานความผิดที่กำหนดในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย 7 มูลฐาน คือ

1. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการ เป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไป เพื่อการอนาจารหญิงและเด็ก และความผิดฐานพรากเด็กและ เยาวชน หรือความผิดตามกฎหมายค้าประเวณี รวมทั้ง ความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการ ผู้ดูแล หรือผู้จัดการ หรือสถานการค้าประเวณี
3. ความผิดเกี่ยวกับการซื้อโกงประชาชน
4. ความผิดเกี่ยวกับการยกยอก หรือซื้อโกงหรือประทุษร้ายต่อทรัพย์ หรือ กระทำโดยทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจ เงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ หรือกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์ และตลาด หลักทรัพย์
5. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการ ยุติธรรม ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือการทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
6. ความผิดเกี่ยวกับการกรวโชกหรือรีดเอาทรัพย์ ที่กระทำโดยอ้างอำนาจอัยย์ หรือช่องโหว่
7. ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร

หน่วยงานที่รับผิดชอบประกอบด้วย

- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เสนอมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน รับผิดชอบในการดำเนินงานตามนโยบายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทั้งนี้เลขาธิการยังมีสถานะเป็นคณะกรรมการธุรกรรม ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบ และสั่งยับยั้งการทำธุรกรรมทางการเงิน จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในการตรวจสอบมากกว่าคณะกรรมการคนอื่น ๆ

10. องค์การภาคประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในการเมืองมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการเมืองการเลือกตั้ง ล่ารายชื่อเพื่อเสนอกฎหมายเสนอถอดถอนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้การเมืองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้สื่อข่าวการเมืองจึงต้องเอาใจใส่กับความเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาชนด้วย

แม้ว่าในปัจจุบัน องค์กรภาคประชาชนจะยังไม่เข้มแข็ง แต่ก็พอจะเห็นถึงความพยายามของประชาชนบางส่วนที่จับกลุ่มกันเพื่อออกมามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

หากจำแนกแหล่งข่าวการเมืองสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งข่าวเอกสาร ถือเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะเอกสารของทางราชการ เช่น เอกสารแถลงข่าว เอกสารวาระการประชุม เอกสารผลการพิจารณาหรือผลวินิจฉัยของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการสอบสวนทางวินัย คณะกรรมการสอบสวนทางอาญา คำพิพากษาศาลฎีกา คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือเอกสารที่ได้รับการร้องเรียนจากบริษัทภาคเอกชน เช่น หนังสือติดต่อประสานงานเพื่อประมูลราคาจัดจ้าง เอกสารร้องทุกข์

แม้แหล่งข่าวที่เป็นเอกสารนี้จะเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือแต่ก็มีเอกสารบางประเภทที่ไม่น่าเชื่อถือ เช่น ใบปลิว หรือบัตรสนเท่ห์ที่ไม่มีใครระบุความรับผิดชอบ เป็นต้น

2) แหล่งข่าวบุคคล คือ บุคคลที่บอกเล่าข้อเท็จจริงให้ทราบ บางครั้งผู้บอกเล่าข้างขอไม่บอกชื่อสกุล แหล่งข่าวประเภทนี้จึงมีความเชื่อได้น้อยกว่าแหล่งข่าวเอกสาร และแหล่งข่าวบุคคลก็มีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับข้อเท็จจริง

มากก็น่าเชื่อถือมาก หากเป็นบุคคลที่อยู่ห่างไกลข้อเท็จจริงก็น่าเชื่อถือน้อยกว่าเมื่อพิจารณาประเภทของแหล่งข่าวแล้ว คงพอเห็นแล้วว่า หากผู้สื่อข่าวต้องการจะเข้าถึงแหล่งข่าวที่ใกล้ชิดข้อเท็จจริงที่สุด ผู้สื่อข่าวต้องค้นหาแหล่งข่าวบุคคลและแหล่งข่าวที่เป็นเอกสารจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข่าวที่ผู้สื่อข่าวการเมืองใช้อ้างอิงในการรายงานข่าวนั้นมีทั้งแหล่งข่าวเอกสารและแหล่งข่าวบุคคล โดยแหล่งข่าวบุคคลที่ผู้สื่อข่าวการเมืองใช้มากตามลำดับ คือ นักการเมือง ข้าราชการประจำ นักวิชาการ กลุ่มองค์กรเอกชน รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบโดยตรงจากเรื่องนั้น ๆ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของกรรข สุรสกุล (2540, น. 62) เรื่อง “การเปิดประเด็นข่าวและกระบวนการทำข่าวของผู้สื่อข่าวการเมือง” พบว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองมีการติดต่อขอข้อมูลจากนักการเมืองมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 64.64 รองลงมาคือ นักวิชาการร้อยละ 11.11 ข้าราชการประจำร้อยละ 10.10 ประชาชนทั่วไป ร้อยละ 8.08 และกลุ่มองค์กรเอกชนร้อยละ 4.04 ส่วนแหล่งข่าวที่เป็นเอกสารข้อมูลต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารทางราชการหรือบทบัญญัติของกฎหมายที่ผู้สื่อข่าวนำมาใช้ประกอบการรายงานข่าวให้มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากขึ้น

ขณะที่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เชิงประมาณจะให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวที่ใกล้ชิดติดตามนักการเมืองมากกว่าหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพอย่างมาก โดยผู้สื่อข่าวการเมืองทั้งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด ต่างระบุว่าแหล่งข่าวที่เป็นคนขับรถ คนรับใช้ ยาม เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือคณะทำงานที่ติดตามนักการเมืองเป็นกลุ่มที่ช่วยเสริมประเด็นข่าวให้มีความลึกและละเอียดมากขึ้น หรือบางครั้งก็เป็นผู้ให้ประเด็นข่าวใหม่ ๆ กับผู้สื่อข่าวเพื่อนำไปขยายผลต่อเป็นอย่างดี นอกจากนี้แหล่งข่าวกลุ่มนี้ยังสามารถให้ข้อมูลที่เป็นเรื่องส่วนตัวของนักการเมืองในฐานะเป็นเจ้านายให้ผู้สื่อข่าวได้ทราบ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นข้อมูลใหม่ที่สังคมไม่เคยรู้มาก่อนหรือผู้สื่อข่าวอาจสอบถามกำหนดการในแต่ละวันของนักการเมืองคนนั้น ๆ จากแหล่งข่าวกลุ่มนี้ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการติดต่อการติดตามทำข่าวของผู้สื่อข่าวการเมืองในแต่ละวัน

ภัสวรรณ ศรีธนวิบูลย์ (2544, น. 89-92) ทำวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของแหล่งข่าวการเมืองที่น่าเชื่อถือและปัจจัยที่ส่งผลต่อการคัดเลือกแหล่งข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์รายวัน” ระบุว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองส่วนใหญ่ใช้แหล่งข่าวอ้างอิงในการรายงานข่าวไม่หลากหลาย จำกัดในวงแคบ โดยผู้สื่อข่าวมักให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวเพียงไม่กี่คนและคนส่วนใหญ่ก็เป็นแหล่งข่าวเก่าซ้ำซากที่ออกมาให้ข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ ทำให้ข่าวที่นำเสนอไม่สร้างสรรค์ ขาดคุณภาพ ไม่สะท้อนแง่มุมใหม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์

มากขึ้น ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย ทั้งนี้เพราะสาเหตุหนึ่งอาจมาจากการที่สื่อหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง ทำให้ผู้สื่อข่าวไม่มีเวลาที่จะเช็คข่าวจากแหล่งข่าวอื่น ขณะที่แหล่งข่าวที่มีความรู้หลายคนไม่ต้องการออกมาแสดงความคิดเห็นหรือตกเป็นข่าว จึงทำให้แหล่งข่าวจำเจอยู่ในวงแคบ ๆ

ส่วนประเด็นความน่าเชื่อถือที่กลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์มีต่อแหล่งข่าวการเมืองนั้น ส่วนใหญ่เชื่อถือแหล่งข่าวในระดับปานกลาง เพราะมองว่าแหล่งข่าวบางกลุ่มไม่น่าเชื่อถือจากบุคลิก อุปนิสัยส่วนตัวของแหล่งข่าว และเจตนาในการให้ข้อมูลข่าวสาร หรืออาจดูจากประสบการณ์ พฤติกรรมในอดีตของแหล่งข่าวนั้นๆ โดยแหล่งข่าวกลุ่มที่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เชื่อถือมากเป็นที่สุดอันดับแรก ได้แก่ นักวิชาการ นักวิจัย ตามด้วย เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ข้าราชการประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มองค์กรเอกชน ประชาชนทั่วไป และ นักการเมือง

การที่กลุ่มผู้อ่านเชื่อถือแหล่งข่าวกลุ่มนักวิชาการ นักวิจัย และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุดเพราะ แหล่งข่าวนักวิชาการเป็นกลุ่มอาชีพที่สังคมให้การยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รวมถึงไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับข่าวนั้น ๆ โดยตรง แต่การที่ออกมาให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวในบางช่วงเวลานั้นเพื่อแสดงความคิดเห็นในประเด็นถกเถียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรืออาจต้องการชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ขณะที่นักการเมือง ซึ่งเป็นแหล่งข่าวกลุ่มผู้อ่านให้ความเชื่อถือน้อยที่สุดนั้นอาจเป็นเพราะนักการเมืองส่วนใหญ่มักปล่อยข่าวเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองและเอาชนะคู่ต่อสู้ทางการเมืองรวมถึงนักการเมืองมักจะออกมาให้ข่าวโต้กันไปมาในเชิงสาดโคลน ใส่ร้ายป้ายสีอยู่เสมอ ตลอดจนในช่วงหาเสียงเลือกตั้งซึ่งนักการเมืองมักให้คำมั่นสัญญากับประชาชน แต่เอาเข้าจริงก็ไม่ทำตามทีพูด หวังแต่เพียงให้ประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เท่านั้น

ประเด็นข่าวการเมือง

เมื่อผู้สื่อข่าวการเมืองศึกษาถึงสิ่งที่ควรรู้ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น และมีความเข้าใจในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ซึ่งจะทำให้รู้จักแหล่งข่าวหรือที่รู้จักว่าจะไปหาข่าวมาจากแหล่งใดแล้วต่อไปผู้สื่อข่าวการเมืองจะต้องรู้ถึงประเด็นข่าว อย่างไรก็ตาม ประเด็นข่าวการเมืองนั้นมักจะเกิดขึ้นควบคู่สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักรอยู่เสมอ และในที่นี้จะขอกล่าวถึงสถานการณ์ใหญ่ ๆ ในทางการเมือง โดยนฤทธิ์ เสกธีระ หัวหน้าข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์มติชน ได้แบ่งประเด็นข่าวการเมืองดังนี้

1. การเริ่มต้น

การเริ่มต้นในที่นี้ หมายถึง การเริ่มต้นของการออกกฎหมาย การเริ่มต้นของคณะบุคคลในองค์กรการเมือง การเริ่มต้นของการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทบต่อประชาชนและประเทศชาติ เช่น การเลือกตั้งเป็นการเริ่มต้นของการหาบุคคลที่เสนอตัวเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือคณะรัฐมนตรี หรือการสรรหาบุคคลที่สมควรจะดำรงตำแหน่งกรรมการการเลือกตั้งก็คือการเริ่มต้นของบุคคลที่สมควรจะเป็นกรรมการการเลือกตั้ง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ก็เป็นการเริ่มต้นในการออกกฎหมายเพื่อนำมาบังคับใช้กับประชาชน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญกับประเทศชาติและประชาชนทั่วไปควรรู้ เพื่อจะได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการเริ่มต้นทางการเมือง ผู้สื่อข่าวการเมืองจึงต้องเสาะหาประเด็นข่าวจากสถานการณ์ เหล่านี้มานำเสนอทั้งนี้ การหาประเด็นข่าวจากสถานการณ์ในช่วงเริ่มต้นนี้ พอจะอธิบายได้ดังนี้

1.1 ข่าวการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่สำคัญทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้อำนาจอยู่ที่ประชาชน หากแต่การใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน การออกกฎหมายนั้นประชาชนทั้งประเทศไม่สามารถจะใช้สิทธิไปทำเช่นนั้นได้ จึงมีกระบวนการเลือกตั้งขึ้นมา สำหรับประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กำหนดให้ประชาชนเลือกตัวแทนของตัวเองเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎรด้วยวิธีการเลือกตั้ง และมอบให้บุคคลที่ได้รับการเลือกไปนั้นไปเลือกฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้มีคุณสมบัติจะลงสมัครรับเลือกตั้งได้ต้องสังกัดพรรคการเมือง ดังนั้นแหล่งข่าวในช่วงการเลือกตั้งจึงอยู่ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง และกลุ่มมวลชนที่สนับสนุน

ประเด็นข่าวจะอยู่ที่ความเคลื่อนไหวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง และกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประเด็นความเคลื่อนไหวในการทำทุจริต หรือจับการทำทุจริต ความได้เปรียบเสียเปรียบการตะเวนหาเสียงของพรรคการเมือง การสั่งเลือกตั้งใหม่ หรือการสั่งเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

หากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งกฎหมายกำหนดว่าทำได้เฉพาะ
แนะนำตัวเอง ห้ามหาเสียง ประเด็นข่าวจึงมีได้อยู่ที่ความเคลื่อนไหวของผู้สมัคร หากแต่อยู่ที่
จำนวนผู้สมัครในแต่ละจังหวัด การกระทำผิดของผู้สมัคร การดำเนินการของคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง รวมทั้งข้อดีและข้อเสียของการห้ามมิให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาหาเสียง

1.2 ข่าวการแต่งตั้ง

การแต่งตั้งบุคคลสำคัญทั้งภาคการเมือง ภาครัฐ ตลอดจนองค์กรตาม
รัฐธรรมนูญ และองค์กรรัฐวิสาหกิจมีความสำคัญและมักเป็นประเด็นข่าวอยู่เสมอ เพราะบุคคลที่
ไปดำรงตำแหน่งเหล่านี้มีความสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน

บรรดาการแต่งตั้งทั้งหมด การเลือกนายกรัฐมนตรีและการแต่งตั้งรัฐมนตรี
เหมือนจะมีความสำคัญมากที่สุด การเลือกนายกรัฐมนตรีนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเลือก
บุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี โดยให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งรัฐมนตรี
อีกครั้งหนึ่ง และระหว่างที่จะมีการเลือกนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งรัฐมนตรีนั้น จะเป็นช่วงที่ความ
เคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลในพรรคการเมืองต่าง ๆ มีความรุนแรงและต่อเนื่องเสมอ เพราะแต่ละ
พรรคการเมืองจะมีกลุ่มพลังหลายกลุ่ม และหากเป็นรัฐบาลผสม การเคลื่อนไหวของพรรคร่วม
รัฐบาลและการต่อรองเพื่อดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ นั้นมีสูงมาก ดังนั้นประเด็นในช่วงนี้จึงอยู่ที่การ
เคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ ภายในพรรคการเมือง และความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่
จะจับมือกันตั้งรัฐบาล

การเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองในพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้น จะรวมไปถึง
การเลือกประธานและรองประธานสภา การแต่งตั้งและเลือกประธานและคณะกรรมการธิการชุดต่าง ๆ
ด้วย และหากเป็นพรรคการเมืองจะรวมถึงการแต่งตั้งบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ภายใน
พรรคการเมือง ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้จะชี้ให้เห็นได้ว่าในพรรคการเมืองนั้น ๆ มีใครเป็นบุคคลสำคัญ
ของพรรคบ้าง และบุคคลเหล่านั้นจะมีบทบาทสูงเมื่อพรรคการเมืองนั้นได้เป็นรัฐบาลและมีการ
เลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาล

สำหรับการแต่งตั้งบุคคลในองค์กรอิสระนั้นก็มีความสำคัญ ยิ่งเป็นองค์กร
อิสระที่มีผลต่อพรรคการเมืองและนักการเมือง ประเด็นเรื่องการเมืองเข้ามาแทรกแซงองค์กรอิสระ
จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เช่น การสรรหาบุคคลที่สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งนั้น มักมีข่าว
ออกมาอยู่เสมอว่ามีการแทรกแซงทางการเมือง โดยช่องทางของผู้ทำหน้าที่สรรหา โดยเฉพาะ
คณะกรรมการสรรหาในสัดส่วนของพรรคการเมือง และวุฒิสภา ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการเลือก
บุคคลที่ได้รับการสรรหาให้ได้รับตำแหน่ง

ประเด็นข่าวเกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลในองค์กรอิสระนั้นจะเกิดขึ้นในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาโดยแหล่งข่าวมักจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสรรหา นักวิชาการ อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ นักการเมือง ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้ง และวุฒิสภา

นอกจากนี้ การแต่งตั้งข้าราชการประจำก็เช่นกัน มักจะมีประเด็นข่าวกรณี “เด็กฝาก” อยู่เป็นประจำโดยเฉพาะการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงของกองทัพ ข้าราชการระดับสูงในกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ รวมทั้ง บุคคลสำคัญในองค์กรรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ

ประเด็นข่าวเหล่านี้จะเกิดขึ้นกระจัดกระจายตามองค์กรต่าง ๆ กระแสจะเกิดขึ้นในหน่วยงานที่จะมีการแต่งตั้งเป็นหลัก

1.3 ข่าวการออกกฎหมาย

อีกสิ่งหนึ่งที่มักเป็นประเด็นข่าวสำคัญอยู่เสมอคือประเด็นการออกกฎหมาย นับตั้งแต่กฎหมายสูงสุดของประเทศ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ลงไปถึงกฎหมายที่ออกตามอำนาจของคณะรัฐมนตรี คือ พระราชกำหนดที่จะต้องเสนอให้รัฐสภารับรองในทันทีที่มีการเปิดประชุมรัฐสภา รวมไปถึงการออกพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย กฎหมายเหล่านี้มีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ขณะเดียวกันการออกกฎหมายก็หมายถึงการเข้าไปจำกัดสิทธิหรือมอบสิทธิให้กับคนใดคนหนึ่งดังนั้นเมื่อมีการพิจารณาร่างกฎหมายจะเกิดประเด็นความขัดแย้งกันอยู่เสมอ เช่น ร่างพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น

2. ช่วงการดำเนินการ

ช่วงการดำเนินการ หมายถึงช่วงเวลานับตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงขั้นสิ้นสุด หากเป็นรัฐบาลก็ต้องเริ่มภายหลังจากการมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีมาแล้วไปจนถึงสิ้นสุดรัฐบาล หากเป็นคณะกรรมการองค์กรอิสระจะเป็นช่วงหลังจากที่มีการแต่งตั้งแล้วไปจนถึงหมดวาระ ในช่วงนี้มีประเด็นที่เกิดขึ้นหลากหลาย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงประเด็นใหญ่ ๆ ที่มักเป็นข่าวอยู่เสมอ ดังนี้

2.1 ความแปลกใหม่และการเปลี่ยนแปลง

เมื่อมีบุคคลใหม่เข้าไปบริหารงานในองค์กรสิ่งที่น่าสนใจมาก คือ แนวนโยบาย และ วิธีการบริหารงานแบบใหม่ เช่น เมื่อคณะรัฐมนตรีเข้ารับตำแหน่งจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา หรือนโยบายของหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นองค์กรทางการเมือง เป็นกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งอาจจะมีแนวความคิดและทิศทางการบริหารงานในหน่วยงานเหล่านั้น รวมทั้งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อนโยบายต่าง ๆ ที่นำเสนอ ทุกอย่างล้วนเป็นประเด็นข่าวที่สามารถค้นหาได้ในเวลานี้

ในระหว่างการดำเนินการขององค์กรทางการเมืองนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะคณะรัฐมนตรีมักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของคณะรัฐมนตรีนี้เรียกว่าการปรับคณะรัฐมนตรี บุคคลที่มีอำนาจในการปรับคณะรัฐมนตรี คือนายกรัฐมนตรี

นอกจากนี้ ในระหว่างการดำเนินงานขององค์กรทางการเมืองอาจจะมีบางคนที่ต้องพ้นจากการดำรงตำแหน่ง เช่น เสียชีวิต ทำผิดกฎหมายจนศาลตัดสินลงโทษ หรือลาออก ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น มักจะเป็นประเด็นที่สำคัญ รวมทั้งการเสนอแก้ไขกฎหมายหลังจากประกาศใช้ไปแล้วก็เป็นประเด็นที่มักเกิดขึ้นอยู่เสมอเช่นกัน

2.2 การตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่าย ฯ

หลังจากองค์กรทางการเมืองได้เริ่มทำงานแล้ว ผู้สื่อข่าวการเมืองจำเป็นต้องติดตามการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ติดตามผลการทำงานของรัฐบาลว่าสามารถนำนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาไปใช้ในทางปฏิบัติได้หรือไม่ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแค่ไหน ฝ่ายค้านได้ทำหน้าที่ของตัวเองอย่างเต็มที่หรือไม่ ซึ่งการทำหน้าที่ตรวจสอบของฝ่ายค้าน นอกจากจะใช้การยื่นกระทู้ถามแล้ว ยังมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรืออภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีอีกด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องติดตาม

เช่นเดียวกันในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นประเด็นข่าวอยู่บ่อย ๆ เช่น การประชุมสภาที่ไม่ครบองค์ประชุม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่ใส่ใจในการประชุมหรือการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระ เช่น การวินิจฉัยคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยคดีของศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคในระหว่างการทำหน้าที่ของบุคคลในองค์กรต่าง ๆ ด้วย

2.3 การทุจริต

ความจริงประเด็นการทุจริตการเลือกตั้ง คือ การซื้อเสียง การโกงการเลือกตั้ง เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งท้องถิ่นที่จังหวัดสมุทรปราการ แต่ในช่วงระหว่างการดำเนินการของรัฐบาล หน่วยงานทั้งภาครัฐ และองค์กรอิสระ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวกว่านี้มักจะเกิดประเด็นการทุจริตขึ้นบ่อย ๆ

ประเด็นข่าวการทุจริตมักจะเป็นหัวใจสำคัญในการอยู่รอดหรือการหมดสภาพของการดำรงตำแหน่งของบุคคลทางการเมืองและเป็นข่าวที่มักได้รับรางวัล เช่น ข่าวยอด

เยี่ยมจากมูลนิธิตศรา อม้นตกุล เมื่อ พ.ศ. 2522 คือ ชาว “การทุจริต รพช.” ชาวอดเยี่ยม พ.ศ. 2526 คือ ชาว “ทุจริตการซื้ออุปกรณ์การศึกษาของ สปช.” ชาวอดเยี่ยม พ.ศ. 2530 คือ ชาว “หลายแก๊งมาเพียทุจริตเครื่องราชอิสริยาภรณ์” และชาวอดเยี่ยม พ.ศ. 2540 ชาว “เปิดโปง ขบวนการทุจริตในการดำเนินการของธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การหรือบีบีซี”

นอกจากสถิติดังกล่าวแสดงว่าประเด็นการทุจริตระหว่างการบริหารงานแผ่นดินนั้นยังเป็นประเด็นสำคัญอยู่ ซึ่งผู้สื่อข่าวการเมืองที่สามารถทำข่าวประเภนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีแหล่งข่าว เป็นผู้รู้ระเบียบข้อกฎหมาย และ ต้องมีความวิริยะในการทำงานให้สังคมโดยส่วนรวมได้รับทราบความไม่โปร่งใสที่เกิดขึ้น

3. การสิ้นสุด

บรรดาการสิ้นสุดขององค์กรทางการเมือง การสิ้นสุดของรัฐบาลและรัฐสภามีความสำคัญและเป็นประเด็นข่าวทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่ง ตามประวัติศาสตร์การเมืองไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมานั้นสามารถแยกเป็นการสิ้นสุดอันเนื่องมาจากการปฏิวัติและรัฐประหาร การสิ้นสุดโดยการที่นายกรัฐมนตรีลาออกและการสิ้นสุดโดยครบวาระหรือการยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่

ช่วงระยะเวลาเหล่านี้ ผู้สื่อข่าวการเมืองจะต้องสามารถค้นหาและอธิบายให้ได้ว่าสาเหตุของการสิ้นสุดลงของรัฐบาลหรือรัฐสภานั้นมาจากสาเหตุอะไร สามารถบอกเล่าข่าวต่อไปได้อีกว่า ในอนาคตหลังจากการสิ้นสุดจะมีการเริ่มต้นรัฐบาลและรัฐสภาใหม่หรือไม่ ถ้ามีการเริ่มต้นใหม่จะมีอีกเมื่อใด และด้วยวิธีการใด

เช่นเดียวกับองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ ประเด็นข่าวเกี่ยวกับการสิ้นสุดของบุคคลในตำแหน่งสำคัญ ๆ ก็เป็นสิ่งน่าสนใจ เช่น การลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีหรือกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่ากระบวนกรเลือกที่เลือกกรรมการการเลือกตั้งนั้นมิชอบ มีผลทำให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกไม่มีสภาพเป็นกรรมการเลือกตั้งตั้งแต่ต้น หรืออย่างกะทันหันของบุคคลสำคัญทางการเมือง สิ่งเหล่านี้ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องค้นหาสาเหตุและรายงานปรากฏการณ์ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นขั้นตอนต่อไปในอนาคตให้ได้ รัฐวิสาหกิจอีกด้วย ทั้งนี้เพราะโดยปกติแล้ว บุคคลภาครัฐจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระหรือตามฤดูกาล คือ การดยกย้ายข้าราชการระดับสูงในเดือนกันยายน-ตุลาคม หรือโยกย้ายข้าราชการในระดับล่างลงมาในเดือนเมษายนของทุกปี หากมีบุคคลสำคัญใดถูกโยกย้ายนอกฤดูกาล

ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องร่วมมือกับผู้สื่อข่าวที่ประจำในหน่วยงานที่ถูกโยกย้ายเพื่อหาคำตอบว่า เพราะเหตุใดจึงเกิดการโยกย้ายครั้งนี้ขึ้น หรือการลาออกจากราชการก่อนพ้นวาระ

เกษียณอายุราชการ หรือการย้ายข้าราชการระดับสูงไปอยู่ในตำแหน่งประจำหรือตำแหน่งสำรองราชการ เรื่องเหล่านี้หากการโยกย้ายนั้นเป็นความต้องการของฝ่ายการเมืองสั่งมาหรือเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมืองจะเป็นประเด็นข่าวใหญ่ที่เกิดขึ้นเสมอ ตัวอย่างเช่น ปลัดกระทรวงมหาดไทยลาออกก่อนถึงวาระเกษียณอายุราชการ ซึ่งจะต้องตามหาสาเหตุเนื่องจากการลาออกก่อนเกษียณราชการของบุคคลระดับนี้ไม่ค่อยมีมากนัก เป็นต้น

มัทนา เจริญวงศ์ (2543) ทำการวิจัยเรื่อง “เนื้อหาการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวัน” ได้แบ่งเนื้อหาการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวัน ดังนี้

1. เนื้อหาการเมืองเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล หมายถึง เนื้อหาที่มีใจความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบริหารประเทศของบุคคลในคณะรัฐบาล ตลอดจนผลหรือเหตุการณ์อันเนื่องมาจากการบริหารประเทศของรัฐบาล ได้แก่ นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคร่วมรัฐบาล โดยแบ่งเป็นเนื้อหาที่สนับสนุนรัฐบาลและเนื้อหาโจมตีรัฐบาล

2. เนื้อหาการเมืองเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง เนื้อหาที่มีใจความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรม การกระทำ หรือความเคลื่อนไหวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องใดก็ตามที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือเป็นเหตุมาจากบทบาทด้านการบริหารประเทศของคณะรัฐบาล เช่น บทบาทด้านนิติบัญญัติการเคลื่อนไหวหรือทำกิจกรรมในฐานะนักการเมือง กิจกรรมของพรรคการเมืองและเรื่องส่วนตัว โดยแบ่งเป็นเนื้อหาที่สนับสนุนและโจมตีทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล

3. เนื้อหาการเมืองเกี่ยวกับข้าราชการ หมายถึง เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของข้าราชการประจำโดยที่การดำเนินงานนั้นต้องเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อการเมือง หรือเป็นประเด็นทางการเมืองซึ่งมีนักการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นเนื้อหาที่สนับสนุนและโจมตีข้าราชการ

4. เนื้อหาการเมืองเกี่ยวกับนักการเมืองหรือการปกครองท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกิจกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งเนื้อหาในเชิงสนับสนุนหรือโจมตี

5. เนื้อหาการเมืองเกี่ยวกับบุคคลหรือองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทางการเมืองที่มีใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น วุฒิสมาชิก อดีตนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งมีทั้งเนื้อหาที่สนับสนุนหรือโจมตี

จากเนื้อหาข้างต้น มัทนา เจริญวงศ์ ได้แบ่งลักษณะการนำเสนอเนื้อหาการเมืองดังนี้

1. การเสนอเนื้อหาให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่านโยบาย เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในลักษณะบุคคลเป็นศูนย์กลาง ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ แต่ไม่กล่าวถึงนโยบาย ตำนานปัญหาการเมืองที่เกิดขึ้นว่ามีสาเหตุจากความบกพร่องของบุคคลหรือเรียกร้องให้รับผิดชอบในระดับตัวบุคคล

2. การเสนอเนื้อหาให้ความสำคัญกับนโยบายมากกว่าตัวบุคคล เช่น การรายงานถึงรายละเอียดของการจัดทำร่างงบประมาณแผ่นดิน การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการลดดอกเบี้ย การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยชี้ให้เห็นว่าเป็นผลมาจากความบกพร่องในการร่างกฎหมายว่าด้วยอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาคาน้ำมันแพงในคอลัมน์ประจำ บทความเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการเมืองของนักวิชาการ

3. การเสนอเนื้อหาการเมืองทางบวก เช่น เนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงการออมชอม การตกลงกัน ความสมานฉันท์ปรองดอง การร่วมมือกัน

4. การเสนอเนื้อหาการเมืองในทางลบ เช่น เนื้อหาที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงในทางเลวลง ความตึงเครียด ความแตกแยก ความขัดแย้ง การปะทะกัน ความรุนแรง ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม

5. การเสนอเนื้อหาการเมืองเชิงตีความ ซึ่งอาจเสนอในลักษณะข้อมูลภูมิหลัง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาประกอบข่าว ความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวแทรกในเนื้อข่าว ลักษณะเปิดโปงหรือหยิบยกหลักฐานมาประกอบการรายงาน มีการคาดคะเน เหตุการณ์หรือแนวโน้มในอนาคต มีข้อเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหา

6. การเสนอเนื้อหาการเมืองเชิงเป็นกลาง คือ ข่าวที่ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์โดยระบุเฉพาะใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร กับใคร อาจมีความคิดเห็นของแหล่งข่าว แต่ต้องไม่มีความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวเจือปนในเนื้อข่าวและไม่มีภูมิหลังของข่าว

7. การเสนอเนื้อหาการเมืองแบบเร้าอารมณ์ เช่น ข่าวเบาะที่มีลักษณะตื่นเต้น มีสีสัน เช่น เรื่องคอร์รัปชัน เรื่องชู้สาวของนักการเมือง เรื่องของการต่อสู้เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ เรื่องที่กระทบความรู้สึก เรื่องที่มีเงื่อนไขน่าสงสัย การกล่าวหาหรือโต้เถียง การลาออกจากตำแหน่ง หรือการย้ายพรรคการเมืองของนักการเมือง

8. การเสนอเนื้อหาการเมืองเชิงพัฒนา เช่น การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย การระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การให้ความรู้ในเชิงที่จะพัฒนาระบบ

ประชาธิปไตย เรื่องที่สะท้อนเสถียรภาพของระบอบการปกครอง การเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ผลการวิจัยเรื่อง “เนื้อหาการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวัน” พบว่า หนังสือพิมพ์เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางโจมตีมากกว่าสนับสนุน เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับข้าราชการและองค์กรหรือบุคคลทางการเมืองอื่น ๆ ในทางสนับสนุนมากกว่าโจมตี เสนอเนื้อหาที่เน้นตัวบุคคลมากกว่านโยบายเสนอข่าวการเมืองเชิงตีความมากกว่าข่าวการเมืองเชิงเป็นกลาง เสนอเนื้อหาการเมืองเชิงเร้าอารมณ์มากกว่าเนื้อหาการเมืองเชิงพัฒนา และเสนอเนื้อหาการเมืองทิศทางลบมากกว่าทิศทางบวก

ข้อจำกัดการรายงานข่าวการเมือง

ข้อจำกัดและอุปสรรคของการรายงานข่าวแต่ละประเภทนั้นมีลักษณะคล้าย ๆ กัน แต่ข้อจำกัดและอุปสรรคในการรายงานข่าวที่นำไปสู่ปัญหาใหญ่ ๆ ในการรายงานข่าวนั้นมีไม่มากนัก เพียงแต่เป็นข้อจำกัดและอุปสรรคที่ยากต่อการแก้ไข จึงขอเสนอข้อจำกัดและอุปสรรคในการรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อการเสนอข่าว 3 ประการ

1. ข้อจำกัดจากระบบการทำงาน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ระบบการรายงานข่าวรายวันนั้นเป็นระบบที่เร่งรีบเพื่อให้ได้ข่าวที่ทันเวลาและสดออกมาเผยแพร่ ข้อจำกัดทางด้านเวลาในการผลิตข่าวสารจึงมีผลต่อการนำเสนอข่าวสารเป็นอย่างมากข้อจำกัดทางด้านเวลานี้ส่งผลทำให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวสารที่ได้รับมาไม่เต็มที่ ทำให้การเสนอข้อเท็จจริงของข่าวสารให้ครบถ้วนเป็นไปได้ยาก

ขณะเดียวกัน ปัจจุบันสื่อมวลชนแต่ละแขนงเพิ่มมากขึ้น การแข่งขันในการรายงานข่าวจึงมีมากขึ้นเป็นลำดับ และยังทำให้การรายงานข่าวต้องเพิ่มความรวดเร็ว ยิ่งเป็นสื่อวิทยุยังมีข้อจำกัดด้านเวลามากนอกจากนี้ในปัจจุบันองค์กรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญมีมากแต่ละองค์กรมีความสำคัญ ขณะที่จำนวนผู้สื่อข่าวมีจำนวนเท่าเดิม ทำให้ผู้สื่อข่าวคนหนึ่งต้องรับผิดชอบข่าวจำนวนมาก ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการตรวจสอบก่อนนำเสนอ

2. ข้อจำกัดจากผู้สื่อข่าว

เนื่องจากข้อจำกัดของระบบการทำงาน การทำหน้าที่รายงานข่าวจึงต้องพึ่งกับความสามารถและความพร้อมของผู้สื่อข่าว ขณะที่ผู้สื่อข่าวเองมีข้อจำกัดในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง เช่นกัน นอกจากข้อจำกัดเรื่องความรู้ใหม่ ๆ แล้ว ผู้สื่อข่าวอาจจะพบกับข้อจำกัดในเรื่องประสบการณ์ และ อาจตกเป็นเครื่องมือปล่อยข่าว ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้มักเกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวที่รู้สึกว่าคุณมีความรู้มาก และรู้ดีกว่าคนอื่น ๆ จนทำให้ชะล่าใจ และคิดว่าควรจะ

ตัดสินใจทบทวนผู้อ่าน แทนที่จะทำหน้าที่เพียงเสนอความขัดแย้งในปรากฏการณ์ตามหน้าที่ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการรายงานข่าวเช่นกัน

3. ข้อจำกัดจากแหล่งข่าวและผู้ตกเป็นข่าว

ข้อจำกัดที่เกิดจากแหล่งข่าวและผู้ตกเป็นข่าวก็เป็นปัญหาและอุปสรรคในการรายงานข่าวการเมืองทั้งนี้เพราะแม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้พยายามทำให้ระบบราชการเป็นระบบโปร่งใสและตรวจสอบได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วระบบราชการยังคงเป็นระบบปิดอยู่ ดังนั้นการแสวงหาข่าวสารเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงและครบถ้วนนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะแหล่งข่าวจะอ้างเรื่องความมั่นคงและระเบียบวินัยของข้าราชการเป็นลักษณะที่ทางฝ่ายการเมืองเองก็มักจะให้ข้อมูลเฉพาะที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ส่วนข้อมูลด้านอื่นนั้นไม่ยอมเปิดเผย อันมีผลต่อความครบถ้วนในการนำเสนอข่าวสาร และเป็นที่มาของการใช้แหล่งข่าวปิดซึ่งมีผลต่อความน่าเชื่อถือของข่าว

ข้อจำกัดดังกล่าว สามารถแก้ไขได้โดยผู้สื่อข่าวต้องเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ และกระตือรือร้นในการแสวงหาข้อเท็จจริงอยู่ตลอดเวลา หมั่นศึกษาความเป็นมาเป็นไปของบุคคลสำคัญในแวดวงการเมือง อ่านหนังสือพิมพ์อย่างผู้ที่จะต้องไปทำข่าว โดยจับประเด็นที่เกิดขึ้นและคิดประเด็นที่ต้องตามต่อ วางแผนในการทำข่าวทุกเช้าเพื่อบริหารเวลาในการเก็บข้อมูลและรายงานข่าว ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้อ่านถึงข้อจำกัดในการรายงานข่าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นเจตนาและความพยายามที่จะนำเสนอข่าวสารให้ครบถ้วนและรอบด้าน เป็นต้น

นอกจากนี้ แหล่งข่าวบางคนมักเลือกให้ข่าวกับหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณมากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก หรือแหล่งข่าวบางคนอาจมีความสนิทสนมกับหนังสือพิมพ์บางฉบับในทางกลับกันอาจมีอคติกับหนังสือพิมพ์บางฉบับ จึงเจาะจงที่จะเลือกให้ข่าวกับหนังสือพิมพ์เป็นฉบับ ๆ ไป

การเข้าหาแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองทำได้ยาก รวมถึงแหล่งข่าวไม่ค่อยมีเวลาให้สัมภาษณ์มากนักเพราะอาจต้องลงพื้นที่ในกรณีเป็น ส.ส. หรืออีกกรณีหนึ่งคือ นักการเมืองคนนั้นเป็นคนมีชื่อเสียงหรือมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี ส่วนแหล่งข่าวที่เป็นข้าราชการก็มักไม่ออกมาให้ข่าวเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องระเบียบของทางราชการ ขณะที่ผู้สื่อข่าวการเมืองส่วนใหญ่ระบุว่าเคยถูกแหล่งข่าวหลอกใช้ หรือตกเป็นเครื่องมือในการปล่อยข่าวเพื่อหวังสกัดคู่ต่อสู้ทางการเมือง ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องรู้จักใช้แหล่งข่าวอีกแหล่งข่าวหนึ่งตรวจสอบและยืนยันข่าวที่ได้จากแหล่งข่าวหนึ่งเสมอ ก่อนนำเสนอต่อสาธารณชน (ฉัตร วุฑฒิกกรรมรักษา, 2536, น. 49)

แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน

จริย หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ

ธรรม หมายถึง ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ คุณความดี คำสั่งสอนในทางศาสนา

จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชนหรือของสื่อมวลชน จึงหมายถึง ความประพฤติที่ควร ความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ของสื่อมวลชนตามแต่ประเภทของงาน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง เช่น หนังสือพิมพ์ก็มีสภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติทำหน้าที่ดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตาม ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2541

จริยธรรมเป็นเรื่องของความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้เป็นบรรทัดฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ การชี้แนะให้สื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่งตามหลักจริยธรรมเป็นข้อบังคับ แต่ไม่ใช่กฎหมายแต่อย่างใด ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมาย แต่สูงกว่ากฎหมาย กล่าวคือหากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับจะถูกลงโทษด้วยความเลื่อมศรัทธาจากสังคม

เสฐียร พันธรังษี ได้เขียนไว้ในเรื่องจริยธรรม-หนังสือพิมพ์ ตีพิมพ์ในวารสารศาสตร์ของ คณะวารสารศาสตร์ ครอบรอบ 15 ปี ได้อธิบายคุณลักษณะที่ดีของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า (ซึ่งต่อไปนี้จะหากพูดถึงหนังสือพิมพ์ อาจหมายถึงสื่อมวลชนก็ได้)

1. มีความเป็นมหาวิทยาลัยที่ดี กล่าวคือ เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ความคิดโดยคุณธรรม และที่สำคัญต้องเป็นผู้นำทางความคิดให้แก่สังคม มีข้อนำคิดว่าที่ผ่านมาก่อนที่ประเทศไทยจะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในช่วง 2-3 ปี สังคมได้รับสัญญาณเตือนภัยจากหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนน้อยมากหากมีสัญญาณเตือนก็จะเป็นสัญญาณที่แผ่วเบาเหลือเกิน

2. มีความเป็นโรงงานที่ดี กล่าวคือ เป็นแหล่งให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้ที่มีทุกข์ทั้งปวง หนังสือพิมพ์จะอยู่ในฐานะเป็นผู้ให้เช่น

- ให้ความรู้ ให้ข่าวสาร ความบันเทิง ให้น้ำใจไมตรี ให้การยกย่องสรรเสริญ
- ให้ความสำคัญแก่เด็กสตรีคนด้อยโอกาส
- ให้สติแก่สังคม
- ให้ความดับทุกข์

หากมองตามสภาพของสังคม ยามใดรัฐบาลบริหารล้มเหลว มีการทุจริตคอร์รัปชัน ข้าราชการรังแกชาวบ้าน สังคมอึมทึบและปัญหาต่าง ๆ หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนนี้แหละจะแฉ

โพยและวิจารณ์เรื่องที่กล่าวอย่างรุนแรง ทำให้รัฐบาลมองสื่อมวลชนอย่างไม่เข้าใจและเป็นฝ่ายตรงข้ามเสมอมา ยกเว้นสังคมที่ยังเข้าใจว่าหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนเป็นมิตร และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม สังคมรู้ว่าสื่อมวลชนให้สิ่งที่สังคมขาด ช่วยปลดทุกข์เมื่อสังคมมีทุกข์

แม้ว่าผู้ปลดทุกข์ให้แก่สังคมนั้นมีทุกข์ไม่ต่างไปจากปวงชนทั่วไปในสังคม ในอดีตบางครั้งต้องต่อสู้กับอำนาจรัฐ อิทธิพล จนผู้ต่อสู้ต้องตายหรือถูกปิดกิจการ แต่หนังสือพิมพ์ต้องสู้เพื่อ นำความชอบธรรมคืนสู่สังคม และโดยเหตุผลทางจริยธรรมของวิชาชีพที่ต้องทำตามพันธะหน้าที่ความรับผิดชอบ

สังคมเริ่มตั้งคำถามในเรื่อง “สิทธิเด็กในอุ้งมือเหยี่ยวข่าว” ถูกละเมิดอยู่เป็นประจำ และในอีกหลาย ๆ เรื่อง ล้วนแต่มีผลกระทบต่อจริยธรรมทั้งสิ้น ซึ่งประเด็นในเรื่องจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ในข้อที่ 6 ซึ่งมีข้อความว่า “หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย” ในข้อ 15

ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความสำคัญคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

สังคมเครียด สิ้นหวัง ซ้ำตัวตายศพแล้วศพเล่า ที่สื่อมวลชนรายงานข่าว ภาพสาเหตุของการฆ่าตัวตายอย่างละเอียด ส่วนใหญ่มาจากความทุกข์ ความผิดหวัง ไร้ที่พึ่ง ไม่มีงานทำจนขาดสติยังคิด ขณะที่เกิดเหตุการณ์สื่อถ่ายทอดเรื่องทำนองนี้อย่างละเอียดก่อนที่ผู้เคราะห์ร้ายจะพบจุดจบ ทั้งหน้าหนังสือพิมพ์ หน้าจอโทรทัศน์ การแพร่ภาพ การแพร่เสียงรวมทั้งสื่ออื่น ๆ ด้วย

บางเหตุการณ์เสนอภาพอธิบายเหตุการณ์โทรทัศน์ซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างคนมีสติอย่างภาคภูมิใจที่ได้เสนอข่าวคนฆ่าตัวตาย ที่ดูประหนึ่งว่าในขณะนั้นสื่อมวลชนกำลังขาดสติจนสังคมทนไม่ไหว ออกมาถามไถ่ความรับผิดชอบทางจริยธรรมของสื่อมวลชน สื่อมวลชนเสนอข่าวคนฆ่าตัวตายบ่อยครั้ง ทำให้สังคมคิดว่าสื่อกำลังขายเรื่องราวของคนขาดสติ และฆ่าตัวตายอย่างภาคภูมิใจยิ่งกว่าที่จะเอาเวลาไปพูดคุยเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันเสียอีก

สุภา สิริมานนท์ ได้พูดถึงจริยธรรมว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์เป็นจริยธรรมซึ่งพัวพันแนบแน่นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมและเงื่อนไขทางสังคมและเงื่อนไขทางธุรกิจ ดังนั้น การศึกษาถึงจริยธรรมของหนังสือพิมพ์จึงจะต้องศึกษาจากสถาบันหนังสือพิมพ์...” ซึ่งหมายถึง

ว่า เราไม่อาจที่แยกจากสังคมและธุรกิจได้ ให้ศึกษาจากสถาบันวิชาชีพเป็นสำคัญ ซึ่งในที่นี้ ก็ได้เสนอตัวอย่างมาแล้ว แม้ว่ากิจการหนังสือพิมพ์ (รวมถึงสื่อมวลชนอื่นด้วย) จะเป็นกิจการที่มีการ “ผลิต” ข่าว ภาพ บทความ บทวิจารณ์ เพื่อหากำไรในเชิงธุรกิจก็จริง แต่ก็เป็นเพียง “สินค้า” อย่างหนึ่ง ซึ่ง “สินค้า” นี้มีไซส์สินค้าธรรมดา หากเป็นสินค้าชนิดที่กระทบถึงความรู้รอบและภูมิปัญญาของผู้อ่านทั้งหลาย เป็นสินค้าซึ่งทำให้ผู้อ่านโง่ก็ได้ ฉลาดก็ได้ เลวกก็ได้ ดีก็ได้ จึงเป็นความเหมาะสมที่จะต้องใช้จริยธรรมมาเป็นเครื่องกำกับ

ดังนั้น เราจะเห็นว่า ผู้อ่านหรือ “ผู้บริโภคข่าวสาร” ซึ่งมีอยู่กระจัดกระจายอยู่ในประเทศ จะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนตั้งแต่ตื่นจนกระทั่งหลับไป ขณะนี้สังคมผู้บริโภคข่าวสารยังไม่เข้มแข็ง ยังรอการอัดฉีดความคิดอยู่ จึงเป็นจังหวะที่สื่อมวลชนยังมีเวลาตรวจสอบในความรับผิดชอบทางจริยธรรมอยู่ก่อนที่จะถูกชมรม หรือสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกมาวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรงกว่านี้ ก่อนที่จะจบขอฝากให้ขบคิดอีกสัก 4 เรื่อง

- ภาพคนตายไม่ว่าจะต้องตายเหตุใดก็ตาม ที่เสนอเต็มหน้าหนังสือพิมพ์ เต็มจอโทรทัศน์ถือเป็นการเสนอภาพข่าวที่อุจาดโดยไม่ได้นิ่งถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วงหรือไม่
- การเสนอข่าว ภาพหญิงเปลื้องกายเกือบหมดของเครื่องดื่มประเภทมีนเมา ไม่ทราบว่าจะเข้าข่ายลามกอนาจารหรือแอบแฝงการโฆษณาด้วยหรือไม่
- การเสนอข่าว ภาพเด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เป็นข้อห้ามทางกฎหมายในทางจริยธรรมครอบคลุมด้วยหรือไม่
- การเป็นผู้พิพากษาตัดสินความถูกผิดข่าว พาดหัวข่าวน่าจะเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษามากกว่าเป็นเหตุผลทางจริยธรรมที่ต้องรอบคอบอย่างยิ่ง

เพราะฉะนั้น ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่เกิดขึ้นในบทบาทของสื่อมวลชนกับสังคมในปัจจุบัน

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน

บุคคลหลายฝ่ายในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ได้มีความพยายามที่จะจัดให้มีองค์กรวิชาชีพเพื่อควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพโดยใจสมัครและไม่ใช่องค์การของรัฐ บัดนี้หนังสือพิมพ์ได้มีการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติสำเร็จ ประกอบด้วยบุคคลและผู้แทนสถาบันประกาศเจตนารมณ์ และประกาศยกย่องธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าทำหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่งเสริมผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

2. ส่งเสริมเสรีภาพและสนับสนุนสิทธิการรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์

หลังจากนั้นสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้มีการตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ขึ้น มีผลบังคับใช้กับสมาชิกตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2541 เป็นต้นไป มีทั้งหมด 30 ข้อ เป็นบรรทัดฐานทางจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น ต้องเคารพปฏิบัติ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลลงโทษตามหลักของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ข้อกำหนดทางจริยธรรมมีลักษณะ 2 ประการ คือ

1. เป็นหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ที่ดี

2. เป็นหลักในการดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างนักหนังสือพิมพ์ที่ดี ซึ่งวงการหนังสือพิมพ์ทั่วโลกทุกยุคทุกสมัยถือกันว่าจริยธรรมของวิชาชีพหนังสือพิมพ์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เรื่องหนึ่งที่นักหนังสือพิมพ์จะพึงเรียนรู้และถือปฏิบัติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ความสามารถในการหาข่าว เป็นต้น

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541

โดยเจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย ได้พร้อมใจกันสถาปนาสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ให้เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ควบคุมตนเอง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบการวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อการรับรู้ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน รวมทั้งยึดถือความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการประกอบวิชาชีพ

อาศัยความตามข้อ 5(1) และข้อ 14(4) แห่งรัฐธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีมติเห็นชอบให้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

หมวดทั่วไป

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้

“ข่าว” หมายถึง เนื้อข่าว ความนำหรือตัวโปรย พาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยาย ภาพข่าว

“หนังสือพิมพ์” หมายถึง หนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ข้อ 3

“ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์” หมายถึง ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ข้อ 3

หมวด 2

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน หรือหมู่คณะ

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายาม ในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรืออคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 11 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิง อันเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้

ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส

ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

ข้อ 16 การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว

ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกาพดพิงเสมอ

ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

หมวด 3

จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ทอดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องครบถ้วน

หมวด 4

แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องครบถ้วน

ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์ พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดครอบงำความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่อลวงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลาย อยู่ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม

หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุใดน่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณานั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มลาย

ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความเหยียดหยาม (สภากาหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ออนไลน์, 2550)

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ

ความหมายของ “ความเป็นวิชาชีพ” (Professionalism)

ความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) นั้นอาจมีคำอื่น ๆ ในภาษาไทยที่ใช้ในความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ดังเช่น คำว่า วิชาชีพนิยม อาชีพปฏิญาณ ความเป็นนักวิชาชีพ มืออาชีพ หรือความเป็นมืออาชีพ ดังนั้น เพื่อเป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกัน ในรายงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “ความ

เป็นวิชาชีพ” เป็นหลัก แต่ทั้งนี้ หากมีการกล่าวถึงคำอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นคำว่า มืออาชีพ วิชาชีพนิยม อาชีพปฎิญาณ หรือความเป็นนักวิชาชีพก็ตาม ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้ศึกษาใช้คำเหล่านี้ในบริบทเดียวกันกับคำว่า “ความเป็นวิชาชีพ” (Professionalism)

พจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary (1989, p. 933) ให้ความหมายของคำว่า อาชีพ (Profession) ว่า “profession: paid occupation especially one that requires advanced education and training” (อาชีพที่ได้รับค่าตอบแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเป็นอาชีพที่ต้องการการศึกษาและฝึกอบรมในระดับสูง) ส่วนความหมายของ “ความเป็นวิชาชีพ” หรือ “วิชาชีพนิยม” (Professionalism) มาจากภาษาลาตินว่า “Profiteria” (Pro + feteri) ซึ่งหมายถึง สิ่งทีกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถือว่าองค์ความรู้ ความรอบรู้ และวิธีปฏิบัติของพวกตนมีคุณค่าทั้งต่อตนเอง และต่อสังคม และพยายามผลักดันให้สาธารณชนยอมรับสถานภาพอาชีพของตน กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ได้ชื่อว่าเป็นมืออาชีพ (Professional) ซึ่งมีความรอบรู้ (expertise) หรือปฎิเวทที่รู้แจ้งเกี่ยวกับวิชาชีพของตน มืออาชีพจึงมีความแตกต่างจากผู้ที่ไม่ใช่มืออาชีพ หรือที่รู้จักกันในนาม “Dilettante(i)” หรือ monion ซึ่งไม่มีความรอบรู้ในศาสตร์ และมักจะใช้สามัญสำนึกเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานมากกว่าที่จะใช้ทฤษฎี หรือมาตรฐานวิชาชีพ (ติน ปรัชญพฤกษ์, 2536 อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2545, น. 2-11)

พจนานุกรมวิทยาลัยอเมริกัน (American college Dictionary) ได้ให้ความหมายของคำว่า Professionalism หรือ ความเป็นวิชาชีพ ไว้ว่า “การแสดงออกถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพ ทั้งวิธีปฏิบัติ และจิตวิญญาณ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มาตรฐานการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตนของความเป็นวิชาชีพนั้นแตกต่างจากมือสมัครเล่นอย่างชัดเจน” (Texas School for the Deaf, ออนไลน์, 2007)

วิลเบิร์ต อี. มัวร์ (Wilbert E. Moore อ้างถึงใน T.H. Silcock, 1972, น.13) กล่าวถึงความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ว่า “ความเป็นวิชาชีพ” หมายถึง การประกอบอาชีพเต็มเวลา โดยผู้ประกอบวิชาชีพอุทิศตัวเองให้แก่อาชีพนั้น ๆ โดยจะต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพ อันเป็นผลมาจากการที่ได้รับการฝึกอบรมหรือการศึกษาตรงตามสาขาที่ประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ จะต้องยึดมั่นอยู่กับกฎเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ ปฏิบัติงานและให้บริการด้วยจิตสำนึกในวิชาชีพ ตลอดจนมีความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ อันเนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบวิชาชีพมีความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพของตนในระดับสูง

หวน พินธุพันธ์ (2549, น. 18) ได้รวบรวมความหมายของความเป็นวิชาชีพ ภายใต้นิยามว่า “มืออาชีพ” ไว้ ดังนี้

- มืออาชีพ หมายถึง การทำงานด้วยความรู้ความสามารถ ความตั้งใจจริง และทำงานให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด
- มืออาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น ๆ เป็นอย่างมาก จนกระทั่งสามารถนำเอาความรู้ความชำนาญที่มีอยู่นั้นไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี
- มืออาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงในงานที่ทำ ทำงานทุกครั้งจะทำได้บรรลุเป้าหมาย โอกาสที่จะล้มเหลวผิดพลาดแทบจะไม่มี ผู้บริหารสามารถไว้วางใจได้เมื่อมอบหมายงานให้ทำ

นอกจากนี้ หวน พันธุ์พันธ์ (2549, น. 18) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “มืออาชีพ” เป็นคำที่ยืมมาจากวงการกีฬาซึ่งแยกเป็น “มืออาชีพ” กับ “มือสมัครเล่น” ซึ่งมีความแตกต่างกันชัดเจน หากเมื่อใดที่เป็นมืออาชีพ แปลว่าบุคคลนั้นต้องดำรงชีวิตด้วยกีฬาประเภทนั้น และในการเป็นมืออาชีพมีเงื่อนไขมากมายที่ต้องปฏิบัติตาม

คุณลักษณะหรือองค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพ

คอกซ์ (Cox, 1983) นักสังคมวิทยา ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการแยกแยะอาชีพที่จัดเป็นวิชาชีพว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ต้องมี “องค์ความรู้” ที่เฉพาะของตน
2. ความรู้ดังกล่าวจะถ่ายทอดแก่สมาชิกใหม่ในความควบคุมอย่างเป็นทางการของสมาชิกในวิชาชีพนั้น
3. การทำงานประกอบอาชีพดังกล่าวได้นั้น บุคคลพึงมีคุณสมบัติผ่านการทดสอบความสามารถ ทักษะ และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปฏิบัติงานจากองค์กรวิชาชีพ
4. การมีองค์ความรู้ที่เฉพาะของตนทำให้วิชาชีพมีหน้าที่ต้องควบคุมสมาชิกด้วยกันในด้านคุณภาพของการปฏิบัติงาน
5. ต้องมี “จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ” กล่าวคือต้องรับหลักการยึดมั่นในบริการเป็นสำคัญ

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2536) เสนอเกณฑ์ของความเป็นวิชาชีพที่เรียกว่า “วิชาชีพนิยม” โดยมองทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ซึ่งประกอบด้วย 18 องค์ประกอบ ดังนี้

ระดับมหภาค ประกอบด้วย

1. การประกอบอาชีพเต็มเวลา
2. การจัดแผนงานการศึกษาโดยสมาคมวิชาชีพ
3. การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพและการออกกฎหมายรับรองสถานภาพของวิชาชีพ

4. การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ
5. การมีองค์ความรู้ที่เป็นระบบ
6. การเป็นที่ยอมรับของสังคม
7. การมีความรอบรู้ในวิชาชีพ
8. การให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ
9. การมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ

ระดับจุลภาคหรือระดับบุคคล ประกอบด้วย

1. การได้รับการศึกษาตรงตามสาขาวิชาที่ประกอบอาชีพ
2. การมีผู้คอยสนับสนุนในการประกอบอาชีพ
3. การมีการวางแผนล่วงหน้าที่จะประกอบอาชีพ
4. การมีความตั้งใจแน่วแน่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน
5. การมีความกระตือรือร้นในวิชาชีพ
6. การประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ
7. การมีความจงรักภักดีและความผูกพันต่อวิชาชีพ
8. การมองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ
9. การมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน

สก๊อต วิทโรว์ (Scott Withrow, 2005) ได้กล่าวถึงกรอบความคิดของ “ความเป็นวิชาชีพ หรือ ความเป็นมืออาชีพ” (Professionalism) ไว้ว่า จะต้องปฏิบัติแสดงออกให้เห็นอยู่เสมอ ในลักษณะดังต่อไปนี้

- ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ (Producing Quality Work) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพจะไม่พึงพอใจกับผลการปฏิบัติงานแบบธรรมดาๆ แต่มีความปรารถนาที่จะสร้างผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอ
- เพิ่มพูนความรู้อยู่ตลอดเวลา (Maximizing Knowledge) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีความกระหายใคร่รู้ และแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติมให้กับตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ (Being Innovative) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) และศักยภาพของตนออกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีทางใหม่อยู่เสมอ

- พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Showing Constant Improvement) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
- มองหาโอกาสใหม่ ๆ และขยายขอบเขตความรับผิดชอบ (Seeking Additional or Greater Responsibility) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องมองหาโอกาสใหม่ในการเสริมสร้างงานในความรับผิดชอบของตน และยอมรับขอบเขตความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น เพื่อมุ่งไปสู่ผลสำเร็จของงาน
- ถ่ายทอดและแบ่งปัน (Teaching and Sharing) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องมีการถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้กับผู้ร่วมวิชาชีพ และผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ
- เข้าใจและยอมรับในปัญหาอุปสรรคและข้อผิดพลาดทั้งหลาย (Ignoring Distractions or Losses) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพจะต้องมีความเข้าใจว่า ความล้มเหลวและผิดพลาดเป็นสิ่งปกติที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการทำงาน และต้องไม่ยอมให้ความล้มเหลวดังกล่าวมาเปลี่ยนแปลงความตั้งใจและการบรรลุเป้าหมายของตนเอง
- เข้าใจถึงความสำคัญของการสื่อสาร กิริยาการแสดงออก และมารยาทปฏิบัติ (Understanding the Importance of Communication, Appearance, and Mannerisms) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องสำนึกและเห็นความสำคัญต่อหนทางในการแสดงและนำเสนอตนเอง นับแต่ ลีลาท่าทาง การแสดงออก การพูด และการเขียน ว่าเป็นหนทางที่จะก่อให้เกิดและสร้างการยอมรับ
- สร้างทัศนคติเชิงบวก (Possessing a Good Attitude) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องเข้าใจว่า ทัศนคติเชิงบวกหรือทัศนคติที่ดีนั้น จะช่วยให้นำพาไปสู่การตัดสินใจที่ประสบความสำเร็จ
- ยึดมั่นในจริยธรรม/กฎระเบียบของวิชาชีพ (Keeping up with Ethics, Regulatory, and Legal Issues) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องสำนึกในจริยธรรม กฎเกณฑ์ และระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพนั้น ๆ
- เข้าใจมุมมองทางธุรกิจของโครงการต่าง ๆ (Comprehending a Project's Business Aspects) ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพต้องเข้าใจและมีมุมมองเชิงธุรกิจของโครงการหรืองานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องด้วย พร้อมทั้งต้องเข้าใจความต้องการของผู้มีส่วนได้-เสียด้วย เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้-เสียทั้งปวง

T. Thirumoorthy (2000) กล่าวถึงแนวคิดของความเป็นวิชาชีพนิยม (Concept of Professionalism) ในบทความเรื่อง “Characteristics of Professions and Concept of Professionalism” ว่าความเป็นวิชาชีพต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญ (Body of Knowledge – Expertise)

องค์ความรู้และทักษะความเชี่ยวชาญเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสร้างขึ้น และธำรงรักษาไว้ ตลอดจนต้องมีการเผยแพร่ และพัฒนาเพื่อสร้างจุดร่วมในความเป็นวิชาชีพของแต่ละกลุ่มวิชาชีพ ทั้งนี้ การขาดซึ่งความรู้ที่มีมาตรฐานและการขาดการฝึกฝนทักษะย่อมทำให้สังคมได้รับความเสียหายในที่สุด

2. การดูแลปกป้องผลประโยชน์ของสังคม (Trustee)

เมื่อสังคมยอมรับในความรู้และทักษะทางวิชาชีพแล้ว ผู้ประกอบวิชาชีพก็เสมือนเป็นผู้ดูแลปกป้องผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม ทั้งนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีการฝึกฝนทักษะความชำนาญ และมีการเผยแพร่ความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของตนไปสู่สังคม เนื่องจากผู้ประกอบวิชาชีพได้รับการคาดหวังจากสังคมในฐานะผู้นำทางความคิด และการแก้ปัญหอันเกี่ยวเนื่องกับความชำนาญในสาขาอาชีพของตนเพื่อนำสังคมไปสู่สิ่งที่ดี

3. การฝึกอบรมทางวิชาชีพ (Professional Training)

การก้าวเข้าสู่วิชาชีพย่อมต้องมีการศึกษาและฝึกอบรมในระยะเวลายาวนานพอสมควร ซึ่งในบางกลุ่มวิชาชีพอาจมีการกำหนดกรอบหรือเกณฑ์ในการเข้าสู่วิชาชีพของสาขาวิชาชีพนั้น ๆ ก็ได้

4. ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน (Professional Independence)

การปฏิบัติงานและการฝึกอบรมของผู้ประกอบวิชาชีพภายใต้องค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นมีการควบคุมและกำกับดูแลโดยองค์กรวิชาชีพที่เป็นอิสระจากรัฐและจากกลุ่มทุน ทั้งนี้ องค์กรวิชาชีพจะเป็นผู้กำหนดและดูแลด้านการฝึกอบรม เงื่อนไขการเข้ารับการฝึกอบรม และการกำหนดเป้าหมายในวิชาชีพด้วยตนเอง

5. กฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพ (Legal of the Profession)

อำนาจหน้าที่ขององค์กรวิชาชีพอาจมาจากกฎหมายหรือกฎระเบียบที่หลากหลาย ซึ่งหมายความว่ารวมถึงอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาตและการระดมทุนสนับสนุนองค์กรด้วย

6. ความเป็นอิสระทางวิชาชีพ (Autonomy)

ผู้ประกอบการวิชาชีพมีความเป็นอิสระในการทำงานตามวิชาชีพของตนภายใต้ข้อจำกัดของกฎระเบียบมาตรฐานทางวิชาชีพ และสถานภาพของตนซึ่งถูกกำหนดโดยองค์กรทางวิชาชีพ ทั้งนี้ มาตรฐานทางจริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะสร้างความไว้วางใจให้กับวิชาชีพนั้น ๆ ได้

7. จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (Professional Regulation and Ethics)

ผู้ประกอบการวิชาชีพถูกควบคุมโดยจรรยาบรรณวิชาชีพของแต่ละสาขา ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นจากบรรทัดฐานทั่วไปของสังคม ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบทางวิชาชีพและเกณฑ์จริยธรรมที่องค์กรหรือกลุ่มวิชาชีพนั้นได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ซึ่งถือเป็นวินัยที่ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดมากกว่าผู้ปฏิบัติทั่วไปที่มีได้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ

8. การให้บริการ (Service)

เนื่องจากผู้ประกอบการวิชาชีพมีองค์ความรู้เฉพาะด้านทางวิชาชีพ สังคมจึงคาดหวังที่จะได้รับการบริการจากทักษะความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการวิชาชีพ รวมทั้งผู้ประกอบการวิชาชีพได้รับค่าตอบแทนทางวิชาชีพ ดังนั้น ผู้ประกอบการวิชาชีพจึงต้องปฏิบัติงานด้วยค่านิยมและมาตรฐานที่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้ประกอบวิชาชีพหรือผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไป

สถานภาพของความเป็นวิชาชีพไม่ใช่แค่เพียงมีคุณสมบัติที่ต้องครบด้านเท่านั้น แต่ต้องสร้างความไว้วางใจให้กับสังคมด้วย สาธารณชนจะมีความศรัทธาและให้ความเชื่อถือตราบนานเท่านานที่ยังมีความไว้วางใจในผู้ประกอบการวิชาชีพนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบการวิชาชีพจึงต้องสร้างความไว้วางใจให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง ตราบใดที่ผู้ประกอบการวิชาชีพประสบความสำเร็จในการสร้างความไว้วางใจแก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นด้วยความประพฤติตนหรือการขาดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ผู้ประกอบการวิชาชีพนั้นก็จะสูญเสียสถานภาพของวิชาชีพของตนไป

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ของผู้สื่อข่าว นั้น กล่าวได้ว่า มีหลายแง่มุมและมโนทัศน์ประกอบหลากหลาย ทั้งนี้ จากงานวิจัยของ ตฤตถนัย นพคุณ (2541) พบว่าการอธิบายความหมายเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพ (มีอาชีพ) ของนักข่าวยังไม่ชัดเจนและเป็นระบบนัก ดังนั้นในการศึกษาวิจัยของตฤตถนัย เรื่อง “ความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์ไทย” จึงจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาแนวคิดพื้นฐานทางด้านสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องใน 3 แนวคิด

คือ แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสังคม แนวคิดเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชน และแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพและคุณค่าของข่าว ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า นักข่าวโทรทัศน์มืออาชีพจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน 4 ประการ ได้แก่ (1) ยึดมั่นในหลักอุดมการณ์ของสื่อมวลชนคือ รักเสรีภาพ มีความเป็นกลางและเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน ยึดมั่นข้อมูลที่ต้องเที่ยงตรง (2) เป็นผู้ที่มีทัศนคติเหมาะสมต่อวิชาชีพนักข่าว มีใจรักและปรารถนาให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าวิชาชีพของตน (3) มีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นนักข่าว และ (4) มีทักษะความเชี่ยวชาญการทำงานด้านข่าวโทรทัศน์ ต่อมาในงานวิจัยของฐิตินันท์ พงษ์สุทธรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547) เรื่อง “บุคลกรสื่อไทย: สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข” ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในวงการสื่อสารมวลชนของไทยเข้ามาประกอบการพิจารณาด้วย และได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของความเป็นวิชาชีพ (มืออาชีพ) ของบุคลกรสื่อออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ อุดมการณ์ ทัศนคติและลักษณะนิสัย และทักษะความเชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ในแง่ของอุดมการณ์ (Ideology) มีอุดมการณ์ 3 ประการที่มีความสำคัญต่อความเป็นวิชาชีพของบุคลกรสื่อ ได้แก่ (1) ความรักในเสรีภาพ (2) ความเป็นธรรมและความเป็นกลาง และ (3) ความเที่ยงตรงและถูกต้อง ส่วนในแง่ของทัศนคติและลักษณะนิสัย (Attitudes and Characteristics) พบว่า มีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ (1) มีความสนใจใคร่รู้ในทุก ๆ เรื่อง (2) มีอุปนิสัยขยันศึกษาหาความรู้และมุ่งพัฒนานตนเองอยู่เสมอ และ (3) มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ส่วนในแง่ของทักษะความเชี่ยวชาญ (Skill) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) ทักษะทั่วไปสำหรับสื่อมวลชน (Professional Skill) เช่น ความรู้พื้นฐานในด้านต่าง ๆ ทักษะในการหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะในการเขียน ทักษะทางภาษา เป็นต้น (2) ทักษะเฉพาะทางเทคนิค (Technical Skill) เช่น ความรู้ทางเศรษฐกิจสำหรับนักข่าวสายเศรษฐกิจ ความรู้ทางการเมืองสำหรับนักข่าวสายการเมือง เป็นต้น ซึ่งนักข่าวในแต่ละสาขาจำเป็นต้องมีทักษะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2547, น. iv-v)

ในขณะที่ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน หรือนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ ผู้สื่อข่าวหรือนักข่าวมืออาชีพในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป ดังเช่น บุญเลิศ ช้างใหญ่ หรือบุญเลิศ ศษายุทธเดช สื่อมวลชนผู้มากประสบการณ์ในงานข่าวการเมือง และงานข่าวต่าง ๆ เป็นเวลานานกว่า 30 ปี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักข่าวมืออาชีพว่า

เป็นนักข่าวที่มีความเชี่ยวชาญในการสื่อข่าว การสัมภาษณ์ การเขียนข่าว การเขียนบทความ สารคดี ฯลฯ ส่วนในการทำงานนั้นต้องทำงานด้วยจิตวิญญาณแห่ง

การเป็นสื่อมวลชนที่ดี เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม มีสำนึกในจริยธรรมวิชาชีพ เป็นที่ยอมรับยกย่อง และนับถือในฐานะเป็นแบบอย่างของนักข่าวด้วยกัน มีความสุขกับงานที่ตนรัก ชื่นชอบความเป็นอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ปรารถนาสินจ้างรางวัลหรือคำสรรเสริญเยินยอ ไม่รับสินบน ไม่ใช้ความเป็นนักข่าวแสวงหาผลประโยชน์ รับผิดชอบต่อจริยธรรมการหาข่าว การเสนอข่าว การเขียนบทวิเคราะห์วิจารณ์ มีความเก่งและความกล้าในการหาข่าว การเขียนข่าว และการวิเคราะห์วิจารณ์ นักข่าวมืออาชีพจะหายใจเป็นข่าว ครุ่นคิดประเด็นข่าว คิดถึงการหาแหล่งข้อมูลและวิธีหาความจริง วิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย และทำงานเป็นทีม” (บุญเลิศ ศชายุทธเดช, 2545, น. 89-90)

จากแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพโดยทั่วไป และความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า หากพิจารณาถึงความเป็นวิชาชีพหรือความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น ย่อมต้องพิจารณาในหลายองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งต้องนำองค์ประกอบทั้งทางด้านหลักปรัชญาและอุดมการณ์เชิงวิชาชีพการสื่อสารมวลชน หลักจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ หลักเชิงปฏิบัติการด้านการสื่อข่าวและการรายงานข่าวซึ่งประกอบด้วยความรู้ที่จำเป็น และทักษะความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังต้องนำหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของนักข่าวหรือผู้สื่อข่าว รวมไปถึงหลักการทางด้านจิตวิทยาในการทำงาน เช่น ในด้านของแรงจูงใจในการทำงาน ความคาดหวังในการประกอบวิชาชีพ เข้าร่วมร่วมพิจารณาด้วย จึงจะทำให้เห็นภาพรวมของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวในหลายแง่มุมอย่างรอบด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ (Concept of Competency)

ความหมายของความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency)

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะ หรือ Competency มักถูกนิยาม หรือให้คำจำกัดความที่แตกต่างกันออกไป ตามความเข้าใจของนักวิชาการแต่ละคนหรือแต่ละสถาบัน ด้วยเหตุนี้ “คำจำกัดความ” ของ ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) จึงยังหาข้อสรุปที่ชัดเจน และตายตัวยังไม่ได้ องค์กฤษฎ์นนำหลายแห่งต้องการนำ ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ไปใช้จึงมักต้องเสียเวลาอย่างมากไปกับ

การพยายามหาคำจำกัดความ หรือสร้างคำจำกัดความของคำว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ดังกล่าว

นักวิชาการในประเทศไทยหลายท่านต่างก็ให้ “คำแปล” และ “คำจำกัดความ” ไว้แตกต่างกัน เช่น บางท่านแปลว่า “ขีดความสามารถ” บางท่านแปลว่า “สมรรถนะ” หรือบางท่านแปลว่า “ศักยภาพ” เป็นต้น ทั้งนี้ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้คำว่า “ความสามารถเชิงสมรรถนะ” อย่างไรก็ตาม

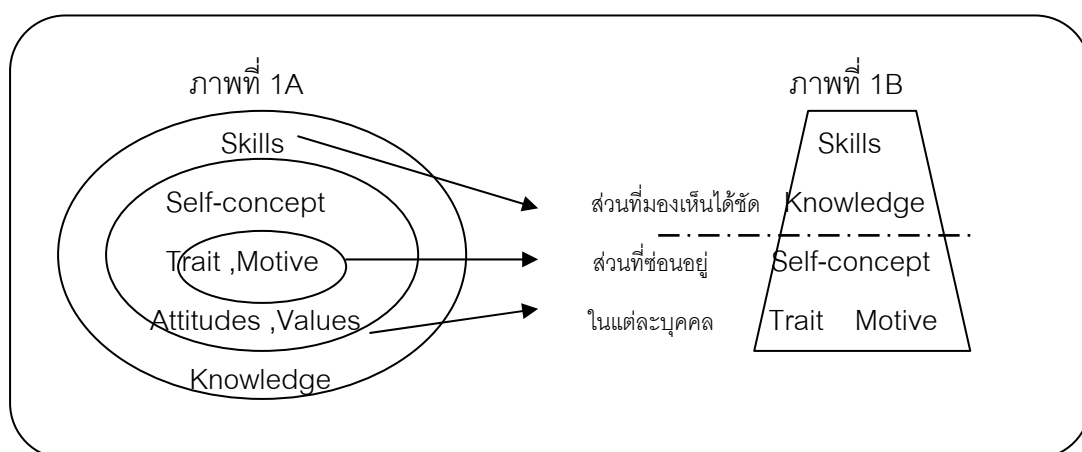
นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับ ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) เกือบทั้งหมดจะอ้างอิงถึงความหมาย หรือ คำนิยามของ เดวิด ซี.แมคคลีแลนด์ (David C. McClelland) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดคำนิยามของคำว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ซึ่ง “ความหมาย” และ “องค์ประกอบ” ของ ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ที่ เดวิด ซี. แมคคลีแลนด์ (David C. McClelland) ได้สร้างไว้ ดังนี้

เดวิด ซี. แมคคลีแลนด์ (David C. McClelland) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) คือบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนด ในงานที่ตนรับผิดชอบ”

ทั้งนี้ Competency มีองค์ประกอบดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2

แสดงความหมายของ Competency ตามแนวคิดของ McClelland

จากภาพดังแสดงไว้ข้างต้น แมคคลีแลนด์ ได้อธิบายในเชิงเปรียบเทียบว่า “ภาพที่ 1A” คือองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 5 ประการของความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ในขณะที่ “ภาพที่ 1B” เป็นการแบ่งองค์ประกอบของความสามารถเชิงสมรรถนะ ตามความยาก-ง่ายของการพัฒนา กล่าวคือส่วนที่เป็น Knowledge (ความรู้) และ Skills (ทักษะ) นั้น ถือว่าเป็นส่วนที่คนแต่ละคนสามารถพัฒนาให้มีขึ้นได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้า (ทำให้เกิดความรู้ – Knowledge) และการฝึกฝนปฏิบัติ (ทำให้เกิดทักษะ – Skills) ซึ่งในส่วนนี้นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “Hard Skills” ในขณะที่องค์ประกอบส่วนที่เหลือคือ Self-concept (ทัศนคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) รวมทั้ง trait (บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยาก เพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล และในส่วนนี้นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “Soft Skills” เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) ความอดทนต่อความกดดัน (Stress Tolerance) เป็นต้น

แมคคลีแลนด์ ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทั้ง 5 ส่วนไว้ดังนี้

- ทักษะ (Skills) สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะของหมอฟันในการอุดฟันโดยไม่ทำให้คนไข้รู้สึกเสียวเส้นประสาทหรือเจ็บ
- ความรู้ (Knowledge) ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านการบริหารต้นทุน เป็นต้น
- ท่าทีต่อตนเอง (Self-concept) ทัศนคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น Self – confidence คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ เป็นต้น
- บุคลิกลักษณะ (Trait) บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น เช่น เขาเป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือเขามีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
- แรงจูงใจ (Motive) แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมายของเขา เช่น บุคคลที่มุ่งผลสำเร็จ (Achievement Orientation) มักชอบตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย และพยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าที่ตั้งไว้ ตลอดจนพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองตลอดเวลา

องค์ประกอบทั้ง 5 ส่วนข้างต้นนี้ได้กลายมาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำราความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) มากมายตัวอย่างเช่น สก็อต บี. แพรี (Scott B. Parry) นักวิชาการชื่อดังท่านหนึ่งที่ผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ ก็ใช้องค์ประกอบ 5 ส่วนของ แมคคลีแลนด์ มาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” ของ

ความสามารถเชิงสมรรถนะ (competency) เช่นกันแต่ในส่วนของ สก็อต บี. แพรี ได้รวมส่วนที่เป็น Self-concept และ Trait, Motive ไว้ด้วยกันและเรียกทั้งหมดนี้ว่า “คุณลักษณะ” หรือ Attributes

สก็อต บี. แพรี (Scott B. Parry) นิยามความสามารถเชิงสมรรถนะ (competency) ว่าเป็นกลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่งๆ ซึ่งกลุ่มความรู้ ทักษะและคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

แคลมป์ จี. โอ. (Klemp, G.O.) ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรบุคคล ให้ความหมายของความสามารถเชิงสมรรถนะ (competency) ว่าเป็น บุคลิกลักษณะที่อยู่ภายในบุคคล ซึ่งมีผลต่อความมีประสิทธิภาพ หรือผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ

แกเนช เซอร์มอน (Ganesh Shermon) ได้กล่าวถึงความหมายของ competency ในหนังสือของเขาชื่อ “Competency Based HRM” ระบุว่า competency สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความหมายคือ

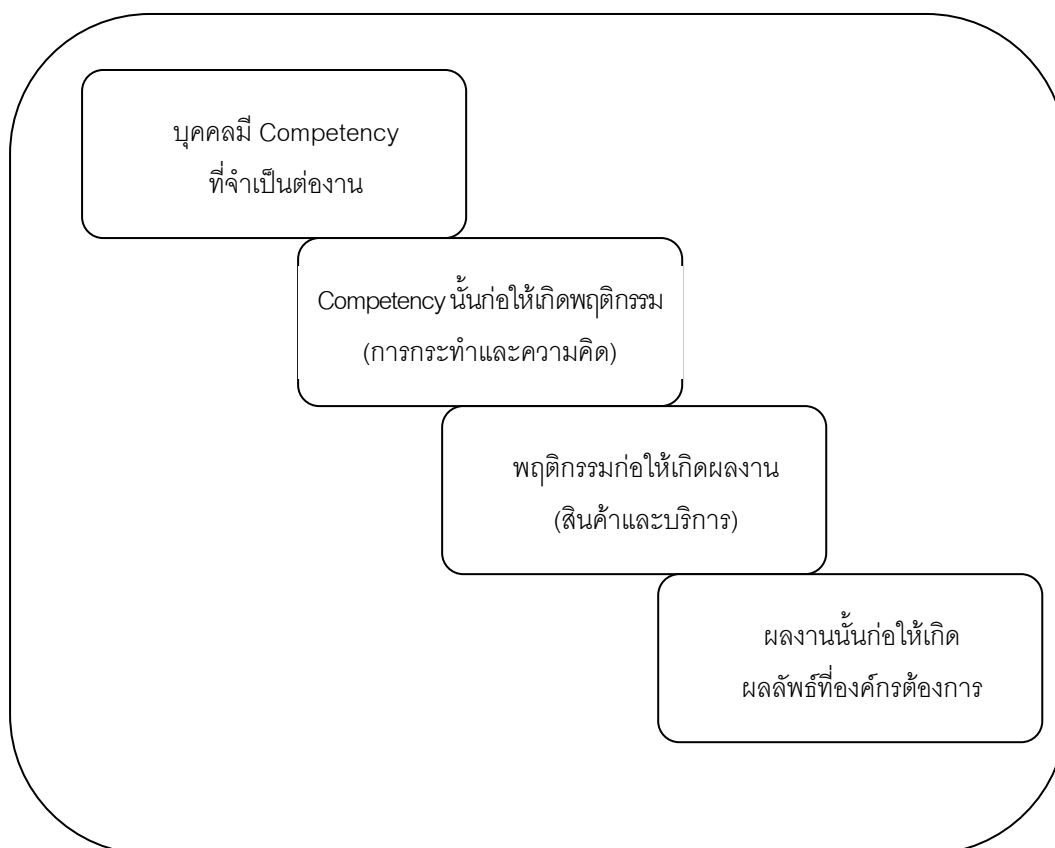
ความหมายที่ 1 competency หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในขอบเขตงานที่ตนรับผิดชอบ

ความหมายที่ 2 Competency หมายถึง คุณสมบัติที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายทั้ง 2 ประการข้างต้น เซอร์มอน ยึดถือ competency ในความหมายที่ 2 ในการศึกษาของเขา ทั้งนี้เพราะ Competency ในความหมายที่ 2 จะทำให้บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรม $\Rightarrow$ อันนำมาสู่ผลงาน $\Rightarrow$ และผลสุดท้าย นำมาซึ่งผลลัพธ์ทางธุรกิจที่องค์กรต้องการ เขาได้แสดงแนวคิดของเขาออกมาดังปรากฏในแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3

แสดงความหมายของ Competency ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ผลงาน และผลลัพธ์

ความหมายโดยสรุป จากแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ที่หลากหลายของนักวิชาการต่างๆข้างต้น สามารถสรุปความหมายของความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ที่จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) คือความรู้ (Knowledge) ทักษะ (skills) และ คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic or Attributes) ทำที่ต่อตนเอง (Self-concept) และแรงจูงใจ (Motive) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงาน ในความรับผิดชอบของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและดีกว่าผู้อื่น

ความแตกต่างความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) กับทักษะ ความรู้ ทักษะ และ แรงจูงใจ

เดวิด ซี. แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) ได้อธิบายไว้ว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นมาจากความรู้ (Knowledge) ทักษะ (skills) และ ทักษะ/แรงจูงใจ (Attitude/Motives) แต่สิ่งที่มักจะทำให้คนทั่วไปสับสนคือ Competency แตกต่างจากความรู้ ทักษะ และทักษะ/แรงจูงใจ อย่างไร และความรู้หรือทักษะที่บุคคลมีอยู่นั้น ถือเป็น Competency หรือไม่

จากการศึกษาของ เดวิด ซี. แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) พบว่า ความสามารถเชิงสมรรถนะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ความสามารถเชิงสมรรถนะขั้นพื้นฐาน (Threshold Competencies) ซึ่งหมายถึง ความรู้ หรือทักษะขั้นพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องมีในการทำงาน เช่น ความสามารถในการอ่าน หรือ ความรู้ในสินค้าที่ตนขายอยู่ประจำ เป็นต้น ซึ่งความสามารถเชิงสมรรถนะขั้นพื้นฐานเหล่านี้ ไม่ทำให้บุคคลมีผลงานที่แตกต่างจากผู้อื่น หรือไม่สามารถทำให้บุคคลมีผลงานที่ดีกว่าผู้อื่นได้ ดังนั้น ความสามารถเชิงสมรรถนะในกลุ่มนี้จึงไม่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการมากนัก นักวิชาการบางกลุ่มถึงขั้นลงความเห็นว่าความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานเหล่านี้ ไม่ถือว่าเป็นความสามารถเชิงสมรรถนะ

2. ความสามารถเชิงสมรรถนะที่ทำให้บุคคลแตกต่างจากผู้อื่น (Differentiating Competencies) หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีผลการทำงานสูงกว่ามาตรฐานหรือดีกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งความสามารถเชิงสมรรถนะในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นที่การใช้ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอื่นๆ (รวมถึง ค่านิยม แรงจูงใจ และทัศนคติ) เพื่อช่วยให้เกิดผลสำเร็จที่ดีเลิศในงาน อีกทั้งยังเป็น ความสามารถเชิงสมรรถนะที่นักวิชาการจำนวนมากให้ความสำคัญในการพัฒนาให้มีขึ้นในบุคคล มากกว่าความสามารถเชิงสมรรถนะกลุ่มแรก ตัวอย่างเช่น การศึกษาของสถาบันชื่อดังด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แห่งหนึ่งชื่อ Schoonover Associates ก็มุ่งศึกษาและให้ความสำคัญ เฉพาะ Differentiating Competency โดยสถาบันแห่งนี้ได้อธิบายถึงความแตกต่างของความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจ/ทัศนคติ กับ Competency ในเชิงเปรียบเทียบดังนี้

2.1 Competency กับ Knowledge : Competency จะหมายถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลงานที่ดีเลิศ (Excellent Performance) เท่านั้น ดังนั้น ตัวความรู้ (Knowledge) โดยๆ จึงไม่ถือว่าเป็น Competency เว้นแต่ความรู้ในเรื่องนั้นๆจะสามารถนำมาประยุกต์หรือนำมาใช้กับ พฤติกรรมซึ่งทำให้เกิดความสำเร็จในงาน จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ Competency ตัวอย่างเช่น

ความรู้และความเข้าใจในความไม่แน่นอนของ “ราคา” ในตลาด ถือว่าเป็น “ความรู้” (Knowledge) แต่ความสามารถในการนำความรู้และความเข้าใจในความไม่แน่นอนของราคาในตลาด มาพัฒนารูปแบบการกำหนด “ราคา” ได้นั้น จึงจะถือเป็นความสามารถ (Competency)

2.2 Competency กับ Skills: Competency ยังเกี่ยวข้องกับทักษะ (skills) แต่จะหมายถึงเฉพาะการใช้ทักษะที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างชัดเจน ดังนั้น ทักษะเพียงอย่างเดียวยังไม่ถือว่าเป็น Competency ตัวอย่างเช่น

ความสามารถในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ถือเป็นทักษะ (Skills) แต่ความสามารถในการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ใหม่ (Positioning) ในตลาดให้แตกต่างจากคู่แข่ง ถือเป็น Competency

2.3 Competency กับ Motive/Attitude: Competency ไม่ใช่แรงจูงใจหรือทัศนคติ (Motive/Attitude) แต่เป็นแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตนมุ่งหวังไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมายของเขา ตัวอย่างเช่น

ความต้องการความสำเร็จเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดหรือทัศนคติที่ต้องการสร้างผลงานที่ดีแต่ความสามารถในการทำงานให้สำเร็จตรงตามเวลาที่กำหนดถือเป็น Competency

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของ Schoonover Associates เชื่อว่า ความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ/ทัศนคติใดๆ ไม่ใช่ความสามารถ (Competency) แต่เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดความสามารถ (Competency)

ความสามารถหลัก (Core Competency)

ความสามารถหลัก (Core Competency) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลงานของบุคคลแต่ละคนและผลประกอบการโดยรวมขององค์กร จากการศึกษพบว่า ผู้ที่เริ่มนำคำว่า “Core Competency” มาใช้เป็นคนแรก คือ ซี.เค. พรฮาสด (C.K. Prahalad) และแกรี่ แฮเมล (Gary Hamel) ซึ่งทั้งสองได้กล่าวถึง ความสามารถ(Core Competency) ไว้ในหนังสือของเขาชื่อ Competing for the future ว่า “องค์กรจะมีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน ด้วยการนำความสามารถหลัก (Core Competency) เพียงไม่กี่ตัวที่ส่งผลกระทบต่อสินค้าทั้งหมดขององค์กรมาใช้”

C.K. Prahalad and Gary Hamel ได้ให้คำนิยาม ความสามารถหลัก (Core Competency) ไว้ว่าคือ กลุ่มความรู้ทางเทคนิคที่เป็นหัวใจขององค์กร และก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ลอกเลียนแบบได้ยาก ความสามารถหลัก (Core Competency) เป็นสิ่งที่ผู้นำหรือผู้บริหารขององค์กรจงใจสร้างหรือกำหนดขึ้น

ตัวอย่างเช่น ความสามารถหลัก (Core Competency) ของบริษัทแคนนอน (Canon) คือ ความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับ “แสง ภาพ และไมโครโปรเซสเซอร์” ซึ่งทำให้แคนนอน (Canon) ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรม “เครื่องถ่ายภาพเอกสาร เลเซอร์พรีนเตอร์ และกล้องถ่ายรูป”

เมื่อ ความสามารถ (Competency) ถูกนิยามว่า สัมพันธ์กับการงาน (Tasks, Results and Outputs) และคุณลักษณะของบุคคล (ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ) ความสามารถหลัก (Core Competency) จึงเป็นสิ่งที่องค์กรจำเป็นต้องกำหนดให้มีขึ้นก่อน ทั้งนี้เพราะ (Core Competency) เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสามารถ (Competency) ขององค์กรและความสามารถ (Competency) ของบุคคลในองค์กรนั้น ๆ ต่อไป

ความสามารถหลัก (Core Competency) ในความเห็นของ C.K. Prahalad and Gary Hamel ยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ความสามารถหลัก (Core Competency) ขององค์กรและความสามารถหลัก (Core Competency) ของบุคคล ซึ่งความแตกต่างระหว่าง ความสามารถหลักขององค์กร และความสามารถหลักของบุคคลแสดงไว้ในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2

ความแตกต่างระหว่าง Core Competency ขององค์กรและบุคคล

	องค์กร(Organization)	บุคคล (Individual)
ขอบเขต	องค์กร	เฉพาะบุคคล
ระดับของเป้าหมาย	มุ่งไปที่เป้าหมายทางกลยุทธ์	มุ่งไปที่ “การปฏิบัติงาน”
หน่วยที่เกี่ยวข้อง	หน่วยธุรกิจต่างๆ(Business Units)	พนักงาน
ลักษณะของงาน	เป็นระดับ “กระบวนการ”	เป็นระดับ “กิจกรรม”
การนำ Competency ไปใช้	ทั่วทั้งองค์กร	เฉพาะตำแหน่งงาน

จากตารางที่ 2.2 จะเห็นว่าความสามารถหลัก (Core Competency) ขององค์กร กำหนดมาจาก “เป้าหมายทางกลยุทธ์” ขององค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถ

และความสำเร็จในการแข่งขันให้เกิดขึ้นแก่ทุกๆหน่วยธุรกิจทั่วทั้งองค์กร ในขณะที่ความสามารถหลัก (Core Competency) ของคนจะมุ่งไปที่ “ตัวบุคคล” มากกว่า “องค์กร” นอกจากนี้ความสามารถหลัก (Core Competency) ของบุคคลยังอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ “ตำแหน่งงาน” ของบุคคลนั้น ๆ ด้วย

กล่าวโดยสรุปความสามารถหลัก (Core Competency) ขององค์กร คือ สิ่งที่ต้องการทำได้ดีที่สุดเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางกลยุทธ์ และเป็นแนวทางในการกำหนดกระบวนการทำงานต่าง ๆ ที่ทำให้องค์กรมีความได้เปรียบในการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่ความสามารถหลัก (Core Competency) ของบุคคลคือ สิ่งที่ทำให้บุคคลทำงานในตำแหน่งที่ตนรับผิดชอบได้ดีกว่าผู้อื่น

องค์ประกอบของความสามารถเชิงสมรรถนะ

โดยทั่วไปความสามารถหลัก (Competency) จะมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 2.3 ประกอบ)

- ความหมายและคำจำกัดความของความสามารถ นั้นๆ (Competency Names and Definitions)
- กลุ่ม / หมวดหมู่ความสามารถ (Competency Categories)
- ตัวชี้วัดพฤติกรรม (Behavioral Indicators) และ ระดับของพฤติกรรมที่วัดประเมินได้ (Proficiency Scales)

ตัวอย่างในตารางที่ 2.3 แสดงให้เห็นว่า Proficiency Scales และ Behavioral Indicators จะใช้ร่วมกันในการกำหนดระดับ Competency แต่ละตัวที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล

แนวทางในการกำหนด Proficiency Scales และ Behavioral Indicators มีด้วยกันหลายวิธี โดยในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนจะขอเสนอแนวทาง ในการกำหนดระดับ Competency ที่นิยมใช้กันอยู่ 3 วิธี ซึ่งโดยทั่วไปมักนำหลักการแบ่ง Scale ออกเป็น 5 ระดับ หรือที่นิยมเรียกว่า 5-Point Scale มาเป็นแนวทางในการกำหนดระดับของ Competency แต่ละแบบคือ

1. Hierarchy Role หรือ กำหนดตามบทบาทสายการบังคับบัญชา
2. Expert Model หรือกำหนดตามความเชี่ยวชาญ
3. Global Scale หรือ กำหนดตามเกณฑ์คุณภาพ/มาตรฐาน คุณภาพสากล

ตารางที่ 2.3

รูปแบบที่แสดงความหมาย หมวดหมู่ และระดับพฤติกรรมที่ชัดเจนของความสามารถ
(Competency)

Competency Name :	Analytical Problem Solving
Competency Category/	
Cluster :	Performance Skills / Individual Skills
Competency Definition :	วิเคราะห์ปัญหาและประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการที่เป็นระบบ ใช้หลักตรรกศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเครื่องมือแก้ปัญหาอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหา

ระดับ (Level)	ตัวชี้วัดด้านพฤติกรรม (Behavioral Indicators)
1. (ง่ายที่สุด)	วิเคราะห์รายงานและข้อมูลทางเทคนิคเพื่อใช้ในการตัดสินใจ
2.	ระบุขอบเขตปัญหา โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจ หรืองานวิจัยและสถิติที่มีอยู่แล้ว ในการค้นหาหนทางในการแก้ปัญหา
3.	ใช้คณิตศาสตร์ สถิติ และเทคนิคการวิจัยในการทดสอบทางเลือกต่างๆ ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน
4. (ยากที่สุด)	ใช้เทคนิคระดมสมอง การวิเคราะห์ต้นทุน-กำไร และเทคนิคอื่นๆ ในการออกแบบระบบและผลิตภัณฑ์ เพื่อป้องกันปัญหาที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น (ปัญหาที่สามารถป้องกันได้ล่วงหน้า)

1. กำหนดตาม บทบาทตามสายการบังคับบัญชา หรือ Hierarchy Role (รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 2.3) ระดับ Competency ที่ง่ายที่สุด คือ Competency ในระดับพนักงาน จนถึงระดับที่ยากที่สุด คือ ระดับผู้บริหารสูงสุดขององค์กร โดยมีตัวชี้วัดด้านพฤติกรรมที่แสดงออกแตกต่างกัน ดังนี้

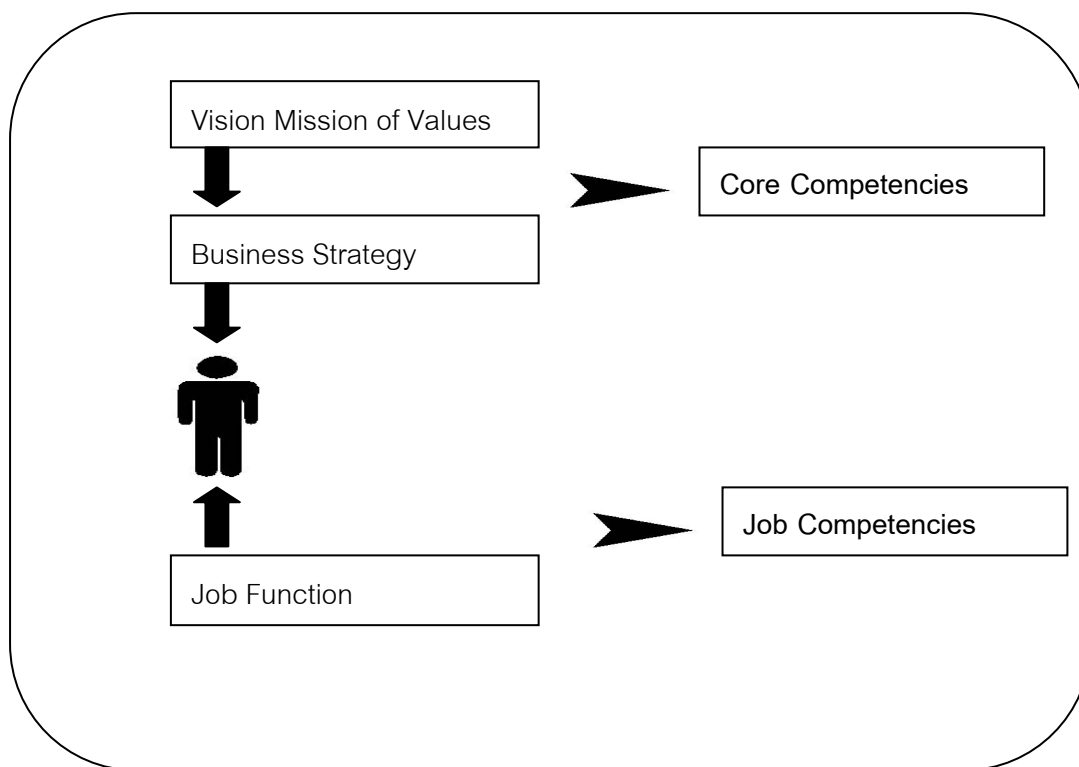
- ระดับพนักงาน หรือ Support Staff เป็นระดับที่องค์กรคาดหวังให้พนักงานกลุ่มนี้เกิดทักษะและความชำนาญในงานที่ตนรับผิดชอบ

- ระดับหัวหน้างาน หรือ Supervisor เป็นระดับที่องค์กรคาดหวังให้พนักงานในระดับนี้สามารถสอนงานได้ เป็นระดับที่มีความรู้ ทักษะและความชำนาญในงานเป็นอย่างดี จนสามารถสอนงานพนักงานอื่น (โดยเฉพาะพนักงานระดับ Support Staff) ได้
 - ระดับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจเรียกว่า Professional เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในงานอย่างดีเลิศ แต่อาจจะขาดทักษะในด้านการบริหาร ดังนั้น Competency ของพนักงานในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นที่ความสามารถในการนำความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญของตนมาสร้าง หรือปรับปรุงวิธีการทำงานในหน่วยงานของตน
 - ระดับผู้บริหาร หรือ Manager เป็นกลุ่มผู้บริหารระดับสูงที่องค์กรคาดหวังให้มีความสามารถในการวางแผนงานและจัดระบบงาน
 - ระดับผู้บริหารระดับสูงสุด หรือ Top Executive เป็นกลุ่มผู้บริหารสูงสุดที่กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ขององค์กร
2. ใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการจัดระดับพฤติกรรม หรือ Expert Proficiency Scales โดยทั่วไปมักมี 5 ระดับ จากระดับต่ำสุดถึงระดับสูง คือ Beginners, Novice, Intermediate, Advance และ Expert ซึ่งบางตำราอาจแบ่งถึง 6 ระดับ โดยระดับสูงสุด คือ Guru ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่า Expert
3. นำเกณฑ์คุณภาพหรือมาตรฐานสากลมาเป็นตัวกำหนดระดับ หรือ Global Proficiency Scales โดยการแบ่งระดับ Competency จะคล้ายๆ กับ Expert Scale ข้างต้น โดยเริ่มต้นจากระดับต่ำสุดไปถึงสูงสุด ดังนี้ คือ
- ยังทำไม่ได้ตามมาตรฐาน (Not meet Standard)
 - ทำได้ตามมาตรฐานที่กำหนดบางส่วน (Partially Meet Standard)
 - ทำได้ตามมาตรฐานที่กำหนด (Meet Standard)
 - ทำได้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด (Exceeds Standard)
 - ทำได้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดมาก (Substantially Exceeds Standard)

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency Frameworks)

การสร้าง Competency Model มักเริ่มต้นจากการนำวิสัยทัศน์ (Vision) และ/หรือ พันธกิจ (Mission) และ/หรือ ค่านิยมหลัก (Values) ขององค์กร (จะใช้ตัวใดตัวหนึ่งหรือใช้ทั้งหมด คือ Vision , Mission และ Values ร่วมกันก็ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์กร) มาเป็นตัวตั้งในการกำหนด Competency โดยมีกระบวนการดังแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4
แสดงแนวคิดทั่วไปในการสร้าง Competency Model

ในกรณีที่องค์กรได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือค่านิยมหลักไว้เรียบร้อยแล้ว การหา Competency มักเริ่มต้นจากการนำวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือค่านิยมหลักมาพิจารณาหา Core Competencies (สมรรถนะหรือ ความสามารถหลักขององค์กร) จากนั้นนำมาพิจารณาร่วมกับงาน (Job) ในหน่วยต่าง ๆ ในองค์กร โดยจะพิจารณาว่างานที่ออกแบบมาให้ตอบสนองต่อกลยุทธ์ขององค์กรนั้น ผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวจำเป็นต้องมี Competency อะไรจึงจะสามารถทำงานนั้นได้ดี ในขั้นนี้เราจะได้ Job Competencies ของงานต่าง ๆ ในองค์กร จากนั้นจึงนำ Competency ที่ได้มาทั้ง 2 ส่วนดังกล่าวมาสร้างเป็น Competency Model

แบบจำลองความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency Model)

การออกแบบแบบจำลองความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency Model) สามารถทำได้หลายวิธี โดยทั่วไปมักเริ่มจากการแบ่งกลุ่มความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) ตามที่องค์กรต้องการ เช่น

1. แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ Core Competency และ Job Competency ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.4 ข้างต้น
2. นำ Core Competency ขององค์กรและ Job Competency มาแบ่งออกเป็นความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่องค์กรต้องการ ดังตัวอย่างที่แสดงในตารางที่ 2.4 และแผนภาพที่ 2.3 และ 2.4

ตารางที่ 2.4

ตัวอย่างการจัด Competency ตามหมวดหมู่ที่องค์กรกำหนด

Competency Cluster	Competencies
Individual Skills (ความสามารถส่วนบุคคล)	• Communication • Self-confidence • Creativity and Innovation
Management Skills (ความสามารถทางการบริหาร)	• Managing and Developing Others • Team Building • Financial Management
Technical Skills (ทักษะทางเทคนิค)	• Computer Literacy • Customer Knowledge • Product Knowledge

ในส่วนนี้ ได้อธิบายความเป็นมา ความหมายและองค์ประกอบของความสามารถ (Competency) ตลอดจนวิธีการสร้างแบบจำลองความสามารถ (Competency Model) พร้อมทั้งได้รวบรวมแนวคิดและงานของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายท่านมานำเสนอ ในส่วนต่อไปผู้เขียนจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ต่อไป

แนวคิดและหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ

การวิเคราะห์องค์ประกอบ หรือการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เป็นเทคนิคหนึ่งในการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate Statistical Technique) มีนักวิชาการบางกลุ่มบางสถาบันเรียกว่า “การวิเคราะห์ตัวประกอบ” (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537, น. 328) หรือบางตำรา ก็เรียกว่า “การวิเคราะห์ปัจจัย” การวิเคราะห์องค์ประกอบนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือการลดจำนวนตัวแปรที่มีหลายตัวให้เป็นปัจจัยเพียงไม่กี่ปัจจัย และการทดสอบยืนยันความถูกต้องของการสร้างมาตรวัด

1. การลดจำนวนตัวแปรให้น้อยลง (Data Reduction)

การลดจำนวนตัวแปรให้น้อยลงทำได้โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือความร่วมกัน (Communality) ระหว่างตัวแปรเป็นฐานในการเปลี่ยนสภาพตัวแปรหลายตัวให้มารวมกันเป็นปัจจัยเพียงไม่กี่ปัจจัย แต่ละปัจจัยจะประกอบด้วยตัวแปรหลายตัวที่มีความร่วมกันสูงในการเปลี่ยนสภาพตัวแปรให้เป็นปัจจัยจะต้องพยายามให้ปัจจัยที่ได้สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรให้ได้มากที่สุด

สมมติว่ามีตัวแปร 20 ตัวแปร เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยอาจแยกปัจจัยได้เป็น 4 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยทั้งสี่ปัจจัยควรที่จะสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้ง 20 ตัวแปรให้ได้มากที่สุด เช่น ร้อยละ 60 ขึ้นไป หากผู้ศึกษาต้องการนำปัจจัยทั้งสี่ไปใช้แทนตัวแปรทั้งหมด แต่ถ้าหากต้องการศึกษาการรวมกลุ่มของตัวแปรเป็นปัจจัย ก็ไม่มีความจำเป็นว่าต้องอธิบายได้ร้อยละเท่าใดของการผันแปรทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติปัจจัยที่สกัดได้จากการวิเคราะห์อาจมีหลายปัจจัยหรือเท่ากับจำนวนตัวแปรจึงจะสามารถอธิบายการผันแปรได้ครบ ดังนั้น ในบางครั้งเพื่อความประหยัด และสะดวกแก่การจัดการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาอาจไม่ใช้ปัจจัยที่รวมกันแล้วอธิบายการผันแปรของตัวแปรหมดทุกตัว กล่าวคืออาจเลือกใช้เพียง 3 – 4 ปัจจัยหรือน้อยกว่านั้นอธิบายการผันแปรได้มากเพียงพอ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537, น. 329)

2. การทดสอบยืนยันความถูกต้องของมาตรวัด (Confirmatory Factor Analysis)

ในการวิจัยบ่อยครั้งที่ผู้ศึกษาได้สร้างมาตรวัดขึ้นมาใหม่ที่ประกอบด้วยตัวแปรหลายตัว และมีการให้น้ำหนักมากน้อยของแต่ละตัวแปรที่นำมารวมกัน ปัญหาคือ มาตรวัดที่สร้างขึ้นมานั้นควรรวมตัวแปรต่าง ๆ นั้นหรือไม่ และการให้น้ำหนักของตัวแปรเหล่านั้นมีความถูกต้อง

หรือไม่ เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทดสอบความถูกต้องของการสร้างมาตรวัดดังกล่าว จึงเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อการยืนยัน (สุชาติ ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์, 2537, น. 330)

จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีหลักใหญ่ ๆ ที่ต้องการอยู่ 2 ลักษณะคือ มีความง่ายเชิงสถิติ และมีความหมายในเนื้อหา ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้ (สำราญ มีแจ้ง, 2544, น. 198)

1. เพื่อให้ทราบว่าโครงสร้างอะไรบ้าง ที่ช่วยอธิบายตัวแปรมากมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้
2. ต้องการทดสอบทฤษฎีที่เกี่ยวกับจำนวนและธรรมชาติของโครงสร้างตัวประกอบว่า ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของตัวแปรที่กำลังศึกษาอยู่หรือไม่
3. ต้องการพิจารณาผลต่อโครงสร้างตัวประกอบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในตัวแปร และจากสภาพการณ์ที่วัด
4. ต้องการพิสูจน์ข้อค้นพบที่คนอื่นและตนเองทำ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างใหม่จากประชากรกลุ่มเดียวกัน หรือใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่แตกต่างกัน
5. ต้องการทดสอบผลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบที่แตกต่างกัน

ลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบข้อมูลที่จะนำมาใช้จะต้องมีการวัดในระดับช่วง (Interval Scale) กรณีที่ข้อมูลของตัวแปรใดไม่จัดอยู่ในระดับช่วง เช่น เพศ อาชีพ ศาสนา ฯลฯ กรณีเช่นนี้ต้องแปลงข้อมูลเหล่านั้นเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ก่อน (ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวจะมีค่าเป็น 1 หรือ 0 เท่านั้น)

การใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ

เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ได้ ดังนี้

- เพื่อศึกษาการรวมกลุ่มของตัวแปร

- เพื่อกำหนดน้ำหนักเชิงสัมพัทธ์ของตัวแปรที่นำมาใช้ในการสร้างมาตรวัดประกอบ (Composite Measure)
- เพื่อแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน เมื่อใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติที่มีข้อจำกัด ห้ามมิให้ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันมาก
- เพื่อยืนยันความถูกต้องของแบบแผนการให้น้ำหนักของตัวแปรที่นำมาสร้างมาตรวัด

ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีขั้นตอนสำคัญดังนี้ (สำราญ มีแจ้ง, 2544, หน้า 198)

1. การรวบรวมและจัดเตรียมข้อมูล ทั้งนี้ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบจะต้องมีการวัดในระดับช่วง (Interval Scale) ขึ้นไป
2. การจัดทำตารางเมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยเฉพาะ
3. การสกัดองค์ประกอบหรือปัจจัย
4. การหมุนแกนเพื่อตีความหมายองค์ประกอบให้ชัดเจนขึ้น
5. การแปลความหมายองค์ประกอบหลังการหมุนแกน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยที่ผ่านมามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทั้งด้านการทำข่าวและอาชีพอื่น ๆ ในแง่มุมต่าง ๆ ที่น่าสนใจซึ่งผู้ศึกษานำมาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย การศึกษาดังกล่าวประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

รัตนภรณ์ ศรีอำพันธ์ (2539) เปรียบเทียบบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวสายการเมืองของสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ ด้วยการสำรวจความเห็นผู้สื่อข่าวสายการเมืองทำเนียบรัฐบาลจำนวน 155 คน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการ

ปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวสายการเมืองกับการตัดสินใจของบรรณาธิการข่าว สื่อแต่ละประเภทเห็นต่างกันเรื่องที่หัวหน้าข่าวมีส่วนในการตัดสินใจเลือกประเด็นข่าวที่น่าสนใจ การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานภาคสนาม การเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ การใช้ภาษา และการนำเสนอเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท รูปแบบการนำเสนอข่าวตามความจริงที่เกิดขึ้น ผู้สื่อข่าวแต่ละสื่อส่วนใหญ่พอใจปฏิบัติหน้าที่ในสื่อที่ตนเองสังกัดอยู่เดิม มากกว่าการเปลี่ยนไปสังกัดสื่ออื่น เช่นเดียวกับการสำรวจความเห็นนักการเมือง 120 คน และนักข่าวสายการเมือง 98 คน เกี่ยวกับการรับรู้หน้าที่ของหนังสือพิมพ์พบว่า การรับรู้คติการหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่แตกต่างกันในประเด็นต่างๆ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ควรเป็นฝ่ายค้านตรวจสอบรัฐบาล หนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่มีเสรีภาพแต่ไม่มีความรับผิดชอบ ข่าวควรเน้นเรื่องราวดี ๆ ที่สร้างสรรค์พัฒนามากกว่าเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้ง สร้างความเสียหาย เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน

จินตนา ตันสุวรรณนนท์ (2541) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ พบว่า นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยที่มีผลมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ ความคลุมเครือของปัญหาทางจริยธรรม ปัจจัยที่เกิดจากธรรมชาติในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์คือข้อจำกัดด้านเวลา ปัจจัยด้านมาตรการและกลไกในการตรวจสอบควบคุมกันเองในแวดวงวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไม่มีประสิทธิภาพ และปัจจัยด้านผู้อ่าน ส่วนทัศนคติและความเห็นของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อจรรยาบรรณวิชาชีพหนังสือพิมพ์ผลการวิจัย พบว่านักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เห็นว่าจรรยาบรรณเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในกรณีที่เกิดปัญหาทางจริยธรรมขึ้น และสามารถควบคุมความประพฤติให้นักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ส่วนการศึกษาด้านจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าช่างภาพหนังสือพิมพ์ที่สำรวจในกรุงเทพมหานคร 13 แห่ง จำนวน 105 คน มีจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรับผิดชอบต่อ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านความเป็นกลาง ส่วนจิตสำนึกที่น้อยที่สุดคือด้านเสรีภาพ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมถ่ายภาพทุกประเด็นปัญหาที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม ยึดถือค่านิยมผูกพันกับหน้าที่ เน้นการพูดความจริง เลือกรักดี ผู้อ่านหรือประชาชน อิงทั้งคุณค่าข่าวและหลักจริยธรรม หากมองในภาพรวมการตัดสินใจเชิงจริยธรรมด้านการเลือกรักดีจะแปรผันไปตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ ระดับการศึกษารายได้ ต่อเดือน และความผูกพันกับศาสนา

การค้นพบของดวงพร อัสววิไล (2539) ที่ศึกษาการเสนอข่าวเชิงสืบสวนกรณีพระยัณตระ อมโร พบปัญหาทางจริยธรรม 6 ปัญหา คือ การเสนอสิทธิที่จะรู้ ความเป็นกลางในการรายงานข่าว การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ปัญหาทางศีลธรรม และปัญหาความขัดแย้ง การแทรกแซง ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้ใน 3 ขั้นตอนของการรายงานข่าว คือ การเลือกประเด็นการนำเสนอ การเจาะข่าว และการรายงานข่าว กรณีศึกษาเกี่ยวกับพระยัณตระพบปัญหาทางจริยธรรมในด้านการเสนอสิทธิที่จะรู้ขั้นการรายงานข่าวมากที่สุด เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 6 กลุ่ม คือ ผู้ผลิตรายการ ผู้ตรวจพิจารณารายการทางโทรทัศน์ ผู้ถูกกล่าวหา นักวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน นักวิชาการ และนักการเมือง พบว่ากลุ่มที่เกี่ยวข้องโดยตรง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิตรายการใช้หลักการเน้นที่หน้าที่กลุ่มผู้ตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ใช้หลักการที่เน้นผลกระทบตามหลักประโยชน์นิยม กลุ่มผู้ถูกกล่าวหาใช้หลักการเน้นผลกระทบที่ยืดหลักอัตรา ขณะที่กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน นักวิชาการ และนักการเมือง มีเกณฑ์ตัดสินปัญหาทางจริยธรรมคล้ายคลึงกันโดยสถานการณ์และค่านิยมทางสังคมจะเป็นตัวแปรสำคัญในการพิจารณาตัดสิน โดยที่จะใช้เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมด้วยการยึดหลักศาสนาคือทางสายกลาง

การศึกษาเกี่ยวกับการเสนอข่าวและการรายงานข่าว

รัชนก สมศักดิ์ (2543) ทำการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำข่าวการเมืองของนักข่าวอาวุโส นักข่าวรุ่นกลาง และนักข่าวรุ่นใหม่ ที่สะท้อนจากพฤติกรรมการทำข่าว ความสำนึกทางวิชาชีพ และจริยธรรม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการทำข่าวการเมืองของนักข่าวรุ่นกลางและรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงจากรุ่นอาวุโส คือ จะร่วมมือกันทำข่าวมากขึ้น เช่น ช่วยกันเขียนข่าว ส่งข่าว คัดลอกข่าว เป็นต้น ในขณะที่นักข่าวอาวุโสจะต่างคนต่างทำแข่งขันกันทำข่าวให้โดดเด่นจากคนอื่น ด้านแนวคิดของนักข่าวรุ่นกลางและรุ่นใหม่เปลี่ยนไป การทำงานนี้ถึงตัวเองเป็นหลัก มีทัศนคติต่อการรับของก้านลหรือของข่าวร้ายจากแหล่งข่าวว่าเป็นสินน้ำใจ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับมูลค่าของที่ได้รับ หากมีมูลค่ามากเกินไปจะไม่รับ ขณะที่นักข่าวอาวุโสส่วนใหญ่ไม่เคยรับของรางวัลจากแหล่งข่าว และมีความรักในวิชาชีพมาก เคร่งครัดในหลักจริยธรรม ยืนหยัดบนอุดมการณ์ของนักหนังสือพิมพ์ที่ว่า ซื่อไม่ขาย ขอไม่ให้ ยึดถือแนวทางปฏิบัติจากนักหนังสือพิมพ์รุ่นเก่า ๆ ที่สืบทอดกันมา ปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการทำข่าวการเมืองของนักข่าวคือสภาพแวดล้อม ความสำนึกในวิชาชีพ นโยบายองค์กร และพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของนักข่าว

ส่วนกระบวนการทำงานของนักเขียนนักข่าวนั้น การศึกษาของกรณีการ์ มณีสว่าง วงศ์ (2538) วิเคราะห์เนื้อหาที่ลู่ เชื้อชั้น (outlook section) ในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ พบว่า กระบวนการทำงานและการเขียนสารคดีของนักเขียนนักข่าวมี 3 ขั้นตอน คือ การประชุม การมอบหมายงานเขียนและความรับผิดชอบ และการตรวจงานเขียนสารคดีก่อนการพิมพ์ ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานมากที่สุดคือแหล่งข่าว ลักษณะการทำงานภายในแผนกมีการวางกรอบและให้อิสระ ร่วมกับการทำงานเป็นทีมให้นักเขียนนักข่าวแต่ละคนแสดงความสามารถ กลไกสำคัญที่ส่งผลให้ระบบการทำงานในแผนกดำเนินไปได้ด้วยดีคือการจัดประชุมทุกสัปดาห์ การมอบหมายงานเขียนและความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ ผู้นำ คือ บรรณาธิการฝ่ายปฏิบัติการมีบทบาทสำคัญที่นำกลไกต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในแผนก ทำให้การทำงานและบรรยากาศราบรื่น และแก้ปัญหาได้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของนักเขียนนักข่าวและอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำงานและการเขียนสารคดีในอนาคต คือ นโยบายองค์กร ผู้อ่าน บริบทสังคม และคู่แข่ง

จรัสมงกุฏ พัฒนพัชร (2545) ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพปัญหาในการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย” โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 3, 5, 7, 9, 11 และ ไอทีวี (ในขณะนั้น) จำนวน 231 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเฉพาะหน้าที่ผู้สื่อข่าวประสบมากที่สุดเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ปัญหาทางด้านช่างและเทคนิค ปัญหาด้านพาหนะ ปัญหาด้านบุคลากรไม่เตรียมพร้อม ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลก่อนรายงานข่าว บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการทำงาน อุปกรณ์ไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ และปัญหาการจราจรติดขัด ทั้งนี้ ผู้สื่อข่าวได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะดังกล่าว ดังนี้ 1) ควรมีการเตรียมตัวให้พร้อมตลอดเวลา 2) ควรตรวจเช็คอุปกรณ์ทำงานให้พร้อมอยู่เสมอ 3) ควรมีการตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องก่อนรายงานข่าว 4) ควรจัดเตรียมอุปกรณ์สำรองไว้ทุกครั้ง 5) เพิ่มอุปกรณ์ให้เพียงพอ 6) เพิ่มบุคลากรให้เพียงพอ และ 7) ผู้ประกาศข่าวควรมีการศึกษารายละเอียดของข่าวก่อนรายงานข่าวเสมอ

ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทั่วไป ผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้ 1) ควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรใหม่เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ 2) ควรแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน 3) มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า 4) ลดขั้นตอนการผลิตข่าว 5) ควรมีการตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง 6) ควรมีการประสานงานกับแหล่งข่าวล่วงหน้า 7) ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอ 8) ขยายการรายงานข่าวให้มากขึ้น 9) ควรมีการเตรียมพร้อมอยู่เสมอและรายงานข่าวด้วยความเป็นกลาง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพหรือความเป็นวิชาชีพ

พรพิมพ์ พรประภา (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง วิชาชีพนิยมของผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ (Professionalism of the Press) โดยทำการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์จำนวน 170 คน ผู้สอนวิชาชีพหนังสือพิมพ์ 60 คน และผู้อ่านจำนวน 320 คน รวม 550 คน ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา 500 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 90.9 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรภูมิหลังทางสังคม-เศรษฐกิจ บางตัวแปรทั้งของผู้ประกอบการอาชีพหนังสือพิมพ์ และผู้สอนวิชาชีพหนังสือพิมพ์สามารถนำมาอธิบายระดับวิชาชีพนิยม ทั้งในแง่จุลภาคและมหภาคได้ดีพอสมควร

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ และผู้สอนวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นคนหนุ่มสาวและได้รับการศึกษาสูง นั้นย่อมหมายความว่า วิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์อยู่ในกำมือของบุคคลเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า บุคคลทั้งสองกลุ่มนี้มีวิชาชีพนิยมในแง่มหภาคต่ำ ส่วนจรรยาบรรณนั้น ผู้สอนวิชาชีพหนังสือพิมพ์มีระดับจรรยาบรรณสูงกว่าผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งน่าจะสรุปได้ว่า วิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ คงจะได้รับการดูแลให้ดีขึ้นจากบุคคลเหล่านี้ เพราะทั้งสองกลุ่มล้วนแต่ตระหนักถึงความสำคัญและมีความห่วงใยต่อวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณของตน กอปรทั้งได้รับแรงกดดันจากสาธารณชนและผู้อ่านด้วย และในท้ายที่สุดผู้ศึกษาได้เสนอแนะให้มีการวิจัยซ้ำ เพื่อนำผลไปเป็นแนวทางการปฏิบัติการกิจการภายในกรอบและเนื้อหาของวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณต่อไปในอนาคต

ตฤตย์ นพคุณ (2541) ศึกษาความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์ไทย พบว่า นักข่าวโทรทัศน์มืออาชีพจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) ยึดมั่นในหลักอุดมการณ์ของสื่อมวลชนคือ รักเสรีภาพ มีความเป็นกลางและเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน ยึดมั่นข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง 2) เป็นผู้ที่มีทัศนคติเหมาะสมต่อวิชาชีพนักข่าว มีใจรักและปรารถนาให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าวิชาชีพของตน 3) มีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นนักข่าว และ 4) มีทักษะความเชี่ยวชาญการทำงานด้านข่าวโทรทัศน์ กรอบดังกล่าวนำมาใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในวงการข่าวโทรทัศน์ ประมวลได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 4 ประการเกี่ยวพันและเกี่ยวพันกัน ผลการศึกษายังชี้ถึงความแตกต่างระหว่างนักข่าวโทรทัศน์ทั่วไปและนักข่าวโทรทัศน์มืออาชีพ กล่าวคือ นักข่าวโทรทัศน์มืออาชีพจะต้องมีองค์ประกอบทั้งสี่อย่างครบถ้วนและชัดเจน ส่วนนักข่าวโทรทัศน์ทั่วไปอาจมีลักษณะองค์ประกอบดังกล่าวมาน้อยลดหลั่นลงไป

สมพงษ์ สาธิตพิเคราะห์ (2544) ทำการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการเก็บข้อมูลจากเภสัชกรในโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 306 คน พบว่า มาตรฐานของวิชาชีพนิยมของเภสัชกรโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างนั้น ในระดับองค์กรหรือระบบงานมีเกณฑ์การพิจารณาในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.68 – 5.00) ในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การประกอบอาชีพเต็มเวลา (2) สมาคมวิชาชีพมีกฎหมายรับรอง (3) มีจรรยาบรรณวิชาชีพ (4) มีองค์ความรู้อย่างเป็นระบบหรือองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎี (6) การมีความรอบรู้ในวิชาชีพ (7) การให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ ส่วนประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ (8) การจัดการการศึกษาโดยสมาคมวิชาชีพ (9) การเป็นที่ยอมรับของสังคม และ (10) การมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การนำไปใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณามาตรฐานวิชาชีพนิยมในระดับปานกลาง ส่วนวิชาชีพนิยมในระดับบุคคล มีเกณฑ์การพิจารณาในระดับสูงในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การได้รับการศึกษาตามสาขาที่ตนใช้ประกอบวิชาชีพ (2) ความกระตือรือร้นในวิชาชีพ (3) การประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนประเด็นอื่นนอกจากนี้ ได้แก่ (4) มีผู้คอยสนับสนุนในการประกอบอาชีพ (5) มีการวางแผนล่วงหน้าที่จะประกอบอาชีพ (6) ความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน (7) มีความจงรักภักดีและผูกพันในวิชาชีพ (8) การมองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ และ (9) การมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาวิชาชีพนิยมอยู่ในระดับปานกลาง หรืออาจมีความเห็นไม่สอดคล้องกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพในหน่วยงานรัฐกับเอกชน นอกจากนี้ สมพงษ์ ยังพบว่า วิชาชีพนิยม และอายุงานของเภสัชกร มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจ และระดับการนำไปปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพเภสัชกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีรยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547) ดำเนินการวิจัยเรื่อง “บุคลากรสื่อไทย : สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข” โดยใช้แบบสอบถามทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรสื่อจำนวน 160 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมืออาชีพของบุคลากรสื่อต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการได้แก่ (1) คุณ德การณ (2) ทักษะคิและลักษณะนิสัย และ (3) ทักษะความเชี่ยวชาญ โดยบุคลากรสื่อของไทยประสบสภาพปัญหา ทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจกบุคคล อีกทั้งระบบการฝึกอบรมพัฒนาในองค์กรต้นสังกัดยังไม่มีวามชัดเจนและสม่าเสมอเท่าใดนัก ประกอบกับปัญหาด้านการควบคุมจริยธรรมทางวิชาชีพที่ยังไม่รัดกุมเพียงพอในบริบทปัจจุบัน ทำให้แนวทางการพัฒนาบุคลากรสื่อที่เหมาะสมจะต้องดำเนินการทั้งในลักษณะมาตรการจูงใจ มาตรการควบคุม และมาตรการเสริมอื่น ๆ ประกอบกัน โดยมุ่งเพิ่ม

บทบาทขององค์กรต้นสังกัดและองค์กรภายนอก ในการพัฒนาบุคลากรด้านต่างๆ ส่วนสมาคมวิชาชีพจะต้องเพิ่มบทบาทด้านการควบคุมที่สอดคล้องกับความหลากหลายและซับซ้อนของสื่อมวลชนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญในประเด็นด้านการส่งเสริมทัศนคติและลักษณะที่เหมาะสม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีกด้านหนึ่งด้วย การพัฒนาบุคลากรสื่อจึงจะมีความสมบูรณ์และนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพได้

สำหรับงานวิจัยของต่างประเทศก็มีผลการวิจัยใกล้เคียงกับงานวิจัยของไทย ดังเช่น Weaver and Wilhoit ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักการศึกษาจำนวนมากพยายามที่จะวางแผนและทำดัชนีวัดความเป็นมืออาชีพของนักหนังสือพิมพ์แต่ไม่ได้ศึกษาหรือวัดในสิ่งเดียวกัน รวมทั้งความแตกต่างกันด้านภูมิหลังทางลักษณะประชากรและทัศนคติ ทำให้การสรุปเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน ผลการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันใน ค.ศ. 1992 ของ Weaver and Wilhoit ชี้ว่า นักหนังสือพิมพ์ไม่แน่ใจความหมายแท้จริงของมืออาชีพ จิตวิญญาณวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ไม่เคยถูกลิ้ม แต่ไม่เคยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ผลงานนี้สอดคล้องกับการเปรียบเทียบการรับรู้ของนักหนังสือพิมพ์ (journalists) ชาวอเมริกันและชาวรัสเซียในด้านความสำคัญของบทบาทความเป็นวิชาชีพ และระบุตัวทำนายนบทบาทความเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่สำคัญ 3 ด้าน ของ Wei Wu, David Weaver และ Owen V. Johnson. (1996, pp. 534 - 548) ที่สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันจำนวน 1,156 คน ระหว่างช่วงฤดูร้อน ค.ศ. 1992 และสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ชาวรัสเซียจำนวน 1,292 คน ช่วงฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1992 ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วยภูมิหลังของนักหนังสือพิมพ์ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ หน่วยงานที่สังกัด บทบาทในการให้คำปรึกษา การศึกษาอบรมทางการเมือง ตัวแปรอื่นๆ ที่ศึกษา คือ การรับรู้เกี่ยวกับเสรีภาพ การรับรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสาธารณชน การรับรู้เกี่ยวกับผู้อ่าน และการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าข่าว ผลการวิจัยพบว่านักหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ประเทศให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาชีพเช่นเดียวกัน แต่การรับรู้บทบาทความเป็นวิชาชีพแตกต่างกันตามสภาพสังคม ระบบการเมือง และลักษณะองค์กรของสื่อมวลชน ผู้ศึกษายังอภิปรายต่อไปว่าความเป็นวิชาชีพมี 2 มิติ คือ มิติที่เป็นสากล และมิติเฉพาะ ความเป็นวิชาชีพในสังคมใดอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสังคมนั้น ๆ รวมทั้งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของสังคม ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และบริบททางสังคม ความเป็นวิชาชีพจึงไม่อาจจะระบุตัวแบบ (Model) ที่แน่นอนได้

ทั้งนี้ จากการทบทวนเอกสารแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นแบบจำลองเชิงแนวคิด และร่าง

องค์ประกอบของตัวดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย โดยในเบื้องต้นผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะ ตามแนวคิดของเดวิด ซี. แมคคลีแลนด์ (David C. McClelland) ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็น Knowledge (ความรู้) Skills (ทักษะ) Self-concept (ทัศนคติ ค่านิยม และ ความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) trait (บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) ผสมกับวิธีการปฏิบัติตน (Conduct) โดยในส่วนของท่าที่ต่อตนเอง ผู้ศึกษาได้เพิ่มเติมท่าที่ต่อวิชาชีพ (Profession-concept) เข้าไปด้วย แล้วสร้างเป็นกรอบ (Frame) ขององค์ประกอบความเป็นวิชาชีพในรอบนอก จากนั้นในส่วนภายในขององค์ประกอบที่เป็นกรอบแต่ละองค์ประกอบนั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาและนำแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน คุณสมบัติอันพึงประสงค์ของผู้สื่อข่าว ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมือง และข้อกำหนดทางจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน มาสร้างเป็นองค์ประกอบย่อยภายใต้กรอบความเป็นวิชาชีพหรือความเป็นมืออาชีพ ทั้งนี้ จากการสังเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ ประกอบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นแบบจำลองเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในเบื้องต้น เพื่อที่จะนำไปสร้างเป็นร่างดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยต่อไป ดังนี้

แผนภาพที่ 2.5

ตัวแบบองค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

